

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Pěstounství na přechodnou dobu

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Vanesa ŠVARCOVÁ**
Osobní číslo: **R19M0409P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Pěstounství na přechodnou dobu**
Zadávatel katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

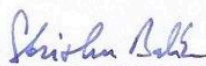
- Úvod
- Vysvětlení základních pojmů
- Institut pěstounské péče na přechodnou dobu
- Proces předávání dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu
- Ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu
- Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

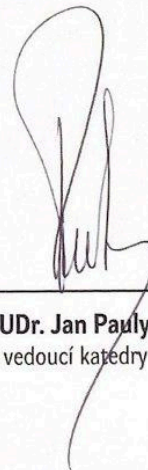
Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 30. června 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Pěstounství na přechodnou dobu“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne

.....
Švarcová Vanesa

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Jindřichu Psutkovi Ph.D., a to zejména za cenné rady, připomínky a konzultace při zpracování této diplomové práce. Mé poděkování patří také mé rodině a přátelům za velkou podporu během celého studia.

Seznam zkratek

ObčZ - zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ZSPOD - zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

ZZS - zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

ZŘS - zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

LZPS - Listina základních práv a svobod

MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí

ESLP - Evropský soud pro lidská práva

Obsah

1. Úvod	1
2. Vysvětlení základních pojmů	3
2.1. Náhradní péče o dítě	3
2.1.1. Poručenství	5
2.1.2. Opatrovnictví	7
2.1.3. Svěření dítěte do péče jiné osoby	8
2.1.4. Pěstounská péče	9
2.1.5. Ústavní výchova	9
2.1.6. Osvojení	10
2.2. Orgán sociálně-právní ochrany dětí	11
3. Definice pěstounské péče na přechodnou dobu a současná právní úprava	13
3.1. Obecné vymezení pěstounské péče	13
3.2. Pěstounská péče na přechodnou dobu	16
3.2. Právní úprava pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu	19
3.2.1. Vnitrostátní právní úprava	19
3.2.1. Mezinárodní úprava	21
3.2.1.1. Úmluva o právech dítěte	21
4. Pěstoun na přechodnou dobu	23
4.1. Nároky na osobu pěstouna na přechodnou dobu	23
4.1.2. Občanský zákoník	23
4.1.3. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí	25
4.3. Práva a povinnosti pěstouna na přechodnou dobu	28
4.3.1. Občanský zákoník	28
4.3.1.1. Běžné záležitosti	28
4.3.1.2. Správa jmění	30
4.3.1.3. Osobní péče o dítě	31
4.3.1.4. Právo obrátit se na soud	33
4.3.1.5. Povinnost umožnit rodičům osobní setkání s dítětem a poskytovat rodičům informace o dítěti	34
4.3.1.6. Rozšíření práv pěstouna	36
4.3.2. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí	37
4.3.2.1. Dohoda o výkonu pěstounské péče	40
4.3.2.1. Dávky pěstounské péče	43
4.3.2.1.1. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	45
4.3.2.1.2. Odměna pěstouna	45
4.3.2.1.3. Příspěvek při pěstounské péči	46
4.3.2.1.4. Příspěvek při převzetí dítěte	46
4.3.2.1.5. Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla	46
4.3.3. Zákon o zdravotních službách	46
5. Postavení rodičů a dítěte svěřeného do pěstounské péče na přechodnou dobu	48
5.1. Vymezení práv a povinností	48

5.1.2. Rodičovská odpovědnost	48
5.1.2. Podstatné záležitosti	49
5.1.3. Vyživovací povinnost	50
5.1.4. Právo na osobní styk s dítětem a právo na informace o dítěti	51
5.1.5. Právo obrátit se na soud	52
5.1.6. Právo požadovat dítě zpět do své osobní péče	52
5.1.7. Práva a povinnosti dle § 856 ObčZ	52
5.2. Omezení práv rodičů dítěte v pěstounské péči	53
5.2.1. Zbavení rodičovské odpovědnosti	54
5.2.1.1. Vzájemný poměr mezi poručníkem a pěstounem	54
5.2.1.2. Vzájemný poměr mezi poručníkem, pěstounem a rodičem	57
5.2.1.3. Vzájemný poměr mezi poručníkem, pěstounem a opatrovníkem	58
5.2.2. Omezení rodičovské odpovědnosti	58
5.2.3. Zbavení dalších práv rodičů na základě § 873 ObčZ	60
5.3. Dítě svěřené do pěstounské péče na přechodnou dobu	62
6. Průběh pěstounské péče na přechodnou dobu	66
6.1. Vedení pěstounů na přechodnou dobu v evidenci	66
6.2. Předávání dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu	68
6.3. Doba trvání pěstounské péče na přechodnou dobu	72
6.4. Ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu	73
7. Závěr	79
Cizojazyčné resumé	81
Seznam použitých pramenů	83

1. Úvod

Ne každé dítě má to štěstí, že může vyrůstat ve své rodině. Problematika péče o osiřelé děti nebo o děti vyrůstající v nefunkčních rodinách je něco, co společnost provází od nepaměti. Stát se snaží dětem a rodinám, které se nacházejí v krizové situaci, pomoci. Jedna z možností, jak dětem, které se ocitly bez péče rodiny, pomoci, je skrze náhradní rodinnou péči. Cílem je dítěti co nejbližší nahradit chybějící rodinné prostředí. Pěstounská péče na přechodnou dobu je jedna z forem náhradní rodinné péče, která má mezi ostatními formami jistě své nezastupitelné místo. Jejím účelem je poskytnout dětem, jejichž rodiče nemohou nebo nechtějí o něj pečovat, péči v rodině a nahradit tak péči ústavní. Ačkoliv je v našem právním řádu již téměř dvě desítky let, tak povědomí o tom, co všechno péče o dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu obnáší, jaká práva a povinnosti vůbec mají samotní pěstouni, není příliš rozšířeno.

Jedním z důvodů, proč jsem si toto téma vybrala, je má vlastní zkušenost s pěstounstvím na přechodnou dobu. Ze své vlastní zkušenosti vím, že pěstouni na přechodnou dobu bývají často kritizováni. Jedním z argumentů kritiků je, že pěstouni na přechodnou dobu vykonávají pěstounství pouze pro získání finančních prostředků. To je dle mého argument zcela neoprávněný, a právě proto jsem se rozhodla poskytnout ucelený přehled práv a povinností pěstounů, a alespoň trochu přiblížit jejich činnost, která může být velmi náročná.

Vlastní text práce je rozdělen do pěti kapitol, které jsou rozděleny do jednotlivých podkapitol. V první kapitole jsou vysvětleny základní pojmy související s pěstounskou péčí na přechodnou dobu, jako jsou jednotlivé náhradní formy rodinné péče. Rozhodla jsem se rovněž zařadit alespoň krátké vymezení orgánu sociálně-právní ochrany dětí, neboť jejich činnost je pro pěstounskou péči na přechodnou dobu zásadní.

V další kapitole se dostáváme k podrobnější definici pěstounské péče, následuje vymezení pěstounské péče na přechodnou dobu, včetně právní úpravy.

V následující kapitole se pak věnuji nárokům na osobu pěstouna a pěstouna na přechodnou dobu, a to jak podle občanského zákoníku, tak podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí. V rámci této kapitoly jsou též podrobněji vymezeny práva a povinnosti pěstounů.

Na práva a povinnosti pěstouna jsem navázala další kapitolu, a to postavení rodičů dítěte svěřeného do pěstounské péče, vymezení jejich práv a povinností, včetně nastínění situací, kdy jejich práva a povinnosti mohou být soudem omezena. Na konci této kapitoly jsem zařadila i postavení dítěte svěřeného do pěstounské péče na přechodnou dobu.

V rámci poslední kapitoly se pak věnuji především průběhu pěstounské péče na přechodnou dobu, a to od vedení pěstounů na přechodnou dobu v evidenci a výběru vhodného pěstouna na přechodnou dobu až po předávání dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu.

Při psaní práce jsem vycházela zejména ze zákonné úpravy, odborné literatury a soudní judikatury. Mým zdrojem byly též metodiky Ministerstva práce a sociálních věcí, ve kterých jsou rozebrány zejména jednotlivé podrobnosti vztahující se k pěstounské péči na přechodnou dobu. Kromě toho jsem vycházela též z rozhovorů se sociálními pracovníky a ze svých vlastních zkušeností s pěstounstvím na přechodnou dobu.

Cílem této diplomové práce je zejména nastínit právní úpravu pěstounské péče na přechodnou dobu a její postavení v rámci náhradní rodinné péče. Tato práce se též zaměří na úpravu práv a povinností pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu a na postavení rodičů dítěte svěřeného do pěstounské péče na přechodnou dobu.

2. Vysvětlení základních pojmů

Pro lepší orientaci v problematice je na místě vysvětlit některé základní pojmy, které souvisejí se samotnou pěstounskou péčí na přechodnou dobu.

2.1. Náhradní péče o dítě

Náhradní péče o dítě se využívá ve všech případech, kdy v rodině dítěte nastane situace, kvůli které o něj nemohou nebo nechtějí rodiče pečovat, a na základě rozhodnutí soudu byla péče o dítě nebo jeho ochrana svěřena osobě odlišné od rodiče. Rozlišuje se mezi faktickou péčí o dítě, kam řadíme pěstounství a svěřením dítěte do péče jiné osoby, a právní péčí o dítě, tedy péčí o jeho právní záležitosti - do této skupiny je zařazováno poručenství a opatrovnictví.¹

Náhradní péči o dítě můžeme rozlišit ještě podle toho, zda se jedná o náhradní péči rodinného typu, kam může být zařazeno osvojení, svěřenectví, pěstounství a poručenství, pečuje-li poručník o dítě osobně, nebo podle toho, zda je náhradní péče o dítě vykonávána v ústavních zařízeních, pak se jedná o ústavní výchovu.² Do náhradní péče rodinného typu by dítě mělo být svěřováno přednostně. Náhradní péče rodinného typu, tedy náhradní rodinná péče, může být charakterizována jako „*forma nekolektivní péče o ohrožené děti, která je vykonávána náhradními rodiči v jejich rodině, která tak dětem umožňuje vyrůstat v prostředí, které je nejvíce podobné jejich vlastní rodině.*”³ Náhradní péče o dítě je tedy pojem nadřazený pojmu náhradní rodinná péče, která je vykonávána v rodinném prostředí a jejím účelem je dítěti co nejlépe nahradit jeho rodinu.

Společnými znaky téměř všech forem náhradní péče o dítě jsou dočasnost, subsidiárnost k péči rodičů a také to, že do některé z forem náhradní rodinné péče může být dítě svěřeno pouze na základě rozhodnutí soudu. Všechny formy náhradní rodinné péče lze využít pouze tehdy, pokud rodiče nemohou nebo nechtějí o dítě pečovat. V případě, že opadnou překážky kvůli kterým se rodiče nemohou o dítě postarat, mělo by být dítě vráceno do péče rodičů. Rodičům také zůstávají téměř všechna práva a povinnosti k dítěti, ovšem s určitou výjimkou u

¹ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA Jiří; ZUKLÍNOVÁ Michaela; ELISCHER, David; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 133.

² TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 12.

³ MPSV. *Formy náhradní rodinné péče*. Online. [2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>. [2024-02-08].

poručenství a opatrovnictví.⁴ Náhradní rodinná péče jako taková má také vždy přednost před ústavní výchovou. Dalším společným hlediskem, které musí soudy a orgány sociálně-právní ochrany dětí brát v potaz, při řešení situace u konkrétního dítěte, je nejlepší zájem dítěte, na který je kladen velký důraz a musí být vždy zohledňován.

Osvojení má některé shodné prvky s náhradní rodinnou péčí, v některých zdrojích⁵ je také řazeno mezi ostatní formy náhradní rodinné péče. Není ovšem institutem dočasným, na rozdíl od zmíněných ostatních forem náhradní rodinné péče. Osvojitel navíc bere dítě za vlastní, nepředpokládá se, že se dítě vrátí zpět do své původní rodiny (na rozdíl například od pěstounské péče). V některé literatuře je osvojení naopak zcela odděleno od ostatních forem náhradní rodinné péče.⁶ Osvojení je rovněž odděleno od ostatních forem náhradní rodinné péče i v občanském zákoníku.

Je třeba zdůraznit, že předtím než může být dítě umístěno do některé z forem náhradní rodinné péče, tak by se orgány sociálně-právní ochrany dětí měly nejprve snažit napravit situaci v rodině - podle § 9a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, poskytují orgány sociálně-právní ochrany dětí pomoc rodičům nebo jiným osobám, které jsou odpovědny za výchovu dítěte a za tímto účelem přijímají potřebná opatření. Při volbě těchto opatření podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí mají přednost ta opatření, která lze realizovat v rodinném prostředí dítěte. Teprve, pokud to není možné, tak v náhradním rodinném prostředí.⁷ Povinnosti státu také nekončí umístěním dítěte do některé z forem náhradní rodinné péče. Naopak podle § 10 odst. 3 písm. c) ZSPOD jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí povinny pravidelně posuzovat a vyhodnocovat danou situaci a v případě potřeby poskytovat pomoc rodičům nebo jiným osobám, které jsou odpovědny za péči o dítě.

⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; PSUTKA, Jindřich; KORNEL, Martin; ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022. Academia iuris, s. 315.

⁵ Srov. např. TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 12; dále např. MPSV: *Formy náhradní rodinné péče*. Online. [2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>. [cit. 2024-02-07].

⁶ Srov. např. DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA Jiří; ZUKLÍNOVÁ Michaela; ELISCHER, David; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s.134.

⁷ § 9a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Právní úpravu náhradní rodinné péče nalezneme zejména v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, dále již v zmíněném zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Základní principy, kterými se orgány při rozhodování o některé z forem náhradní rodinné péče řídí, jsou zakotveny již v Listině základních práv a svobod a v mezinárodních smlouvách, kterými je Česká republika vázána.

2.1.1. Poručenství

Úpravu poručenství nalezneme v § 928 a násl. ObčZ. Soud dítěti jmenuje poručníka, pokud žádný rodičů není schopen plně vykonávat rodičovskou odpovědnost nebo pokud dítě rodiče vůbec nemá. Jedná se tedy o situaci, kdy žádný z rodičů nemá v plném rozsahu rodičovskou odpovědnost, byl ji zbaven, nebo je výkon jejich rodičovské odpovědnosti pozastaven - například pokud brání rodiči ve výkonu rodičovské odpovědnosti závažná okolnost dle § 869 ObčZ nebo pokud je rodič nezletilý a nenabyl plné svéprávnosti dle § 868 ObčZ.⁸ Poručník vykonává na místo rodičů všechna jejich práva a povinnosti, nemá ovšem vůči dítěti vyživovací povinnost, nejedná-li se o osobu, která je vůči dítěti v přímé příbuzenské linii, pak by mu vyživovací povinnost mohla náležet právě z titulu příbuzenského vůči dítěti.⁹ Poručník má především postavení zákonného zástupce dítěte.¹⁰

Poručník může o dítě i osobně pečovat, pokud se tak ale děje, náleží mu stejné hmotné zabezpečení jako pěstounovi dle § 929 ObčZ. V některých případech se mohou poručníkem stát i pěstouni, kterým dítě již bylo svěřeno do péče, pokud během ní došlo ke zbavení rodičovské odpovědnosti rodičů.¹¹ Do doby, než je poručník soudem jmenován, vykonává poručenství orgán

⁸ Obdobnou úpravu poručenství nalezneme ve slovenské právní úpravě v § 56 a násl. zákona č. 36/2005 Z.z., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Poručník je též jmenován dítěti, které nemá rodiče nebo jehož rodiče byli zbaveni výkonu rodičovských práv a povinností nebo byl výkon pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Poručník není povinen o dítě osobně pečovat - jestliže ale o dítě osobně pečuje, náleží mu také nárok na příspěvky podle zvláštního předpisu.

⁹ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA Jiří; ZUKLÍNOVÁ Michaela; ELISCHER, David; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s.135.

¹⁰ BUBLEOVÁ, Věduna; FRANTÍKOVÁ, Jana; VYSKOČIL, Filip; VÁVROVÁ, Alena; POKORNÁ, Pavla. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 8.

¹¹ Tamtéž.

sociálně-právní ochrany dětí v pozici veřejného poručníka.¹² Orgán sociálně-právní ochrany dětí vykonává poručnictví také v případě, že nastane mimořádná situace, kdy například poručník zemře, je odvolán nebo zproštěn své funkce a zároveň je třeba, aby dítě stále mělo poručníka, neboť dítě nemůže být ponecháno bez právní ochrany.¹³

Po celou dobu výkonu své funkce odpovídá poručník za řádné plnění své funkce a podléhá stálému dozoru soudu - každé jeho rozhodnutí v nikoli běžné záležitosti musí být schváleno soudem, jinak se k němu nepřihlíží. Poručník je rovněž povinen alespoň jednou do roka předkládat soudu zprávy o vývoji dítěte a jeho osobě. Soud také může určit, že interval mezi jednotlivými zprávami bude kratší.¹⁴ Je-li poručníku svěřena správa jmění, použijí se podle § 942 ObčZ pro něj obdobně ustanovení týkající se opatrovníka pro správu jmění, není-li stanoveno jinak. Poručníku ovšem i v tomto náleží samostatně rozhodovat pouze v běžných záležitostech týkající se jmění dítěte, pro podstatné záležitosti potřebuje souhlas soudu. Poručník musí též předkládat soudu zprávy ze správy jmění poručenice, opět alespoň jednou za rok, pokud soud neurčí jinak. Tuto povinnost poručník má, jestliže ho soud této povinnosti nezproští, zejména z toho důvodu, že výnos z majetku nepřesahuje náklady na výchovu a výživu poručenice.¹⁵

Poručenství zaniká ex lege, pokud alespoň jeden z rodičů nabude rodičovskou odpovědnost, případně její výkon. Dále poručenství zaniká, dojde-li k osvojení dítěte, dítě nabude plné svéprávnosti nebo pokud dítě zemře. Tento zánik poručenství se nazývá absolutní zánik poručenství, ke kterému dochází v případě, že již není třeba, aby dítě mělo dát poručníka. Dochází k tomu tedy ze zákona, bez toho, aniž by bylo třeba soudní rozhodnutí. Pokud ale například poručník zemře, byl zproštěn funkce nebo odvolán, pak se jedná o relativní zánik poručenství. V takovém případě musí být dítěti jmenován jiný poručník. Pokud zanikne funkce poručníka, musí tento vydat vše, co měl u sebe kvůli výkonu funkce poručníka, včetně závěrečné zprávy o výkonu poručenské funkce, jejíž součástí musí být také závěrečný účet ze správy jmění dítěte. Jestliže poručník

¹² DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA Jiří; ZUKLÍNOVÁ Michaela; ELISCHER, David; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s.136.

¹³ Tamtéž, s.140.

¹⁴ § 934 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁵ § 934 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

zemře, přechází tato povinnost na jeho dědice. Nemá-li poručník dědice, tak příslušné věci musí soudu vydat ten, kdo k nim má přístup.¹⁶

2.1.2. Opatrovnictví

Opatrovnictví je široký pojem, jehož obecnou úpravu nalezneme v občanském zákoníku již v § 456 a násl. Podle tohoto ustanovení jmenuje soud člověku opatrovníka, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Občanský zákoník upravuje také opatrovnictví právnické osoby, které je opatrovník jmenován, pokud to právnická osoba potřebuje z důvodu správy jejích záležitostí a hájení jejích práv. K této obecné úpravě opatrovnictví má postavení *lex specialis* úprava opatrovnictví dítěte, kterou nalezneme v § 943 a násl. ObčZ.¹⁷

Rozdíl mezi poručníkem a opatrovníkem, jenž byl dítěti jmenován, tkví v tom, že opatrovníku nenáleží výkon celé rodičovské odpovědnosti jako poručníku, ale je jmenován pouze pro určitou část – konkrétně tu, ve které rodiči byli omezeni, případně je jmenován pouze pro určité právní jednání nebo pro řízení před orgány veřejné moci. Z tohoto důvodu nemá opatrovník stejná práva a povinnosti jako rodič nebo již zmiňovaný poručník. Povinností opatrovníka je vykonávat pouze některá práva a povinnosti, pro které byl jmenován. Tento rozdíl se projevuje i při samotném jmenování opatrovníka, kdy soud musí nejprve vymezit jeho práva a povinnosti, která se vztahují k dané situaci.¹⁸ Další rozdíl mezi poručníkem a opatrovníkem je v tom, že opatrovníku nenáleží osobní péče o dítě, kdežto u poručníka se předpokládá, že může o dítě osobně pečovat stejně jako například pěstoun.¹⁹

Opatrovník je před učiněním právního jednání povinen zjistit, jaké stanovisko k dané věci zaujímá rodič, eventuálně poručník, případně dítě, je-li možné zjistit i jeho názor, a to ještě dříve, než přistoupí k jednání, ke kterému byl jmenován.²⁰ Opatrovník je dle § 943 ObčZ také legitimován k podání návrhu na

¹⁶ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s.106.

¹⁷ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA Jiří; ZUKLÍNOVÁ Michaela; ELISCHER, David; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 143.

¹⁸ Tamtéž, s. 144.

¹⁹ Tamtéž, s. 134.

²⁰ § 946 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

zahájení řízení, kdykoliv je v zájmu dítěte potřeba, aby soud nebo jiný orgán veřejné moci v dané otázce rozhodl.

Opatrovníka soud funkce zproští, pokud již není třeba, aby byl dítěti opatrovník ustanoven – například pokud rodič nabude rodičovskou odpovědnost zpět v celém rozsahu. Je-li opatrovník dítěti jmenován pouze pro určité právní jednání, pak funkce opatrovníka zaniká, jakmile je jednání vykonáno. Pokud opatrovník zemře, musí soud dítěti jmenovat nového opatrovníka, trvá-li důvod pro který byl opatrovník jmenován.²¹

Soud může dítěti jmenovat také opatrovníka pro správu jmění. I v tomto případě musí být vymezena nejen práva, ale také povinnosti opatrovníka, včetně rozsahu jmění, které mu bude svěřeno do správy. Opatrovník pro správu jmění je povinen o jmění pečovat s péčí řádného hospodáře a podléhá stálému dozoru soudu.

Další podrobnosti ohledně práv a povinností poručníka a opatrovníka, zejména ve vztahu k pěstounovi a rodiči v pěstounské péči, jsou rozebrány dále.

2.1.3. Svěření dítěte do péče jiné osoby

Svěření dítěte do péče jiné osoby je další institut náhradní rodinné péče, který je upraven v § 953 a násl. ObčZ. Možnost svěřit dítě do péče jiné osoby nastupuje v okamžiku, kdy o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník dle § 953 ObčZ. Do péče jiné osoby lze rovněž svěřit dítě, jestliže soud rozhoduje o rozvodu rodičů a je to v zájmu dítěte dle § 907 ObčZ. Jejím úkolem je zejména zajistit osobní péči o dítě. Pokud je to v souladu se zájmy dítěte a osoba dítěti blízká či příbuzná se ujala péče o dítě, tak soud dá při rozhodování o svěření dítěte do péče jiné osoby přednost právě této osobě.²²

Společnými znaky s pěstounskou péčí jsou subsidiárnost k péči rodičů a stejně jako u svěření dítěte do pěstounské péče není vyžadován souhlas rodičů. Při svěřování dítěte do péče jiné osoby musí brát soudy též na zřetel nejlepší zájem dítěte. I dítě svěřené do péče jiné osoby má nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte, stejně jako dítě svěřené do pěstounské péče.²³

²¹ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 108.

²² § 954 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²³ § 47f zákona č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

Pečující osoba vykonává pouze ta práva a povinnosti rodičů, které rodiče vykonávat nemohou. Náleží jí výkon osobní péče o dítě a zastupování dítěte pouze v běžných záležitostech. Rodičům nadále zůstává jejich rodičovská odpovědnost, právo na styk s dítětem a právo požadovat své dítě zpět do péče. Práva a povinnosti pečující osoby by měl soud vymezit, jinak jsou obdobná jako práva a povinnosti pěstouna.²⁴ Rodičům také zůstává vyživovací povinnost. Zároveň má pečující osoba právo vymáhat výživné po rodičích. Z tohoto důvodu nelze tento institut použít, pokud rodičům nelze uložit vyživovací povinnost k dítěti.²⁵

2.1.4. Pěstounská péče

Další formou náhradní rodinné péče je pěstounská péče. V občanském zákoníku je pěstounská péče upravena v § 958 a násl. K svěřeni dítěte do pěstounské péče dojde zejména tehdy, jestliže o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník dle § 958 odst. 1 ObčZ. Důvody, pro které nemohou rodiče o dítě pečovat mohou být jak subjektivní, tak objektivní. Mezi subjektivními důvody mohou patřit například nezáměr o dítě, mezi objektivní například situace, kdy zdravotní stav rodiče neumožňuje rodiči o dítě pečovat. Do pěstounské péče se též svěří dítě, jestliže rodiče nebo jiní příbuzní dítěte nemohou plnit vyživovací povinnost, a proto nelze dítě svěřit do péče jiné osoby dle § 953 a násl.²⁶ Pěstounská péče má dle § 958 odst. 2 ObčZ též přednost před ústavní výchovou. Soud též může svěřit dítě do péče pěstouna na přechodnou dobu dle § 958 odst. 3 ObčZ.

Vzhledem k tomu, že pěstounská péče je hlavním tématem této práce, jsou další podrobnosti upraveny v dalších kapitolách.

2.1.5. Ústavní výchova

Pokud nelze dané dítě svěřit do některé z forem náhradní rodinné péče, je ústavní výchova poslední možnost, kam může být dítě umístěno. V občanském zákoníku je ústavní výchova upravena v § 971 a násl. O ústavní výchově může

²⁴DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA Jiří; ZUKLÍNOVÁ Michaela; ELISCHER, David; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 161.

²⁵ § 956 – § 957 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; PSUTKA, Jindřich; KORNEL, Martin; ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022. Academia iuris., s. 320.

opět rozhodnout pouze soud. Ten tak učiní zejména tehdy, jestliže opatření, která byla učiněna dříve, nevedla k nápravě. Před umístěním dítěte do ústavní výchovy musí ale soud nejprve zvážit, zda nemůže být využita některá z forem náhradní rodinné péče.²⁷

Ústavní výchovu lze nařídit maximálně na dobu tří let, ovšem před uplynutím této doby ji lze opakovaně prodloužit, vždy opět nejdéle na dobu tří let. O prodloužení ústavní výchovy opět rozhoduje soud.²⁸ Ústavní výchova zaniká nejpozději zletilostí dítěte - může být ale z důležitých důvodů prodloužena až do 19. roku věku dítěte podle § 974 ObčZ. Současně s rozhodnutím o umístění dítěte do ústavní výchovy rozhodne soud o vyživovací povinnosti rodičů dle ustanovení § 975 ObčZ. Skutečnost, zda zde stále jsou předpoklady pro trvání ústavní výchovy musí být každých šest měsíců přezkoumávána soudem.²⁹ Soud tedy musí zkoumat, zda dítě nemůže být vráceno do své rodiny, případně zda ústavní výchovu nelze nahradit jinou péčí, například poručenstvím s osobní péčí, přestounskou péčí, svěřenectvím či osvojením dítěte. Pokud je dítě osvojeno, zaniká ústavní výchova právní mocí rozhodnutí o osvojení.³⁰

Mezi ústavní zařízení, kde je vykonávána ústavní výchova dle § 4 zákona č. 109/2002 Sb., zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, řadíme diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav.³¹ Kromě těchto zařízení, jenž jsou vymezeny v zákoně o výkonu ústavní výchovy, může být dítě dle § 971 odst. 2 ObčZ svěřeno po přechodnou dobu do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kde ale dítě může být umístěno nejdéle na dobu šesti měsíců.

2.1.6. Osvojení

Další rodinně-právní institut, který může být využíván v případech, kdy rodiče o dítě nechtějí nebo z různých důvodů nemohou pečovat a který vykazuje

²⁷ § 971 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁸ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA Jiří; ZUKLÍNOVÁ Michaela; ELISCHER, David; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 165.

²⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; PSUTKA, Jindřich; KORNEL, Martin; ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022. Academia iuris, s. 328.

³⁰ § 972 odst. 2 - 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³¹ § 4 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

podobné znaky jako ostatní formy náhradní rodinné péče, je osvojení. Jak již bylo zmíněno výše, osvojení není v některých knižních pramenech řazeno mezi formy náhradní rodinné péče. Dokonce i v občanském zákoníku je osvojení zařazeno v jiné hlavě. Konkrétně je osvojení upraveno v § 794 a násl ObčZ.

Po osvojení osvojitel nezletilého, na rozdíl od ostatních forem náhradní péče o dítě, bere dítě za vlastní, je zapsán do rodného listu jako rodič dítěte a je nositelem i vykonavatelem rodičovské odpovědnosti. Rodičům tedy nezůstane žádná práva ani povinnosti k dítěti. Osvojitel má také vůči dítěti vyživovací povinnost – osvojenec má podle § 832 odst. 1 ObčZ postavení dítěte osvojitele/osvojitelů, a potomci a předci, respektive rodiče a děti, mají podle § 910 ObčZ vzájemnou vyživovací povinnost. V případě náhradní rodinné péče jsou rodiče stále nositelem rodičovské odpovědnosti i jejím vykonavatelem (pokud není její výkon pozastaven, případně omezen) a mají k dítěti stále vyživovací povinnost. Ten, kterému je dítě svěřeno do péče v rámci náhradní rodinné péče, nepojímá dítě za vlastní jako v případě osvojení a osvojitele. Osvojení má s ostatními formami náhradní rodinné péče společné zejména to, že je také subsidiární k péči rodičů, má přednost před ústavní výchovou a dítě lze také svěřit osvojitelům pouze na základě rozhodnutí soudu.

2.2 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Vzhledem k tomu, že problematika pěstounské péče na přechodnou úzce souvisí s činností orgánů sociálně-právní ochrany dětí, tak je třeba pro potřeby této práce alespoň krátce vymezit pojem *orgán sociálně-právní ochrany dětí* a jeho činnost, a to zejména ve vztahu k pěstounské péči na přechodnou dobu.

Sociálně-právní ochrana dětí se poskytuje všem dětem, které se nacházejí pod jurisdikcí České republiky, což vyplývá z čl. 2 Úmluvy o právech dítěte. Pro zajištění sociálně-právní ochrany dětí působí v této oblasti orgány sociálně-právní ochrany dětí, jimiž jsou krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní a újezdní úřady, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a Úřad práce České republiky. Ústředním orgánem v oblasti sociálně-právní ochrany dětí je Ministerstvo práce a sociálních věcí, jehož činnost spočívá zejména v legislativní, kontrolní a metodické činnosti. Je orgánem, jehož pravomocí je přezkoumávat pravomocná rozhodnutí krajských úřadů v odvolacím a přezkumném řízení. Kromě těchto orgánů zajišťují sociálně-právní ochranu dětí také obce a kraje v

samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby pověřené výkonem sociálně-právní ochrany dětí.³²

Pod pojmem sociálně-právní ochrana dětí se rozumí dle § 2 odst. 2 ZSPOD ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, včetně práv na příznivý vývoj, řádnou výchovu, ochranu jeho jmění. Dále se mají orgány sociálně-právní ochrany dětí snažit napravit narušenou funkci rodiny daného dítěte a v případě potřeb zabezpečit náhradní rodinné prostředí pro dítě, které se dočasně nebo trvale ocitlo bez výchovy své vlastní rodiny. Jedná se pouze o demonstrativní výčet. Škála práv a povinností orgánů sociálně-právní ochrany dětí je velmi široká. Mohou dítě zastupovat v řízení před soudem, plní tedy funkci kolizního opatrovníka, a v případě, kdy stát nenalezne pro dítě poručníka, mohou být orgány sociálně-právní ochrany dětí také poručníkem pro dané dítě. Mimo to poskytují poradenskou a preventivní činnost, mohou ukládat některá výchovná opatření dle § 13 ZSPOD a dle § 14 ZSPOD mohou přijímat opatření na ochranu dětí - v tomto případě může tento orgán podávat návrhy soudu, například právě na svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu.

Ve vztahu k pěstounské péči na přechodnou dobu plní orgán sociálně-právní ochrany dětí mnoho úkolů. Například pro potřeby zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu vede krajský úřad evidenci osob, které mohou pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonávat dle § 27a ZSPOD. Může podat návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu včetně jejího zrušení dle § 14 odst. 1 písm. f) ZSPOD. Výlučně na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí může soud naříditi předběžné opatření, na jehož základě může být dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu. Dále uzavírá s pěstouny dohodu o výkonu pěstounské péče a v této dohodě upraví výkon práv a povinností, které pěstounům náležejí.³³

³² § 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

³³ § 47a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

3. Definice pěstounské péče na přechodnou dobu a současná právní úprava

V rámci této kapitoly je obecně vymezen pojem pěstounská péče, včetně přechodné pěstounské péče, a právní úprava pěstounské péče.

3.1. Obecné vymezení pěstounské péče

Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče, jež má – stejně jako ostatní formy náhradní rodinné péče – přednost před ústavní výchovou. Až do přijetí zákona č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů, platila přednost ústavní výchovy – podle § 1 zákona č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči mohlo být dítě do pěstounské péče svěřeno až v případech, kdy dítě nemohlo být osvojeno a ústavní výchova nebyla považována za vhodnou. Až od zmíněné novelizace došlo k zakotvení přednosti náhradní rodinné péče před ústavní výchovou.³⁴

Pěstounská péče je rovněž subsidiární k péči rodičů a je chápána pouze jako dočasné řešení, stejně jako ostatní formy náhradní rodinné péče. Podle judikatury Ústavního soudu odnětí dítěte z péče rodičů musí být považováno za krajní, dočasné opatření, „*keré je podmíněno absencí jakékoli péče rodičů či takovou jejich péčí, která by bezprostředně ohrožovala život, zdraví nebo jiné důležité zájmy dítěte, v případě návratu do péče rodičů*”.³⁵ K tomu, že dítě by do pěstounské péče mělo být svěřeno pouze dočasně a mělo by být umístěno zpět do své biologické rodiny, jámile to okolnosti dovolí, se vyslovil i Evropský soud pro lidská práva, například ve věci Jovanovic proti Švédsku, č. stížnosti 10592/12 ze dne 22.10.2015: „*umístění dítěte do péče by mělo obvykle být nazíráno jako na dočasné opatření, jež bude zrušeno, jakmile okolnosti dovolí, a jakákoli opatření o umístění do dočasné péče by měla být v souladu s konečným cílem, znovu sjednotit biologického rodiče a dítěte*.”³⁶

Přesto není vyloučeno, aby dítě i po odpadnutí překážky, kvůli které rodina dítěte nemohla o dítě osobně pečovat, zůstalo v péči pěstounů. Stejně jako ve

³⁴ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. 1 vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, s.57-58.

³⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3146/21 - 2 ze dne 13.09.2022, bod 49.

³⁶ ESLP: Jovanovic proti Švédsku, č.stížnosti: 10592/12 ze dne 22.10.2015, bod 77.

všech ostatních řízeních týkajících se dětí, i zde musí soudy přihlídnout k nejlepšímu zájmu dítěte – v některých případech může být v jeho nejlepším zájmu zůstat v náhradní rodinné péči. K tomu se opět vyznamenal i ESLP ve věci Bronda proti Itálii, č. stížnosti 22430/93: „při stanovení spravedlivé rovnováhy mezi zájmem dítěte zůstat v přijímací rodině a zájmem původní rodiny, aby dítě žilo s ní, Soud přisuzuje zvláštní význam nadřazenému zájmu dítěte, kterému je dnes čtrnáct let a které vždy projevovalo vůli zůstat v přijímací rodině. V tomto případě zájem dítěte převažuje nad zájmem jejích prarodičů.“³⁷

I podle dikce občanského zákoníku má pěstounská péče primárně charakter dočasný, nikoli dlouhodobý. Měla by být využívána pouze jako překlenutí doby, po kterou rodiči brání překážka v osobní péči o dítě. Ne vždy je ale možné dopředu říct, zda se skutečně bude jednat o krátkodobou překážku, tedy, že dítě bude co nejdříve vráceno do osobní péče rodičů. Délka pěstounské péče vždy záleží na konkrétní situaci u každého dítěte a jeho rodiny. Z toho důvodu je možné rozdělit pěstounskou péči na krátkodobou, střednědobou a dlouhodobou.³⁸ Dále rozlišujeme předpěstounskou péči, do které může soud zájemcům o pěstounskou péči svěřit dítě na základě § 963 ObčZ. Svěření dítěte do předpěstounské péče, na rozdíl od preadopční péče, je čistě fakultativní. Nad jejím průběhem a úspěšností soud vykonává dohled. I délka předpěstounské péče je na úvaze soudu, který při stanovení její délky přihlédne k okolnostem případu.

Dále můžeme rozlišit příbuzenskou pěstounskou péči. Jedná se o situaci, kdy je dítě svěřeno do péče příbuzné osoby. Pokud se osobní péče o dítě ujme osoba příbuzná dítěti nebo dítěti blízká, dá jí soud zpravidla přednost. Nesmí jí ovšem dát přednost před jinou osobou, pokud je to v rozporu se zájmy dítěte.³⁹ V tomto případě se jedná o nezprostředkovanou pěstounskou péči, neboť v takovém případě se neprovádí zprostředkování pěstounské péče orgány sociálně-právní ochrany dětí.⁴⁰

Dalším specifickým typem pěstounské péče je pěstounská péče na přechodnou dobu. Pěstounská péče na přechodnou dobu může být využívána v

³⁷ ESLP. Bronda proti Itálii, č. stížnosti: 22430/93 ze dne 09.06.1998.

³⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD, Ondřej; JURÁŠ, Marek; BEZOUŠKOVÁ, Lenka; CILEČKOVÁ, Kateřina et al. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 258.

³⁹ § 962 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴⁰ § 20 odst. 3 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

případech, kdy se rodiče nemohou z objektivních důvodů o dítě krátkodobě postarat. Jejím účelem je dítěti co nejvíce nahradit rodinné prostředí do doby, než stát nalezne pro dítě trvalé řešení. Jedná se o relativně nový institut, v české právní úpravě byl zakotven až v roce 2006, a to přijetím zákona č. 134/2006 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Pěstounská péče, jak přechodná, tak dlouhodobá, má v oblasti náhradní rodinné péče jistě své nezastupitelné místo. Jejím účelem je co nejblíže dítěti nahradit jeho rodinné prostředí, neboť pěstoun především vykonává osobní péči o dítě a tento výkon je, kromě pěstounské péče nezprostředkované, vykonáván pěstouny, kteří jsou proškoleni tak, aby mohli dítěti náležitě pomoci. Nejblíže jí má institut svěřenectví, kterého ovšem soud nepoužije, nelze-li rodině dítěte stanovit výši výživného. Poručenství s výkonem osobní péče o dítě se od pěstounství liší tím, že poručník disponuje širším rozsahem práv a povinností k dítěti – vykonává rodičovskou odpovědnost v celém jejím rozsahu do doby, než ji rodiče nabydou zpět. Opatrovník o dítě osobně nepečuje, ovšem v omezeném rozsahu pečuje o jeho právní záležitosti a v tomto rozsahu ho zastupuje – v daném rozsahu má také širší práva a povinnosti než pěstoun, jemuž náleží rozhodování a zastupování dítěte pouze v běžných záležitostech. Osvojení je institut nesoucí podobné prvky jako mají instituty náhradní rodinné péče, ovšem osvojitel a osvojenec jsou považováni za rodiče a dítě, neboť osvojitel bere dítě za vlastní – v pěstounské péči zůstávají pouta s biologickou rodinou a je podporováno prohlubování vztahů mezi dítětem a jeho rodinou.

K svěření dítěte do pěstounské péče může dojít výhradně rozhodnutím soudu. Zároveň není vyžadován souhlas rodičů se svěřením dítěte do pěstounské péče - na rozdíl od již zmíněného osvojení. Soud může dítě svěřit pěstounům na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí, které vedou evidenci osob, jež jsou vhodné pro to, aby se staly pěstouny. Jestliže se ale péče o dítě ujme osoba dítěti blízká nebo příbuzná, pak jí soud dá přednost, pokud takový postup není v rozporu se zájmy dítěte.⁴¹ V takovém případě nedochází ke zprostředkování

⁴¹ § 962 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

orgány sociálně-právní ochrany dětí. Osoba, která se ujala péče o dítě, musí učinit oznámení obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.⁴²

Procesní úpravu svěřením dítěte do pěstounské péče nalezneme v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a to v § 466 a násl. Ve věci samé soud rozhodne rozsudkem. V rozsudku ovšem není uvedena doba, po kterou bude pěstounská péče trvat, neboť ji nelze dopředu předem určit, jak již bylo řečeno. Vždy totiž záleží na konkrétních okolnostech, neboť situace je jiná u každého případu. Pokud bylo dítě před svěřením do pěstounské péče svěřeno do ústavní výchovy je třeba, aby ji soud před svěřením do péče pěstounů rozsudkem zrušil.⁴³

3.2. Pěstounská péče na přechodnou dobu

Jak již bylo zmíněno, u pěstounské péče jako takové zákon předpokládá, že bude trvat krátkodobě, tedy do doby, než odpadnou překážky, pro které rodiče nejsou schopni se o dítě postarat. Přesto je v právní úpravě zakotven institut pěstounské péče na přechodnou dobu, jehož podstata spočívá v pomoci rodině dítěte, u níž nastaly překážky, kvůli kterým není schopna o dítě pečovat a zároveň se předpokládá, že tyto překážky opadnou během krátkého časového úseku, zpravidla do doby jednoho roku, a tudíž v ideálním případě bude dítě navraceno zpět do své původní rodiny, případně se čeká, než uplyne doba, po kterou není možné dát souhlas k osvojení.

Doba trvání pěstounské péče na přechodnou dobu je omezena na nezbytně dlouhou dobu, a to na dobu maximálně jednoho roku, s určitými výjimkami, které jsou popsány v kapitole *Doba trvání pěstounské péče na přechodnou dobu*. Důvody pro trvání pěstounské péče na přechodnou dobu musí být každé tři měsíce přezkoumávány soudem. Zákonodárci též uvažovali nad zavedením až tříleté pěstounské péče na přechodnou dobu.⁴⁴ Doba jednoho roku je ale vzhledem k charakteru pěstounské péče na přechodnou dobu ideální, neboť nutí orgány sociálně-právní ochrany dětí k co nejrychlejšímu nalezení dlouhodobého řešení pro dítě, navíc má být brána pouze jako přechodný a dočasný institut. Může ale

⁴² TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 83.

⁴³ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava; ZAHRADNÍKOVÁ, Radka; SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. 1 vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 194.

⁴⁴ TRUBAČOVÁ, Klára. § 27a. [Zvláštní evidence pěstounů na přechodnou dobu]. In: MACELA, Miloslav; HOVORKA, Daniel; KŘÍŠTEK, Adam; TRUBAČOVÁ, Klára; ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 2 vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 367.

nastat situace, kdy je třeba, aby dítě bylo u pěstounů na přechodnou dobu i déle než jeden rok. V tomto případě musí soud před uplynutím lhůty jednoho roku rozhodnout o opětovném svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu u téhož pěstouna. V určitých případech může připadat v úvahu také možnost svěřeni dítěte do dlouhodobé pěstounské péče pěstounovi, u kterého bylo dítě na přechodnou dobu, tedy přeměna přechodné pěstounské péče na tu dlouhodobou.⁴⁵

Orgány sociálně-právní ochrany dětí, konkrétně krajské úřady, vedou evidenci osob, které jsou schopny na základě odborného posouzení vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Evidence mimo jiné obsahuje také počet dětí, které je daná osoba schopna přijmout a pečovat o ně najednou. Může se stát, že pěstouni na přechodnou dobu budou muset přijmout více dětí najednou – zpravidla se bude jednat o sourozence. Pěstouni na přechodnou dobu, kteří jsou vedeni v této evidenci, musí být kdykoli schopni přijmout dítě ihned po rozhodnutí soudu. U přechodné pěstounské péče nedochází k procesu zprostředkování, jako je tomu u pěstounské péče dlouhodobé.⁴⁶

Přechodná pěstounská péče je alternativou k ústavní péči.⁴⁷ Do přechodné pěstounské péče by měly být umísťovány děti, které se náhle ocitly bez péče rodičů. Účelem pěstounské péče je poskytnout dětem péči v bezpečném a stabilním rodinném prostředí. Pěstouni by měli být proškoleni tak, aby dítěti mohli náležitě pomoci. Rodina pěstouna může dítěti, na rozdíl od ústavních zařízení, poskytnout individuální péči, lásku a oporu. Pěstoun by rovněž měl být v kontaktu s odborným pracovníkem, jehož úkolem je pomáhat pěstounovi při řešení krizových situací.⁴⁸

Zajímavou alternativou k ústavní péči vykonávanou v ústavních zařízeních je postavení profesionální náhradní rodiny na Slovensku. Organizačně je profesionální rodina součástí dětského domova, přičemž profesionální rodič je

⁴⁵ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 958. [Postavení pěstounské péče, pěstounská péče na přechodnou dobu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, s. 1137.

⁴⁶ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; MILLEROVÁ, Markéta; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; SCHÖN, Monika at al. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, s. 130.

⁴⁷ CILEČKOVÁ. § 958. In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr et al. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 1919.

⁴⁸ MPSV. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Online. [2011]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/PPPDpro_nejmensi_deti.pdf/4640eca4-6232-449e-dad0-abcfbcd8d82a. cit. [2024-03-16]. s. 24.

zaměstnancem dětského domova. Tento profesionální rodič pečuje o děti buď ve svém vlastním domě nebo bytě, popř. v bytě poskytnutém dětským domovem. Stejně jako pěstoun na přechodnou dobu musí i profesionální rodič absolvovat školení a přípravu na výkon této náhradní rodinné péče.⁴⁹ Jestliže je do dětského domova přijato dítě mladší šesti let, musí být, až na výjimky, do čtyřech týdnů umístěno do péče profesionální náhradní rodiny. Výjimku tvoří například situace, kdy nelze společně do péče profesionální rodiny umístit sourozence a z důvodu sourozeneckých vazeb je nelze rozdělit, umístění do profesionální náhradní rodiny není účelné pro dosažení účelu výchovného opatření nebo zdravotní stav dítěte neumožňuje umístění dítěte do profesionální náhradní rodiny.⁵⁰

Pěstounská péče na přechodnou dobu je vhodná především u novorozenců dětí, u kterých existuje vysoký předpoklad, že u nich bude dán souhlas k osvojení a pouze se čeká na uplynutí lhůty k osvojení, případně na rozhodnutí soudu, že souhlas není třeba udělit. Taková pěstounská péče na přechodnou dobu se označuje jako raná pěstounská péče. Pokud se dítě náhle ocitne bez péče rodičů, jedná se o tzv. akutní pěstounskou péči.⁵¹ V případě svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu by se ale mělo jednat o situace, u kterých je vysoce pravděpodobné, že v krátké době opadnou – například při krátkodobé hospitalizace rodičů.

Jsou to mimo jiné také ekonomické důvody, které stát pohání k tomu, aby podporoval rozvoj tohoto institutu. V roce 2018 byla vypracována analýza financování systému péče o ohrožené děti ze které vyšlo najevo, že výdaje na umístění dítěte do ústavní péče činí měsíčně v průměru 44 570 Kč na jedno dítě, kdežto průměrné náklady na náhradní rodinnou péči 19 984 Kč.⁵²

⁴⁹ ÚPSVR. *Profesionálne rodiny*. Online. [2023]. Dostupné z: https://www.upsvr.gov.sk/socialne-veci-a-rodina/rodina/opatrenia-socialnopravnej-ochrany-deti-a-socialnej-kurately/socialno-pravna-ochrana-deti/profesionalne-rodiny.html?page_id=12846. [cit. 2024-02-29].

⁵⁰ § 51 odst. 6 zákona Slovenské republiky č. 305/2005 Z.z., o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁵¹ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; MILLEROVÁ, Markéta; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; SCHÖN, Monika et al. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1 vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, s. 132.

⁵² MACELA, Miloslav. *Analýza financování systému péče o ohrožené děti v České republice*. Online. [2018]. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2018/10/ANALYZA-FINANCOVANI-FINAL-2.pdf>. [cit. 2023-09-21], s. 66.

Ačkoliv se stát snaží podporovat pěstouny přechodnou dobu, tak jejich počet je z hlediska potřeb státu nízký. Zpočátku nebyli pěstouni na přechodnou dobu ani finančně podporováni v době, kdy u nich nebylo umístěno žádné dítě, zároveň ale museli být neustále v pohotovosti přijmout další dítě, čímž tedy pro ně vlastně odpadla možnost jiného výdělků. Mohlo se tedy stát, že byli několik měsíců bez příjmu. To se změnilo přijetím zákona č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Tento zákon nabyl účinnosti 1.1.2013 a od přijetí této úpravy jsou pěstouni na přechodnou dobu finančně zajišťováni i v době, kdy o žádné dítě nepečují. Díky této novele se zvedl počet zájemců o zařazení do evidence pěstounů na přechodnou dobu. V roce 2013 mohlo pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonávat 33 rodin, v průběhu roku 2014 přibýlo až 80 rodin.⁵³

3.2. Právní úprava pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu

Právní úpravu pěstounské péče, jak přechodné, tak dlouhodobé, nalezneme jak ve vnitrostátní úpravě, tak i v té mezinárodní. Ačkoliv se žádná z mezinárodních smluv přímo nespécializuje na pěstounskou péči, tak z nich vyplývají základní práva a povinnosti pro výkon pěstounské péče přechodné i dlouhodobé.

3.2.1. Vnitrostátní právní úprava

Již za první republiky postupně vznikala vcelku propracovaný systém pěstounské péče, který recepční normou navázal na rakousko-uherský občanský zákoník. Pěstounskou péči upravoval zákon č. 256/1921 Sb., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských. Stát se snažil rozvíjet systém náhradní rodinné péče, včetně pěstounství, a také vyřešit problematickou otázku osiřelých dětí.⁵⁴ Prvorepublikový vývoj byl ovšem přerušeno po roce 1948. Od té doby se stát snažil protlačit kolektivní výchovu v státem zřízených a státem kontrolovaných ústavech. V roce 1950 byla dokonce zrušena pěstounská péče, vyjma pěstounské péče příbuzenské. Znovu zavedena byla až v 70. letech, prostřednictvím zákona č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči. Jednalo se ovšem pouze o dlouhodobou

⁵³ MPSV. Tisková zpráva. *Pěstounů na přechodnou dobu přibývá, v loňském roce se postarali o téměř 250 dětí*. Online. [2014]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/783357/TZ_230114a.pdf/9dc7c697-e855-3711-a2a8-4f065bed71a2. [2023-09-23].

⁵⁴ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, s. 38.

pěstounskou péči, pro krátkodobé svěření dítěte do náhradní rodinné péče se používaly jiné instituty, například opatrovnictví či poručenství. Po roce 1989 postupně došlo k dalším výrazným změnám v oblasti rodinného práva, kdy byl mimo jiné přijat zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

První zakotvení pěstounství na přechodnou dobu v současném českém právním řádu bylo provedeno v roce 2006, kdy byl přijat zákon č. 134/2006 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Touto novelizací byla do našeho právního řádu vnesena pěstounská péče na přechodnou dobu. Cílem pěstounské péče na přechodnou dobu je co nejrychleji vyřešit situaci dětí, které se ocitly v krizových životních podmínkách, a zároveň jim poskytnout rodinné zázemí, bez toho aniž by tyto děti musely být umístěny v ústavních zařízeních.

V současné době je v občanském zákoníku pěstounství upraveno v § 958 a násl. O pěstounské péči na přechodnou dobu se občanský zákoník zmiňuje pouze jednou větou, ve které odkazuje na další zákon. Tímto zákonem je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, kde kromě úpravy pěstounské péče na přechodnou dobu nalezneme také úpravu dávek pěstounské péče a další související pojmy. Dříve jsme mohli nalézt úpravu dávek pěstounské péče v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. V roce 2023 začalo Ministerstvo práce a sociálních věcí pracovat na novém návrhu zákona o podpoře rodin a ochraně dětí. Jeho účelem by mělo být nahrazení zákona o sociálně právní ochraně dětí a novelizace dalších souvisejících předpisů. Na návrhu zákona zatím MPSV stále pracuje.⁵⁵

Zákonem, který upravuje procesní postupy soudů v otázce pěstounské péče, včetně té na přechodnou dobu, je zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních. Zde v pátém oddílu hlavy páté nalezneme úpravu řízení ve věcech péče soudu o nezletilé.

⁵⁵ MACELA, Miloslav. *Neodkladná péče o dítě zajišťovaná pěstouny na přechodnou dobu*. Právo a rodina (Wolters Kluwer), č. 6. Online. In: Systém Aspi. [2023]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/318527/1/2>. [cit. 2024-02-22]. s. 12.

I z ústavní a mezinárodní úrovně vyplývají pro náhradní rodinnou péči pravidla, která musí být dodržována všemi subjekty a osobami. Pro náhradní rodinnou péči je podstatný zejména čl. 32 Listiny základních práv a svobod: „*Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.*”⁵⁶

Z Ústavy České republiky vyplývá mimo jiné také aplikační přednost mezinárodních smluv: „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*”⁵⁷ Těmto mezinárodním smlouvám se budu věnovat dále.

3.2.1. Mezinárodní úprava

Mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament České republiky souhlas, mají na základě čl. 10 Ústavy České republiky aplikační přednost před všemi zákony a jinými předpisy. Jedná se především o dokumenty, které zakotvují základní lidská práva a svobody. Pro potřeby této práce je zejména důležitá Úmluva o právech dítěte.

3.2.1.1. Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte byla přijata v roce 1989 v New Yorku. Pro tehdy Českou a Slovenskou federativní republiku vstoupila v platnost v roce 1991. Součástí Úmluvy jsou také tři opční protokoly.⁵⁸

Jedním ze stěžejních článků je čl. 3 Úmluvy, jenž klade důraz na zohledňování zájmu dítěte. Zájem dítěte musí všechny orgány, ať už veřejné nebo soukromé, zohledňovat při své činnosti, která by se jakkoli mohla dotýkat dětí. V čl. 20 Úmluvy je zakotvena povinnost států pomoci dětem, které se ocitly bez péče rodiny. Státy jsou povinny zajistit těmto dětem náhradní péči. I Úmluva o právech dítěte upřednostňuje v čl. 20 odst. 3 svěření dítěte do náhradní péče rodinného typu.

⁵⁶ Čl. 32 Ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

⁵⁷ Čl. 10 Ústavního zákona č. 1/1999 Sb., Ústava České republiky.

⁵⁸ MPSV. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. Online. [2016]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rfp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>. [cit. 2023-12-06]. s. 2.

Pouze v souladu se zájmem dítěte musí být podle čl. 9 Úmluvy soudní rozhodnutí, na jehož základě může být dítě odděleno od svých rodičů, a to pouze v nezbytných případech. Zároveň čl. 9 zakotvuje možnost stran účastnit se řízení a sdělit v něm svá stanoviska. Pokud dojde k odebrání dítěte a není to v rozporu se zájmy dítěte, umožní státy udržovat pravidelné styky s oběma rodiči.

Úmluva mimo jiné zakotvuje také participační právo dítěte. Podle čl. 12 má dítě, v záležitostech, které se ho dotýkají, právo vyjadřovat své vlastní názory a těmto názorům musí státy věnovat patřičnou pozornost. S tím souvisí i právo dítěte na to, aby bylo vyslyšeno v každém řízení, které se ho dotýká. Dítě může být vyslechnuto buď přímo nebo prostřednictvím zástupce, případně příslušného orgánu.

Úprava práv v Úmluvě je velmi komplexní a zakotvuje mnoho dalších práv a svobod, jako je právo na život, jméno, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, svobodu sdružování, právo na zákonnou ochranu proti zásahu do soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence.

4. Pěstoun na přechodnou dobu

V rámci této kapitoly je třeba vymezit nároky na osobu pěstouna a jeho práva a povinnosti, a to jak podle občanského zákoníku, tak podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Další práva a povinnosti pěstouna můžeme najít také v zákoně o zdravotních službách. Právní úprava je téměř stejná pro pěstouny na přechodnou dobu i pro pěstouny dlouhodobé.

4.1. Nároky na osobu pěstouna na přechodnou dobu

Nároky na osobu, která má zájem stát se pěstounem na přechodnou dobu, vymezuje jak občanský zákoník, tak zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Pro lepší přehlednost je kapitola rozdělena do dvou částí podle těchto zákonů.

4.1.2. Občanský zákoník

Kdo se může stát pěstounem obecně upravuje občanský zákoník v § 962 ObčZ. Protože pěstoun musí podle občanského zákoníku splňovat záruky řádné péče, je třeba, aby osoba pěstouna byla plně svéprávná a zletilá. Vzhledem k tomu, že pěstoun bude o dítě osobně pečovat a v určitých záležitostech jej zastupovat, tak by měl zvládat sám obstarávat své záležitosti, a právě proto by měl být plně svéprávný a zletilý, aby byl schopen o dítě pečovat a plnit všechny úkoly uložené mu zákonem nebo rozhodnutím soudu. Pěstoun by měl být též bezúhonný.⁵⁹

Podle § 962 odst. 2 ObčZ dá soud přednost osobě blízké, která se ujala péče o dítě, je-li to v souladu se zájmy dítěte. K odmítnutí svěřeni dítěte do péče osoby blízké soud přistoupí pouze, je-li to v rozporu s nejlepším zájmem dítěte. Jestliže je dítě svěřeno do péče příbuzné osoby, pak je taková pěstounská péče označována jako pěstounská péče „příbuzenská“ a „nezprostředkovaná“. Nezprostředkovaná se tato pěstounská péče nazývá z toho důvodu, že tento pěstoun není zapsán do evidence pěstounů, neprochází přípravou, jako ostatní pěstouni a mezi konkrétním pěstounem a dítětem nedochází ke zprostředkování orgány sociálně-právní ochrany dětí, jako u zprostředkované pěstounské péče.⁶⁰

⁵⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 962. [Požadavky na osobu pěstouna]. In: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; ELISCHER, David et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Online. In: Systém ASPI. [2023]. Wolters Kluwer. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2>. [cit. 2023-12-02].

⁶⁰ Tamtéž. [cit. 2023-12-02].

Každé dítě může být svěřeno do péče jedné fyzické osobě, není ale vyloučeno, aby se pěstouny stali také manželé, kteří se společně rozhodnou vzít dítě do společné pěstounské péče. Pro oba manžele, kteří jsou pěstouny, pak platí stejné podmínky. Společenská pěstounská péče je možná jen u manželů – nikoli u nesezdaných párů nebo u osob žijících v registrovaném partnerství. Pro svěřeni dítěte do péče manželů-pěstounů není rozhodné, zda již mají své vlastní děti, ale tato skutečnost by měla být zohledněna při přípravě budoucích pěstounů, neboť i děti mají pak nárok na přípravu zajišťovanou krajským úřadem, stejně jako jejich rodiče dle § 11 odst. 2 ZSPOD. Má-li dojít k rozvodu manželů, kteří jsou společnými pěstouny, tak soud toto manželství nerozvede, dokud nebudou upraveny poměry po rozvodu, kdy musí být nadále upraveno, komu bude dítě svěřeno do výlučné pěstounské péče, má-li dítě v pěstounské péči setrvat. Rozvodem manželů pak společná pěstounská péče zaniká. Ze zákona pěstounská péče zaniká také smrtí jednoho z manželů. V tomto případě ale dítě zůstane v péči pozůstalého manžela a není třeba vydávat nové soudní rozhodnutí.⁶¹

Jestliže se jen jeden z manželů rozhodne stát pěstounem, potřebuje k svěřeni dítěte do pěstounské péče souhlas druhého manžela, je-li plně svéprávný a souhlas jde získat bez nějaké těžko překonatelné překážky. Souhlas musí dát manžel osobně před soudem, nikoli prostřednictvím zástupce. Tento souhlas ani nemůže být nahrazen. V tomto případě se manžel, který není pěstounem, ale žijící ve společné domácnosti, pouze přiměřeně podílí na osobní péči o dítě, tj. například vykonává nad dítětem dohled. Podmínkou ale je, aby manžel skutečně žil v rodinné domácnosti s pěstounem a dítětem.⁶²

Pěstoun také musí mít bydliště na území České republiky, a to dle ustanovení § 962 odst. 1 ObčZ. Podmínka bydliště na území České republiky je také jednou z podmínek pro vyplácení dávek pěstounské péče dle ZSPOD. Tyto dávky se dle § 47t odst. 5 ZSPOD nevyplácejí do ciziny. Tato podmínka také souvisí s tím, aby se dítě mohlo, pokud je to možné, stýkat se svou rodinou, aby od své rodiny nebylo odříznuto kvůli tomu, že se nachází v zahraničí.⁶³ Tato

⁶¹ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 964. [Společná pěstounská péče manželů]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 1150.

⁶² WESTPHALOVÁ, Lenka. § 965. [Postavení manžela pěstouna]. In: tamtéž, s. 1151.

⁶³ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 962. [Osoba pěstouna a příbuzenská pěstounská péče]. In: tamtéž, s. 1145.

podmínka má též zajistit, aby nedocházelo k obchodování s dětmi a zneužívání institutu pěstounské péče.⁶⁴

Pěstoun musí podle občanského zákoníku souhlasit se svěřením daného dítěte do péče. V případě pěstounské péče na přechodnou dobu nesmí ale bez vážného důvodu osoba v evidenci odmítnout přijmout dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu, jinak mu může být vypovězena dohoda o výkonu pěstounské péče.⁶⁵ Pěstoun se nesmí vymezovat vůči etniku, náboženskému vyznání dítěte nebo jeho pohlaví, zkrátka nesmí dítě odmítnout na základě jakéhokoli diskriminačního důvodu. Přesto ZSPOD předpokládá v §27a odst. 3 písm. f), že se konkrétní pěstoun na přechodnou dobu bude „specializovat“ na určitou skupinu dětí, neboť evidence o daném pěstounovi na přechodnou dobu obsahuje také údaj o charakteristice dětí, které je pěstoun na přechodnou dobu schopen přijmout a poskytnout jim péči. Obecně mají pěstouni na přechodnou dobu největší zájem o péči o nejmenší děti, což ostatně opět zákon předpokládá, neboť v § 27a odst. 2 ZSPO je jedním z kritérií pro odborné posouzení schopnost pečovat o novorozené dítě. Je stále více než žádoucí, aby bylo přijímáno více pěstounů na přechodnou dobu, kteří mají zájem o nejmenší děti, neboť Česká republika je stále kritizována za velký počet dětí, které jsou každoročně umisťovány do ústavní výchovy.⁶⁶

4.1.3. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Další nároky na zájemce o zprostředkování pěstounské péče a o zařazení do evidence pěstounů na přechodnou dobu upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí v § 27. U zájemců do zařazení evidence se provádí odborné posouzení, které zahrnuje posouzení žadatele a jeho přípravy, neboť zájemce o zařazení do evidence pěstounů na přechodnou dobu je povinen zúčastnit se přípravy v délce minimálně 72 hodin a zájemce o zařazení do evidence pro zprostředkování pěstounské péče alespoň v délce 48 hodin⁶⁷. Odborné posouzení zahrnuje rovněž zjištění bezúhonnosti žadatele, jeho manžela, druha, dítěte, popř. též jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost. U zájemců o to stát se

⁶⁴ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. 1 vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, s. 59.

⁶⁵ §47c odst. 2 písm. c) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

⁶⁶ HŮLOVÁ, Eliška. CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII. *Evropský výbor kritizuje českou praxi kojeneckých ústavů: skončí už jednou provždy?* Online. [2021]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/evropsky-vybor-kritizuje-ceskou-praxi-kojeneckych-ustavu-skoci-uz-jednou-provzdy>. [cit. 2023-09-22].

⁶⁷ § 11 odst. 2 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

pěstounem na přechodnou dobu se zkoumá také to, zda jsou schopni pečovat o děti vyžadující speciální péči a rovněž jejich schopnost spolupracovat s rodiči těchto dětí. U dětí budoucích pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu se zkoumá, zda jsou schopny do pěstounské péče přijmout dítě. Je-li dítě schopno se vyjádřit k přijetí dítěte do pěstounské péče, tak odborné posouzení zahrnuje i vyjádření dítěte. Odborné posouzení provádí krajský úřad. Za účelem odborného posouzení žadatelů disponuje oprávněním pozvat žadatele k osobnímu jednání.⁶⁸

Žadatelé, kteří mají zájem o zprostředkování pěstounské péče a o zařazení do evidence osob vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu, musí splňovat ještě další kritéria. Posuzuje se také jejich osobnost, psychický, zdravotní stav, a to zejména, zda jejich zdravotní či psychický stav nebrání péči o dítě. Za účelem posouzení psychického stavu se provádí psychologické posouzení psychologem, kterého určí krajský úřad.⁶⁹ Zkoumá se též motivace, která žadatele vedla k podání žádosti a rovněž stabilita jeho manželského vztahu a rodinné a sociální prostředí, neboť pěstoun na přechodnou dobu by měl mít co nejstabilnější a klidné rodinné prostředí, z důvodu náročnosti péče o svěřené dítě. Kromě toho se také prověřují jeho bytové podmínky a též etnické, náboženské a kulturní prostředí.⁷⁰ Pěstouny na přechodnou dobu by měly být především osoby, které již mají své vlastní děti, aby se nestávalo, že se na dítě, které jim bylo svěřeno na přechodnou dobu, začnou až příliš vázat. Jako nejvhodnější jsou považovány osoby ve středním věku, které již mají zkušenosti s výchovou dětí.⁷¹

U pěstouna na přechodnou dobu jsou nároky na jeho osobnost o něco přísnější než u pěstouna dlouhodobého. Pěstoun na přechodnou dobu musí být schopen rychle reagovat na všechny situace, které mohou nastat a zároveň musí být schopen se jim přizpůsobit. Úkolem pěstouna na přechodnou dobu, tedy kromě péče o samotné dítě, je mimo jiné také spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí a rodinou dítěte. Musí být schopen pomoci dítěti vyrovnat se s přechodem do krátkodobé péče a připravit dítě na návrat ke své rodině, případně

⁶⁸ § 27 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

⁶⁹ Dobrá rodina. *Přechodná pěstounská péče zblízka aneb co byste měli vědět, než se rozhodnete stát přechodnými pěstouny*. Online. [2023]. Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/wp-content/uploads/pppd-zblizka-pro-zajemce-dobra-rodina-2023.pdf>, s.5. [cit. 2024-02-14].

⁷⁰ § 27 odst. 2 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

⁷¹ DVOŘÁČKOVÁ, Sylva; VÍTKOVÁ Alena. *Doprovázení pěstounů na přechodnou dobu. Praxe v České republice a inspirace ze zahraničí*. Online. [2019]. Dostupné z: https://www.pestouni.cz/wp-content/uploads/2019/06/Prechodna_pestounska_pece_doprovazeni_pestounu_sbornik_A5_web.pdf. [cit. 2024-02-14], s.10.

na předání do další péče, například osvojení. Dítě může mít různé psychické i zdravotní problémy, i s tím se musí pěstoun na přechodnou dobu být schopen vypořádat. Děti svěřené do pěstounské péče na přechodnou dobu mohly již zažít ztrátu rodiče a rodiny nebo jiné trauma, proto je třeba, aby osoba, která se má stát pěstounem na přechodnou dobu byla schopna se s tím vypořádat, aby byla schopna plnit specifické potřeby, které dítě může mít.⁷² To se projevuje již v přípravě budoucích pěstounů na přechodnou dobu. Osoby, jež mají zájem o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, musí absolvovat přípravu v rozsahu minimálně 72 hodin. U pěstounů dlouhodobých je tato doba kratší, činí pouze 48 hodin.⁷³ Je ale i v samotném zájmu pěstounů, aby absolvovali více hodin přípravy.

Pokud se pěstounem na přechodnou dobu rozhodne stát osoba, která má již své vlastní děti, nesmí průběhem pěstounské péče na přechodnou dobu ohrozit jejich výchovu a potřeby. Vždy se u každého dítěte individuálně zkoumá, zda je schopno posoudit princip pěstounské péče na přechodnou dobu. Zároveň by děti pěstounů neměly mít žádné závažné zdravotní ani psychické problémy.⁷⁴

Jestliže se chce pěstounem stát osoba se zdravotním postižením, nemělo by být postižení důvodem, na jehož základě by daná osoba měla být odmítnuta. Při posuzování zdravotní způsobilosti by se v takovém případě mělo přihlížet k tomu, do jaké míry dotyčného člověka jeho zdravotní postižení omezuje, a dále také k tomu, zda má zájemce například partnera bez zdravotního postižení, který mu bude schopen v případě potřeb pomoci. Také se přihlíží k jeho sociálnímu prostředí.⁷⁵ Věk ani zdravotní stav pěstouna však nesmí být překážkou při obstarávání záležitostí pro dítě a při péči o něj.⁷⁶

⁷² Dobrá rodina. *Přechodná pěstounská péče zblízka aneb co byste měli vědět, než se rozhodnete stát přechodnými pěstouny*. Online. [2023]. Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/wp-content/uploads/pppd-zblizka-pro-zajemce-dobra-rodina-2023.pdf>, s.5. [cit. 2024-02-14].

⁷³ § 11 odst. 2 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

⁷⁴ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Portál, 2016, s.159.

⁷⁵ MPSV. ČEVELA, Rostislav. *Doporučený postup pro posudkové lékaře a posuzující krajské lékaře*. Online. [2013]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/postup_2013_47924-72.pdf/2e14f0e1-34ef-c644-d9d-1b24fd2311ba. [cit. 2023-10-06]. s. 7.

⁷⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; PSUTKA, Jindřich; KORNEL, Martin; ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022. Academia iuris, s. 321.

4.3. Práva a povinnosti pěstouna na přechodnou dobu

Úpravu práv a povinností lze najít jak v občanském zákoníku, tak v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. Některá další práva a povinnosti můžeme jsou vymezena například i v zákoně o zdravotních službách. Opět je úprava práv a povinností přechodných i dlouhodobých pěstounů totožná.

4.3.1. Občanský zákoník

Podle § 966 ObčZ vykonává pěstoun při výchově dítěte přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Rodičům ale stále náleží oprávnění vyplývající z rodičovské odpovědnosti s výjimkou práv, které soud svěří pěstounovi. Rodičům náleží stále zejména o práva a povinnosti vyplývající z § 858 ObčZ. Podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku se jedná o tradiční pojetí, které respektuje, že *“svěřením dítěte do pěstounské péče nedochází ke statusové změně a rodič zůstává nositelem rodičovských práv a povinností”*.⁷⁷ Pěstoun do těchto práv nesmí zasahovat, vykonává práva a povinnosti rodičů pouze tam, kde to rodiče z povahy věci vykonávat nemohou. Soud může ale pěstounovi svěřit další povinnosti a práva, vyžadují-li to okolnosti případu, přičemž přihlédne zejména k nejlepšímu zájmu dítěte.

Dle občanského zákoníku pěstounovi náleží výkon osobní péče o dítě, rozhodování v běžných záležitostech, které se týkají dítěte a v rozsahu těchto běžných záležitostí též správa jmění dítěte. Dále má pěstoun právo, stejně jako rodič, obrátit se na soud, dojde-li k neshodě mezi ním a rodiči. Pěstoun má také povinnost informovat rodiče o dítěti, povinnost prohlubovat vztahy dítěte s rodinou a umožnit osobní styk dítěte s rodinou.

4.3.1.1. Běžné záležitosti

Pěstoun je ze zákona oprávněn rozhodovat pouze o běžných záležitostech dítěte. Podle § 966 odst. 2 ObčZ pěstounovi náleží přiměřeně výkon práv a povinností rodičů. Není ovšem vykonavatelem ani nositelem rodičovské odpovědnosti. Pěstoun pouze vykonává určitá práva a povinnosti svěřená mu na

⁷⁷ POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ze dne 3.2.2012*. Online. In: Systém Aspi. [2012]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/38253/1/2> [cit. 2023-11-08], k § 966.

základě zákona nebo rozhodnutí soudu. V rozsahu práv a povinností svěřených pěstounovi dojde ale také k omezení výkonu rodičovské odpovědnosti rodičů.⁷⁸

Pojem běžné záležitosti zákon nijak nedefinuje, jedná se pravděpodobně o záležitosti, jež směřují k uspokojení obvyklých potřeb každého člověka (například nákup jídla, oblečení, léků, návštěvy zájmových kroužků atd). V těchto běžných záležitostech má pěstoun oprávnění dítě zastupovat a zároveň spravovat jeho jmění.⁷⁹ Rodičům stále zůstává právo rozhodovat o podstatných záležitostech a v těchto záležitostech dítě zastupovat.

Vymezení významných záležitostí nalezneme v § 877 odst. 2 ObčZ, kde je uvedeno, že „*se jedná o nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky, určení místa bydliště a volbu vzdělání a pracovního uplatnění dítěte.*”⁸⁰ Nejedná se o celkový výčet všech záležitostí, které mohou být pro dítě skutečně významné. Posouzení toho, zda je daná záležitost pro dítě významná, náleží soudu. Vždy by se mělo postupovat individuálně.⁸¹ Podle odborné literatury se za významnou záležitost považují také rozhodnutí o tom, zda dítě smí vycestovat do zahraničí, zda se dítě smí přestěhovat za jedním z rodičů do zahraničí a také o volbě náboženství.⁸² Ačkoliv se tedy podle zákona do významných záležitostí řadí i určení bydliště dítěte, tak z podstaty pěstounské péče, při níž je právem a povinností pěstouna o dítě osobně pečovat, následuje dítě pěstouna do jeho bydliště. Pěstoun toto bydliště může také označit za trvalé bydliště dítěte podle § 10 odst. 10 zákona č. 133/200 Sb., o evidenci obyvatel.⁸³

O všech podstatných záležitostech musí pěstoun informovat rodiče, aby rodiče, kteří o těchto záležitostech mohou dále rozhodovat, měli všechny ucelené informace, na jejichž základě tak mohou učinit. Pokud se jedná o věc, ke které je

⁷⁸ MATYŠKOVÁ, Linda. *Práva a povinnosti pěstouna na základě § 966 odst. 1 a 2 občanského zákoníku*. Právo a rodina (Wolters Kluwer), č. 4, 2020. Online. In: Systém Aspi. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/278398/1/2>. [cit. 2024-03-07].

⁷⁹ NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana; VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník: Rodinné právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s. 2017, s. 198.

⁸⁰ § 877 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁸¹ Rogalewiczová. § 877. In: MELZER, Filip; TĚGL, Petr et al. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 1452.

⁸² ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 877. [Neshoda rodičů ve významné záležitosti dítěte]. In: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; ELISCHER, David et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Online. In: Systém ASPI. [2023]. Wolters Kluwer. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2>. [cit. 2023-11-07].

⁸³ MATYŠKOVÁ, Linda. *Práva a povinnosti pěstouna na základě § 966 odst. 1 a 2 občanského zákoníku*. Právo a rodina (Wolters Kluwer), č. 4, 2020. Online. In: Systém Aspi. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/278398/1/2>. [cit. 2023-11-06]. s.1.

potřeba souhlas zákonného zástupce, musí mít pěstoun právě souhlas rodičů, kteří – pokud nejsou zbaveni rodičovské odpovědnosti – mohou jako zákonní zástupci dítěte o této věci rozhodnout. Jedná se například o neakutní lékařský zákrok, ke kterému je potřeba souhlas zákonného zástupce, výběr školy, správa jmění v celém rozsahu, zastupování dítěte při právních jednáních apod.⁸⁴ O těchto záležitostech pak může rozhodnout pouze rodič, za určitých okolností i poručník se souhlasem soudu. Ani poručník totiž nemůže o podstatných záležitostech rozhodovat samostatně - i poručník potřebuje souhlas soudu k rozhodnutím, které se netýkají běžných záležitostí dítěte, a to na základě § 934 odst.1 ObčZ. Pokud je dítě již ve věku, kdy musí plnit povinnou školní docházku, i zde pěstounovi náleží pouze obstarávání běžných záležitostí. O podstatných záležitostech, jako např. je výběr školy, mohou rozhodovat pouze rodiče, případně může být jejich souhlas nahrazen rozhodnutím soudu.

Neznamená to ovšem, že by pěstoun nemohl vyslovit svůj názor a nesouhlasit s rozhodnutím rodiče. V případě, že dojde ke střetu názorů pěstouna a rodiče v podstatné záležitosti, mohou se rodiče, pěstoun, ale i dítě dle 969 ObčZ obrátit na soud, aby upravil změnu práv a povinností nebo aby vydal jiné rozhodnutí. Pěstoun totiž o dítě osobně pečuje, a tak se předpokládá, že zná jeho názory a návyky. Proto, když má pocit, že rodič nerozhoduje v souladu s přáním dítěte, nemusí pěstoun pouze pasivně přihlížet. Je naopak aktivně legitimován k tomu, aby se obrátil na soud na základě § 969 Občz. Soud pak může svěřit pěstounovi rozhodování i v podstatných záležitostech.⁸⁵

Podle § 966 odst. 3 ObčZ se výkon běžných záležitostí a zastoupení dítěte v běžných záležitostech vztahuje i na zájemce o pěstounskou péči, kterým bylo dítě svěřeno do předpěstounské péče.

4.3.1.2. Správa jmění

Pěstoun je na základě § 966 odst. 2 ObčZ oprávněn také spravovat jmění dítěte. I v tomto případě se bude jednat pouze o správu jmění v běžných

⁸⁴ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 969. [Zásahy soudu do pěstounské péče]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 970.

⁸⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 969. [Následky změny poměrů a nesouladu]. In: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; ELISCHER, David et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Online. In: Systém ASPI. [2023]. Wolters Kluwer. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2>. [cit. 2024-11-03].

záležitostech, nikoli o správu jmění v celém rozsahu. Pěstoun tedy nemůže sám rozhodnout o podstatných záležitostech týkajících se jmění. To ostatně nemohou ani rodiče dítěte, neboť i ti k některým právním jednáním týkajících se jmění dítěte dle § 898 ObčZ potřebují souhlas soudu. Potřebuje-li tedy pěstoun obstarat záležitost, která se netýká běžné záležitosti jmění dítěte, musí o této záležitosti informovat rodiče, kteří buď mohou o dané záležitosti rozhodnout sami, nebo jedná-li se o věc, která vyžaduje souhlas soudu, musí se i rodiče obrátit na soud, aby rozhodl.

Pokud by rodiče správu jmění v podstatných záležitostech nezvládali či zanedbávali, připadalo by v úvahu několik řešení. Vždy ale spíše záleží na konkrétních okolnostech. Podle odborné literatury by bylo možné pěstounovi svěřit správu jmění v celém rozsahu.⁸⁶ Dle jiné odborné literatury by mohl být dítěti soudem jmenován opatrovník pro správu jmění.⁸⁷ V krajním případě by mohlo dojít ke zbavení rodičovské odpovědnosti rodičů a jmenování poručníka dítěti. Poručníkem by se mohl stát i pěstoun, který již o dítě osobně pečuje nebo by vedle tohoto pěstouna mohla být poručníkem i jiná osoba, případně orgán sociálně-právní ochrany dětí. Je třeba ale zdůraznit, že i poručník pak potřebuje k podstatným záležitostem, jež se týkají jmění, souhlas soudu, stejně jako rodiče dítěte.⁸⁸

4.3.1.3. Osobní péče o dítě

Pěstoun je zejména oprávněn a povinen o dítě osobně pečovat. Výkon osobní péče působí vůči všem, včetně rodičů. Osobní péče o dítě pěstounem je podstatou náhradní rodinné péče jako takové, neboť účelem je nahradit péči rodičů v co nejširším smyslu. Rodiče musí strpět svěřeni dítěte do pěstounské péče, k tomu není třeba ani jejich souhlas. Rodiče ovšem mohou vyžadovat zrušení pěstounské péče dle § 969 ObčZ. Pěstounovi také náleží oprávnění podle § 882 ObčZ, podle něhož má ten, kdo o dítě oprávněně pečuje, oprávnění žádat

⁸⁶WESTPHALOVÁ, Lenka. § 966. [Povinnosti a práva pěstouna]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 1153.

⁸⁷CILEČKOVÁ. § 966. In: MELZER, Filip; TĚGL, Petr et al. *Občanský zákoník - velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 1944.

⁸⁸WESTPHALOVÁ, Lenka. § 934. [Povinnosti poručníka]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 1085.

osobu, která dítě zadržuje protiprávně, aby dítě předala zpět. Dalším důsledkem osobní péče pěstouna o dítě je pak to, že pěstouna, který svou funkci nevykonává řádně, je možné sankcionovat. V krajním případě může být odvolán.⁸⁹

Je tedy třeba vymezit, co je osobní péče. Osobní péčí rozumíme každodenní péči o dítě a péči o jeho potřeby, včetně rozhodování v běžných záležitostech. Ten, kdo má dítě ve své osobní péči, na něj zároveň působí výchovně, proto osobní péče o dítě velmi úzce souvisí s výchovou dítěte.⁹⁰ Pod pojmem osobní péče rozumíme také zajištění jeho zdravotní péče, péči o jeho tělesný, mravní, citový a rozumový vývoj. Pěstoun má též povinnost mít dítě u sebe. Neznamená to ovšem, že pěstoun nemůže dítě krátkodobě svěřit jiné osobě nebo instituci a poslat dítě do školy, na tábor apod.⁹¹

Výkon osobní péče svědčí i manželovi pěstouna, který se podle ustanovení § 965 odst. 3 ObčZ podílí na osobní péči o dítě v pěstounské péči. Jedná se o případy, kdy dítě není svěřeno do společné pěstounské péče oběma manželům, ale do péče pouze jednoho z nich. Druhý manžel pak nemá všechna práva a povinnosti jako pěstoun, svědčí mu pouze výkon osobní péče o dítě, a to pouze za situace, kdy žije s pěstounem a dítětem v rodinné domácnosti. Rodinnou domácností se rozumí společné bydlení osob ve společném bytě, které zároveň společně uspokojují své potřeby a sdílí náklady na domácnost.⁹²

Péče o dítě v širším smyslu v sobě zahrnuje práva vymezená v § 858 ObčZ, tedy péči o zdraví dítěte, jeho ochranu, zajišťování jeho výchovy a vzdělání, jeho zastupování a správu jeho jmění. Taková práva náleží rodiči i v tom případě, že je dítě svěřeno do osobní péče pěstounovi, s výjimkou práv a povinností, které zákon nebo soud svým rozhodnutím stanoví pěstounovi (viz § 960 ObčZ). Pěstoun tedy o dítě osobně pečuje a náleží mu výkon běžné správy jmění, zároveň na dítě působí výchovně, neboť se o něj po celý den stará, jeho

⁸⁹ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 966. [Základní povinnosti pěstouna]. In: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; ELISCHER, David et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Online. In: Systém ASPI. [2023]. Wolters Kluwer. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2>. [cit. 2023-11-07].

⁹⁰ŠÍNOVÁ, Renáta; WESTPHALOVÁ, Lenka; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; HUDKOVÁ, Barbora et al. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, s.77.

⁹¹MATYŠKOVÁ, Linda. *Práva a povinnosti pěstouna na základě § 966 odst. 1 a 2 občanského zákoníku*. Právo a rodina (Wolters Kluwer), č. 4, 2020. Online. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/278398/1/2>. [cit. 2023-11-06]. s.1.

⁹²WESTPHALOVÁ, Lenka. § 965. [Postavení manžela pěstouna]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 2. vydání*. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 1151.

úkolem je i vést dítě do školy a pomáhat mu s plněním školních úkolů, ale například výběr školy stále náleží rodiči (pokud nebyl zbaven rodičovské odpovědnosti, o tom dále). Pěstoun také zajišťuje výkon zdravotní péče o dítě, pokud dítě onemocní, je hospitalizováno apod. Další oprávnění v souvislosti se zdravím dítěte nalezneme v zákoně o zdravotních službách.

4.3.1.4. Právo obrátit se na soud

Jak již bylo zmíněno, dojde-li k neshodě mezi pěstounem a rodičem o podstatné záležitosti, jsou rodič, i pěstoun aktivně legitimováni k tomu, aby se obrátili na soud, dojde-li k podstatné změně poměrů nebo k neshodě mezi rodiči a pěstounem, a navrhnout, aby rozhodl o změně práv a povinností nebo aby vydal jiné rozhodnutí, v krajním případě také, aby zrušil pěstounskou péči. Jestliže některá ze stran navrhne zrušení pěstounské péče, není vyloučeno, aby soud dítě svěřil například do péče jiné osoby nebo do ústavní výchovy.⁹³ Pod podstatnou změnou poměrů lze rozumět například situaci, kdy si rodiče chtějí převzít dítě zpět do své péče. Jiné rozhodnutí, které může soud vydat, může být například rozhodnutí, jímž soud nahradí souhlas rodičů v některé z podstatných záležitostí týkající se dítěte.⁹⁴ Oprávnění obrátit se na soud dle § 969 ObčZ má také dítě svěřené do pěstounské péče.

Dalším ustanovením, na jehož základě se mohou rodič a pěstoun obrátit na soud, aby rozhodl místo nich, je ustanovení § 926 ObčZ. Podle § 926 ObčZ se mohou rodič a osoba, které na základě rozhodnutí soudu přísluší péče o dítě, jeho ochrana nebo péče o jeho jmění, obrátit na soud, aby na návrh rodiče nebo této osoby rozhodl, nemohou-li se dohodnout o výkonu péče. Podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku by ale k takové situaci mělo docházet pouze výjimečně - má-li totiž dojít ke svěřením dítěte do péče jiné osoby než rodiči, případně péče o jeho jmění, pak by soud měl co nejpřesněji upravit jejich vzájemná práva a povinnosti.⁹⁵

⁹³ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 969. [Zásahy soudu do pěstounské péče]. In: tamtéž, s.1159.

⁹⁴ tamtéž.

⁹⁵ PS ČR: *Důvodová zpráva k zákonu č.89/2012 Sb., občanský zákoník, ze dne 3.2.2012.* Online. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/38253/1/2>. [cit. 2024-02-12], k § 926.

4.3.1.5. Povinnost umožnit rodičům osobní setkání s dítětem a poskytovat rodičům informace o dítěti

Rodiče dítěte svěřeného do pěstounské péče mají stále právo se s dítětem osobně stýkat a mají právo být o dítěti informováni. Tomu odpovídá povinnost pěstouna tento osobní styk s dítětem rodiči umožnit a informace o dítěti poskytnout. Tyto informace se netýkají pouze podstatných záležitostí, ale i všech ostatních, například jak se dítěti daří ve škole, v zájmových kroužcích, jaký je jeho zdravotní stav apod.⁹⁶

Pěstouni mají také povinnost udržovat a rozvíjet vztahy dítěte s rodiči a s dalšími osobami dítěti blízkými a příbuznými dle § 967 ObčZ. Rodiče mají dle tohoto ustanovení právo na osobní styk s dítětem, který pěstoun musí umožnit. Ostatní osoby dítěti blízké a příbuzné mají právo na osobní styk s dítětem dle § 927 ObčZ, na základě tohoto ustanovení se mohou svého práva domáhat. I dítě má právo požadovat styk s těmito osobami na základě § 927 ObčZ. Pěstoun má zároveň podle ZSPOD právo na pomoc při udržování styku s rodiči. Orgán sociálně-právní ochrany dětí je také povinen pomoci zajistit místo, kde se může setkání dítěte s rodiči uskutečnit, a také má povinnost pěstounovi asistovat, a to podle § 47a odst. 2 písm. e) ZSPOD.

Povinnost prohlubovat vztahy dítěte s rodiči je právě odrazem předpokládané dočasnosti pěstounské péče, neboť se předpokládá, že dítě bude navraceno do péče rodičů. Právě z tohoto důvodu je pro dítě důležité, aby byl stále vztah mezi ním a rodiči nadále rozvíjen. Osobní styk rodičů s dítětem je velmi důležitý z důvodu rozvíjení vztahů, vazeb a sounáležitosti v rodině. Zejména u dítěte svěřeného do péče pěstounům na přechodnou dobu se předpokládá, že se dítě vrátí do své rodiny po odpadnutí překážky, která brání rodičům v péči o dítě. Proto by se dítě stále mělo s rodiči stýkat a prohlubovat s nimi vztahy.

Kontakt rodičů s dítětem by měl vždy probíhat s ohledem na zájmy a přání dítěte. Nejprve by se měli pěstoun a rodič pokusit se dohodnout na tom, jak bude kontakt probíhat. Až teprve když nejsou rodič a pěstoun se dohodnout, tak by mělo dojít k vyřešení situace soudní cestou. Návrh soudu může pak podat pěstoun,

⁹⁶ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 960 [Povinnosti a práva rodičů k dítěti v pěstounské péči]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 1141.

rodič, ale i samotné dítě. Soud v takovém případě zejména určí místo, kde bude k setkání docházet a také jak často se bude setkání rodičů s dítětem opakovat. Pěstoun má rovněž právo na pomoc příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí při realizaci kontaktu s rodiči - jak již bylo zmíněno výše u práv a povinností pěstounů. V takovém případě může být kontakt zprostředkován orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Kromě pěstouna může o pomoc při zajišťování kontaktu s pěstounem požádat i rodič či dítě, případně jej může orgán sám nabídnout. Dítě má rovněž právo se k realizaci vyjadřovat, pokud je již schopno projevit své přání a názory. K jeho přání by se mělo přihlídnout, a to s ohledem na jeho věk a rozumový vývoj. Dítě má zároveň právo požadovat, aby k žádnému kontaktu s rodiči nedocházelo, pokud dítě samo nemá zájem se s rodiči stýkat. Neznamená to ale, že dítě bude zcela samostatně o celé situaci rozhodovat. Vždy opět záleží na konkrétních okolnostech.⁹⁷

Kontakt může být pravidelný, na každodenní bázi, stejně tak ale i pouze jednorázový, pokud již rodič nemá zájem se s dítětem stýkat. Není tedy povinností pěstouna zajistit každodenní kontakt dítěte s rodičem, pokud o něj rodič nemá zájem. Pěstoun musí pouze setkání rodičů s dítětem umožnit a nebránit mu. V některých případech nemají ovšem rodiče už o další kontakt zájem a ani nemají zájem o svěření dítěte do své péče. Vždy záleží na konkrétních okolnostech, situace bude jiná u každého případu. Každodenní kontakt bude zřejmě probíhat zejména před předáním dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu zpět do péče rodiny.⁹⁸

V některých případech může mít styk rodičů s dítětem na dítě negativní vliv. V takových případech je třeba, aby soud upravil poměr mezi rodiči, dítětem a pěstounem, případně aby omezil styk rodičů s dítětem. V krajním případě může i styk rodičů s dítětem zakázat. I v tomto případě by, pokud by došlo ke změně poměrů, mohl být styk rodičů s dítětem obnoven.⁹⁹

⁹⁷ MPSV: *Realizace kontaktů dítěte v pěstounské péči s rodiči a osobami příbuznými a blízkými*. Online. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Methodika_Realizace+kontakt%C5%AF+d%C3%ADt%C4%9Bte+v+PP+s+rodi%C4%8Di+a+osobami+p%C5%99%C3%ADbuizn%C3%BDmi+a+bl%C3%ADzk%C3%BDmi.pdf/ca9b0aea-78ef-f354-bf65-febc3a2d48c9. [cit. 2024-02-17]. s. 2-50.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ CILEČKOVÁ. § 968. In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr et al. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 1947.

4.3.1.6. Rozšíření práv pěstouna

Soud může práva a povinnosti pěstouna upravit, tedy i rozšířit rozsah jeho práv a povinností, vyžadují-li to okolnosti případu, a to na základě ustanovení § 966 ObčZ. Soud ovšem musí přihlídnout k nejlepšímu zájmu dítěte. Také vždy záleží na konkrétních okolnostech. Soud k rozšíření práv a povinností může přistoupit zejména tehdy, pokud rodič neplní řádně své povinnosti, své povinnosti zanedbává a pro pěstouna je těžké získat souhlas či podpis rodiče k určitým záležitostem. Není výjimkou, že dítě u dlouhodobého pěstouna zůstane až do nabytí zletilosti, proto by pro pěstouna mohlo být překážkou v plnění každodenních potřeb dítěte, pokud by často narážel na odpor či nezájem rodičů a zároveň by potřeboval o dané záležitosti rozhodnout co nejrychleji. Dítě by se kvůli absenci souhlasu rodičů mohlo dostat do prodlení, například pokud by potřebovalo souhlas zákonného zástupce k podání nějaké žádosti do určitého termínu a rodiče by souhlas nevydali.

Soud může k rozšíření práv a povinností pěstouna přistoupit již v rozsudku o svěření dítěte do pěstounské péče, například je-li zřejmé již z předchozího chování rodičů, že neplní své povinnosti včas a nejeví dostatečný zájem o dítě a jeho vývoj, opět ale záleží na konkrétních okolnostech. Pěstoun může také v průběhu pěstounské péče podat návrh na rozšíření svých práv a povinností. Pěstoun musí ale vždy dostatečně odůvodnit, proč se domáhá rozšíření svých práv. Důležitou roli hraje také orgán sociálně-právní ochrany dětí, který je s danou situací obeznámen a ví, jak se rodiče vůči dítěti a pěstounovi chovají a jaký jeví zájem o dítě. Návrh soud vždy musí posoudit s ohledem na nejlepší zájem dítěte a konkrétní okolnosti případu, věk dítěte, jeho zdravotní stav nebo rozumovou vyspělost a také by měl zohlednit, jaké důležité milníky dítě do budoucna čekají. Například zda bude dítě vybírat střední školu, nebo zda je třeba, aby byl proveden nějaký lékařský zákrok. V neposlední řadě by měl soud přihlídnout k osobě pěstouna, chování rodičů a předpokládané době trvání pěstounské péče, pokud lze dobu alespoň částečně odhadnout. Vzhledem k tomu, že rodiče jsou daným rozhodnutím omezení ve výkonu rodičovské odpovědnosti, není třeba, aby soud vydal samostatné rozhodnutí o omezení rodičovské odpovědnosti.¹⁰⁰

¹⁰⁰ MATYŠKOVÁ, Linda. *Práva a povinnosti pěstouna na základě § 966 odst. 1 a 2 občanského zákoníku*. Právo a rodina (Wolters Kluwer), č. 4, 2020. Online. In: Systém Aspí. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/278398/1/2>. [cit. 2023-12-03]. s.1.

U přechodné pěstounské péče bude docházet k rozšíření práv pěstouna spíše výjimečně, vzhledem k jejímu krátkému trvání. Není to ovšem ani výslovně vyloučeno. I pěstounovi na přechodnou dobu může být svěřeno dítě, u nějž bude třeba rozhodnout o některé z podstatných záležitostí, o které by mohl jinak rozhodnout rodič dítěte. Pokud rodiče dítěte nespolupracují, připadala by v úvahu tato možnost - tedy rozšířit práva pěstouna nad rámec běžných záležitostí. Je třeba ale zdůraznit, že vždy musí být postupováno v souladu s nejlepším zájmem dítěte.

Dojde-li k rozšíření práv a povinností pěstouna nad rámec běžných záležitostí na základě zmíněného § 966, pak by se pěstoun měl, stejně jako poručník, obracet na soud, aby rozhodnutí v některé z podstatných záležitostech schválil. Jinak by se jednalo o zdánlivé jednání k němuž nelze přihlížet. Důvodem, proč by to takto mělo probíhat je to, že pěstoun by neměl mít více práv a povinností než samotný poručník, který je, na rozdíl od pěstouna, zákonným zástupcem dítěte. Navíc pěstoun, jehož práva a povinnosti byla rozšířena nad rámec běžných záležitostí, má v tomto ohledu postavení opatrovníka.¹⁰¹

4.3.2. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Práva a povinnosti pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí v § 47a. Osoba v evidenci a osoba pečující má podle tohoto ustanovení právo na krátkodobou pomoc s péčí o svěřené dítě, zejména po dobu, kdy je tato osoba uznána dočasně práce neschopnou nebo při ošetřování osoby blízké, dále při narození dítěte, při vyřizování nezbytných záležitostí nebo při úmrtí osoby blízké.¹⁰² Za účelem poskytnutí pomoci pěstounům je subjektům, které s pěstounem uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče, vyplácen státní příspěvek. Z něj by mělo být hrazeno hlídání dětí při krátkodobé osobní péči. Pěstouni na přechodnou dobu jsou rovněž povinni sdělit osobě, které bude dítě svěřeno na krátkodobé hlídání, informace, jež se týkají zdravotního stavu dítěte a jeho specifických potřeb. Tyto informace jsou zásadní pro průběh péče a v některých případech by ji mohly negativně ovlivnit. Proto je povinností pěstouna tyto informace sdělit.¹⁰³

¹⁰¹ KŘÍSTEK, Adam. *Postavení pěstouna při realizaci povinností a práv nevyplývajících ze zákona, ale z rozhodnutí soudu*. Právo a rodina (Wolters Kluwer), č. 1. Online. In: Systém Aspi. [2020]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/273112/1/2>. [cit. 2024-02-22]. s.1.

¹⁰² § 47a odst. 2 písm. a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹⁰³ MPSV. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění*. Online. [2013]. Dostupné z:

Kromě práva na krátkodobou pomoc s péčí o svěřené dítě, má pěstoun také právo na zprostředkování psychologické nebo terapeutické pomoci nebo jiné pomoci, a to alespoň jednou za šest měsíců. Jedná se o minimální rozsah odborné pomoci, na který má osoba v evidenci právo. Může se stát, že bude třeba, aby rozsah odborné pomoci byl širší. V tomto případě ale již nemá osoba v evidenci právo na bezplatnou pomoc, a může po ní být vyžadována finanční spoluúčasť.¹⁰⁴

Dále mají právo na pomoc při plnění povinnosti zvyšovat úroveň svých znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě. Tuto pomoc realizují subjekty, které s pěstounem uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče. Jedná se buď o školení u odborně způsobilých osob nebo u subjektů, které poskytují akreditované kurzy podle zákona o sociálních službách, případně realizují vzdělávací programy podle jiných právních předpisů.¹⁰⁵

Jestliže je dítě starší 2 let, má pěstoun také právo na pomoc se zajištěním celodenní péče o dítě, a to alespoň v rozsahu 14 kalendářních dnů v kalendářním roce.¹⁰⁶ Účelem této pomoci je to, aby si i pěstoun mohl alespoň částečně odpočinout od jinak každodenní péče o svěřené dítě. V zákoně stanovená doba 14 dnů může být dohodou o výkonu pěstounské péče rozšířena. Při volbě podoby této celodenní péče vždy záleží na konkrétním dítěti, zejména na jeho věku a povaze. Především mladší děti mohou hůře snášet, pokud by se měly ocitnout bez pěstouna i přes noc – v tomto případě by připadalo v úvahu spíše krátkodobé hlídání, případně příměstský tábor.¹⁰⁷

Kromě těchto zmíněných práv mají osoby v evidenci podle § 47a odst. 2 písm. e) ZSPOD rovněž právo na pomoc při udržování a prohlubování vztahů dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s jeho rodiči. V tomto případě mají pěstouni právo na pomoc při zajištění místa, kde se mohou rodič, pěstoun a dítě setkat. Některá setkávání s rodiči a jejich dětmi mohou být náročná, proto má pěstoun právo na asistenci při těchto setkáváních. Tato pomoc může spočívat

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/informace_dohody.pdf/d46b6072-7a41-22fc-4a5e-1f2eea0b29d4. [cit. 2024-02-13]. s. 4.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 6.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 7.

¹⁰⁶ § 47a odst. 2 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹⁰⁷ MPSV. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění*. Online. [2013]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/informace_dohody.pdf/d46b6072-7a41-22fc-4a5e-1f2eea0b29d4. [cit. 2024-02-13]. s. 5-6.

například v zajištění vhodného místa pro setkání, v pozorování setkání nebo v doprovázení dítěte během setkání s rodičem.¹⁰⁸

Další práva upravuje v § 4 vyhláška č. 473/2012 Sb., o provádění některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kde je stanoven minimální rozsah poradenství, který je poskytován osobě v evidenci, osobě pečující nebo osobě, která dočasně osobně pečuje o svěřené dítě. Jedná se například o poradenství v oblasti sociální a výběru zájmové činnosti dítěte, ale také při prevenci syndromu vyhoření. Může jít i o pomoc při kontaktu s rodiči dítěte a jinými osobami dítěti blízkými.¹⁰⁹

Pěstouni na přechodnou dobu mají dle již zmíněného § 47a ZSPOD také povinnosti. Pěstouni mají zejména povinnost dále zvyšovat své znalosti v oblasti výchovy a péče o dítě, kdy musí během roku absolvovat školení v rozsahu alespoň 24 hodin, přičemž mají zároveň právo na zprostředkování těchto školení a aby byla bezplatná. Pěstoun má také povinnost udržovat a prohlubovat vztah s rodiči a jinými osobami dítěti blízkými, pokud soud nestanoví jinak. V tomto případě má právo na asistenci a pomoc během těchto setkání, jak již bylo zmíněno. Povinností pěstouna je též umožnit subjektu, se kterým uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, sledovat naplňování dohody a spolupracovat se zaměstnancem, jenž byl pověřen sledovat vývoj dětí svěřených do péče pěstouna. Osobě v evidenci (nebo osobě pečující) je poskytnut „klíčový pracovník“, jehož úkolem je nejen podpora rodiny a pěstouna, ale také kontrola potřeb dítěte a jeho zájmů a zejména kontrola plnění individuálního plánu dítěte.¹¹⁰

Kromě spolupráce s rodinou a osobami blízkými dítěti musí být pěstoun na přechodnou dobu schopen spolupracovat s širším okolím dítěte, které může jeho život ovlivnit. Pokud se jedná o dítě, jež plní povinnou školní docházku, musí pěstoun komunikovat o situaci s pedagogickými pracovníky. Zároveň musí dbát na citlivost údajů o dítěti a zvažovat, jaké informace školskému zařízení

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 8.

¹⁰⁹ § 4 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provádění některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

¹¹⁰ MPSV. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.* Online. [2013]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/informace_dohody.pdf/d46b6072-7a41-22fc-4a5e-1f2eea0b29d4. [cit. 2024-02-13]. s. 9

poskytuje.¹¹¹ U dítěte z dané situace mohou nastat psychické problémy, proto je důležité, aby pěstoun byl schopen spolupracovat i s dalšími odborníky. Pěstouni by měli mít pro dítě zajištěného i pediatra, který bude obeznámen se situací. Bez souhlasu soudu ale nemůže požadovat změnu pojišťovny, nechat dítě naočkovat nad rámec stanovený zákonem, případně nechat provést jiné úkony, které vyžadují souhlas zákonného zástupce - ten může nahradit pouze souhlas soudu.¹¹²

4.3.2.1. Dohoda o výkonu pěstounské péče

Osoba zařazená v evidenci a osoba pečující mají právo uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče. V rámci této dohody o výkonu pěstounské péče jsou podrobněji upravena práva a povinnosti osob v evidenci a osob pečujících uvedeny v § 47a ZSPOD. Osobou pečující se podle § 2a písm. c) ZSPOD rozumí pěstoun, včetně pěstouna na přechodnou dobu, poručník dítěte, který o dítě osobně pečuje a ten, komu bylo dítě svěřeno do předpěstounské péče. Jedná se také o osobu, která o dítě pečuje v době, kdy je zahájeno řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče této osobě nebo řízení o jmenování této osoby poručníkem. Rovněž může jít o osobu, která o dítě pečuje a podala návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče nebo návrh na jmenování poručníkem.¹¹³ Vymezení osoby v evidenci najdeme také v ZSPOD v § 2a: „*Osobou v evidenci se rozumí fyzická osoba, která je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči po přechodnou dobu.*”¹¹⁴

Pokud k uzavření dohody o výkonu pěstounské péče nedojde do 30 dnů od právní moci rozhodnutí o zařazení osoby do evidence nebo do 30 dnů od právní moci rozhodnutí o svěřeni prvního dítěte do péče, vydá správní orgán rozhodnutí, ve kterém upraví práva a povinnosti osoby v evidenci. Úřad tak činí z moci úřední.¹¹⁵ Účelem dohody, případně správního rozhodnutí, jehož vydáním je pověřen obecní úřad obce s rozšířenou působností, je pomoci osobám, kterým bylo svěřeno dítě na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Přijetí dítěte klade velké nároky nejen na osobu pěstouna, ale také na samotné dítě. Proto je snahou

¹¹¹ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1.vydání. Praha: Portál, 2016, s.162.

¹¹² Dobrá rodina. *Přechodná pěstounská péče zblízka aneb co byste měli vědět, než se rozhodnete stát přechodnými pěstouny*. Online. [2023]. Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/wp-content/uploads/pppd-zblizka-pro-zajemce-dobra-rodina-2023.pdf>. s.12. [cit. 2024-10-02].

¹¹³ § 2a písm. c) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹¹⁴ § 2a písm.b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹¹⁵ § 47b odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

orgánů sociálně-právní ochrany dětí pomáhat při řešení sociálních, psychických, výchovných a dalších problémů, jež mohou nastat během výkonu péče o svěřené dítě.

Dohoda o výkonu pěstounské péče je veřejnoprávní smlouvou, jejíž obecnou úpravu najdeme ve správním řádu. Správní řád se pro některé otázky, které ZSPOD neřeší, použije subsidiárně. Zároveň má úprava podle ZSPOD přednost před úpravou obsaženou ve správním řádu. Pokud by nešla použít úprava podle ZSPOD a ani úprava podle správního řádu, uplatní se podpůrně také úprava podle ObčZ, ovšem s výjimkou o neplatnosti a odporovatelnosti právních úkonů, odstoupení od smlouvy, o změně v osobě stran a ustanovení o započtení.¹¹⁶

Postup uzavírání dohody o výkonu pěstounské péče je upraven v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. Obecní úřad s rozšířenou působností navrhne osobě v evidenci uzavření dohody o výkonu pěstounské péče, a to pouze jednu, bez ohledu na počet svěřených dětí, ve které podrobněji upraví práva a povinnosti této osoby. Manželé, kteří jsou oba pěstouni nebo jsou oba vedeni v evidenci, uzavírají jedinou dohodu společně.¹¹⁷

Při uzavírání dohody, případně vydávání rozhodnutí, se přihlédne k zájmům dítěte a osoby v evidenci. Tato dohoda, nebo případně rozhodnutí, musí být též v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte a s rozhodnutím soudu na základě kterého došlo ke svěřením dítěte do péče pěstouna.¹¹⁸ Individuální plán ochrany dítěte je dokument, jehož zpracováním je pověřen orgán sociálně-právní ochrany dětí ve spolupráci s rodinou nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte¹¹⁹, s dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny. V dokumentu jsou vymezeny příčiny ohrožení dítěte. Dále v něm orgán sociálně-právní ochrany dětí vymezí opatření, která mají vést k pomoci rodině dítěte, včetně časového plánu.¹²⁰

¹¹⁶ MPSV. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.* Online. [2013]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/informace_dohody.pdf/d46b6072-7a41-22fc-4a5e-1f2eea0b29d4. [cit. 2024-02-13]. s. 2.

¹¹⁷ § 47b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹¹⁸ § 47b odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹¹⁹ „*Jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte je fyzická osoba, které bylo dítě svěřeno do osobní péče rozhodnutím soudu, a to ode dne vykonatelnosti takového rozhodnutí.*” - § 2a písm. a) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹²⁰ § 10 odst. 3 písm. d) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Naplňování dohody je prostřednictvím svých zaměstnanců povinen sledovat úřad, který ji uzavřel, a alespoň jednou za dva měsíce je povinen být ve styku s osobou v evidenci a dětmi, o které osoba pečuje. V případě, že osobami v evidenci jsou oba manželé, bude dohoda uzavřena společně, pokud děti nebudou svěřeny výlučně jednomu z manželů nebo pokud spolu manželé po dobu delší než tři měsíce nežijí a na jejich žádost obecní úřad s rozšířenou působností nepřihlédne k tomu, že jsou manželé.¹²¹

Nedojde-li k uzavření dohody s obecním úřadem s rozšířenou působností, může být dle § 47b odst. 4 ZSPOD uzavřena, se souhlasem místně příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností, s obecním úřadem, krajským úřadem, obecním úřadem obce s rozšířenou působností, který není místně příslušný k podání návrhu nebo s pověřenou osobou. Tyto subjekty musí dle § 47b odst. 4 ZSPOD následně informovat obecní úřad s rozšířenou působností a zaslat mu opis dohody, kterou uzavřely.

Pověřenou osobou se podle § 4 odst. 2 písm d) ZSPOD rozumí právnická nebo fyzická osoba, jejímž úkolem je zajištění sociálně-právní ochrany dětí a která je pověřena výkonem sociálně-právní ochrany. Pověřené osoby jsou osoby, které dle § 48 odst. 1 ZSPOD mohou poskytovat sociálně-právní ochranu na základě rozhodnutí o pověření k výkonu takové činnosti, které vydává krajský úřad. Pověření je uděleno na základě podání písemné žádosti a za splnění dalších podmínek uvedených v § 49 ZSPOD. Pověřené osoby jsou oprávněny uzavírat dohodu o výkonu pěstounské péče. Jsou rovněž oprávněny vyhledávat osoby vhodné pro to, aby se staly osvojiteli nebo pěstouny.¹²² V praxi se pověřené osoby nazývají jako doprovázející organizace.

Subjekty jsou povinny alespoň každých šest měsíců, a také při zániku dohody, podat zprávu o průběhu pěstounské péče a o naplňování dohody o výkonu pěstounské péče místně příslušnému obecnímu úřadu s rozšířenou působností, který byl místně příslušný k uzavření dohody o výkonu pěstounské péče a obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má trvalý pobyt svěřené dítě. Všechny subjekty, které dohodu uzavřely, případně subjekt, který vydal rozhodnutí, jsou povinny sledovat naplňování dohody (případně rozhodnutí), a to prostřednictvím svých zaměstnanců, kteří musí alespoň jednou

¹²¹ § 47b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹²² § 48 - 49 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

za dva měsíce být v osobním styku s osobou v evidenci a dětmi, které jí byly svěřeny do péče.¹²³ Tento zaměstnanec je určen v dohodě a jeho úkolem je spolupracovat s pěstounskou rodinou. Pokud by dohodu o výkonu pěstounské péče uzavíral přímo orgán sociálně-právní ochrany dětí, tak by tento úkol plnil orgán prostřednictvím pověřeného zaměstnance.¹²⁴

Zákon dále stanoví, že pokud není určeno jinak, trvá dohoda po celou dobu, po kterou je osoba v evidenci. Dohodu je osoba v evidenci oprávněna vypovědět kdykoli bez udání důvodu. Naproti tomu orgán sociálně-právní ochrany dětí, který byl pověřen uzavřením dohody, smí dohodu vypovědět pouze z taxativních důvodů uvedených v § 47c odst. 2 ZSPOD. Nedojde-li bezprostředně po zániku dohody k uzavření dohody nové, upraví obecní úřad s rozšířenou působností práva a povinnosti pěstouna svým rozhodnutím.¹²⁵

Po uzavření dohody o výkonu pěstounské péče, případně vydání správního rozhodnutí, má subjekt nárok na státní příspěvek na výkon pěstounské péče. Tento příspěvek je především určen na pokrytí nákladů spojených s pomocí osobám v evidenci a na provádění dohledu nad výkonem pěstounské péče. Rozhodnutím o přiznání nároku na příspěvek je pověřena krajská pobočka úřadu práce, jejíž příslušnost je určena místem trvalého pobytu žadatele, případně jeho sídla. Výše státního příspěvku může činit až 54 000 Kč, pokud dohoda trvala po celý kalendářní rok. Příjemce příspěvku je dále povinen nejpozději do konce března následujícího po konci kalendářního roku, kdy byl příspěvek vyplacen, vypracovat zprávu o čerpání příspěvku a předložit ji krajské pobočce Úřadu práce. Pokud nebyl příspěvek zcela vyčerpán, je povinen jej tomuto úřadu vrátit.¹²⁶

4.3.2.1. Dávky pěstounské péče

Mezi další práva pěstouna patří nárok na dávky pěstounské péče dle ZSPOD. Pěstouni jsou hmotně zabezpečeni právě dávkami pěstounské péče. Po dlouhou dobu neměli pěstouni nárok na žádnou náhradu na pokrytí nákladů vynaložených na svěřené dítě. V období první republiky měl pěstoun pouze nárok na náhradu výloh, a to pouze pokud to bylo domluveno ve smlouvě. Hrazením výloh byli povinni příbuzní dítěte, které vůči němu měli vyživovací povinnost,

¹²³ § 47b odst. 5 - odst. 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹²⁴ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 87.

¹²⁵ § 47c zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹²⁶ § 47d zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

případně byly hrazeny z veřejných prostředků.¹²⁷ Zákon o pěstounské péči z roku 1973 již obsahoval ustanovení o hmotném zabezpečení pěstounů a dítěte.¹²⁸ Po roce 1989 jsme mohli úpravu dávek pěstounské péče najít v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. V současné době ji nalezneme v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí v § 47e a násl.

Těmito dávkami se stát snaží kompenzovat náklady, které pěstounům při výkonu pěstounské péče vznikají. Pěstoun na přechodnou dobu má nárok na stejné zabezpečení jako pěstoun dlouhodobý, ovšem dlouhodobým pěstounům může vzniknout také nárok na rodičovský příspěvek podle § 31 odst. 2 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Rodiče dítěte mají ale stále povinnost plnit svou vyživovací povinnost, podle § 961 ObčZ určí soud rodičům rozsah výživného, které musí následně plnit.

Okruh oprávněných osob, vznik nároku na dávku pěstounské péče, případně změnu, zánik, přechod nároku, způsob výplaty, řízení o dávkách a další problematiku související s vyplácením dávek pěstounské péče pak upravuje ZSPOD v § 47o a násl.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí vymezuje tyto dávky pěstounské péče:

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- odměnu pěstouna
- příspěvek při převzetí dítěte
- příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla
- příspěvek při pěstounské péči

4.3.2.1.1. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Jedná se o opakovaně vyplacenou dávku, kterou stát pomáhá pěstounům pokrýt výdaje spojené s péčí o dítě. Nárok na příspěvek na úhradu potřeb nezletilého dítěte náleží nezletilému dítěti svěřenému do péče osoby pečující nebo dítěti, které bylo svěřeno do péče fyzické osobě. Výše příspěvku je dána fixně

¹²⁷ SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. 1 vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, 39.

¹²⁸Tamtéž, s.52.

podle věku dítěte. Výše příspěvku je vyšší, pokud se jedná o dítě, které je podle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby.¹²⁹ Dávka je vyplácena do rukou osoby pečující, přičemž osoba pečující je povinna tento příspěvek používat pouze ve prospěch nezletilého dítěte.¹³⁰

4.3.2.1.2. Odměna pěstouna

Odměna pěstouna je jakési společenské uznání osobě, která osobně pečuje o cizí dítě v pěstounské péči.¹³¹ Nárok na tuto dávku má osoba pečující, ovšem pouze ta, která dítěti poskytuje zprostředkovanou pěstounskou péči, a též osoba v evidenci. Nárok na odměnu pěstouna trvá po tu dobu po jakou pěstoun o dítě pečuje. Pokud jsou pěstouny oba manželé, náleží odměna pouze jednomu z nich. Výše odměny je dána podle násobku minimální mzdy s přihlédnutím k počtu dětí, o které o osoba pečuje.¹³²

Odměna náleží pěstounům na přechodnou dobu i v případě, že zrovna nemají v osobní péči žádné dítě. Jedná se o jednu ze zásadních změn v oblasti přechodné pěstounské péče, neboť do změny ZSPOD zákonem č. 401/2012 Sb., zákon, kterým se mění zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, s účinností od 1.1.2013, neměli pěstouni na přechodnou dobu nárok na odměnu pěstouna, pokud nepečovali o žádné dítě. Až od přijetí novelizace jsou pěstouni hmotně zabezpečeni i v době, kdy o žádné dítě nepečují, neboť nárok na odměnu pěstouna má podle § 47i ZSPOD osoba pečující i osoba v evidenci.

4.3.2.1.3. Příspěvek při pěstounské péči

Osoba, která dítěti poskytuje nezprostředkovanou pěstounskou péči, má nárok na příspěvek při pěstounské péči podle § 47ja ZSPOD.

4.3.2.1.4. Příspěvek při převzetí dítěte

Jedná se o jednorázovou dávku vyplacenou osobě pečující, která převzala dítě do pěstounské péče. Výše je odstupňována podle věku dítěte. Převzal-li

¹²⁹ § 47f zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹³⁰ § 47u zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹³¹ MACELA, Miloslav. § 47i. [Nárok na odměnu pěstouna]. In: MACELA, Miloslav; HOVORKA, Daniel; KŘÍSTEK, Adam; TRUBAČOVÁ, Klára; ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 619.

¹³² § 47i - §47j zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

pěstoun na přechodnou dobu více dětí v jednom roce, nesmí příspěvek při převzetí dítěte přesáhnout částku 40 000 Kč v období za posledních 12 měsíců. Pokud by osoba převzala totéž dítě dvakrát, náleží příspěvek pouze jednou.¹³³

4.3.2.1.5. Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Má-li pěstoun v pěstounské péči alespoň tři děti a zakoupil motorové vozidlo, případně zajistil jeho nezbytnou opravu a zároveň není vozidlo používáno pro výdělečnou činnost, má nárok na příspěvek na zakoupení motorového vozidla. Výše příspěvku může činit až 70% pořizovací ceny, nejvýše ale 100 000 Kč. Pokud bude auto prodáno, nebo pěstoun přestane vykonávat pěstounskou péči, je povinen vrátit poměrnou část příspěvku.¹³⁴

4.3.3. Zákon o zdravotních službách

V zákoně o zdravotních službách nalezneme další práva a povinnosti pěstouna. Tato práva a povinnosti pěstounovi náleží zejména z toho důvodu, aby mohl při výkonu osobní péče o dítě zastupovat dítě i při poskytování lékařské pomoci, tedy aby dítě mohlo být včas a řádně ošetřeno, je-li to třeba. Podle ustanovení § 29 zákona č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, má pěstoun, kterému dítě bylo svěřeno na základě rozhodnutí soudu, právo zvolit nezletilému dítěti poskytovatele zdravotních služeb nebo zdravotnické zařízení. Pěstounovi také náleží práva a povinnosti zákonného zástupce taxativně vyjmenované v § 42 zákona o zdravotních službách¹³⁵:

- právo klást otázky o zdravotním stavu dle § 31 odst. 5 ZZS,;
- právo být informován o použití omezovacích prostředků dle § 39 odst. 3 písm. b) ZZS,;
- povinnost uhradit cenu poskytnutých zdravotních služeb nehrazených nebo hrazených jen částečně z veřejného zdravotního pojištění, které mu byly poskytnuty s jeho souhlasem dle § 41 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 41 odst. 2,;
- povinnost pravdivě informovat zdravotnického pracovníka o dosavadním vývoji zdravotního stavu a dalších skutečnostech podstatných pro

¹³³ § 47l zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹³⁴ § 47m zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹³⁵ § 42 zákona č. zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

poskytování zdravotních služeb dle § 41 odst. 1 písm d) ve spojení s § 41 odst. 2 ZZS,;

- povinnost prokázat svou totožnost podle ustanovení § 41 odst. 3 ZZS.;
- právo podat stížnost proti postupu nebo činnostem při poskytování zdravotních služeb dle § 93 odst. 1 ZZS,;
- právo na pobyt v nemocnici s nezletilým pacientem, pokud to umožňuje vybavení zdravotnického zařízení podle § 47 odst. 1 písm. b) ZZS.

Na pěstouna se také vztahují ustanovení § 38 odst. 2, 5 a 6 ZZS - pokud existuje podezření, že je dítě týráno, zneužíváno nebo zanedbáváno, nevyžaduje se souhlas pěstouna s hospitalizací dítěte.¹³⁶

¹³⁶ § 42 zákona č. zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

5. Postavení rodičů a dítěte svěřeného do pěstounské péče na přechodnou dobu

Na rozdíl od osvojení nevzniká v pěstounské péči mezi pěstounem a dítětem vztah jako mezi rodiči a dětmi. Rodiče mají vůči dítěti zpravidla téměř všechna práva a povinnosti, kromě práv a povinností svěřených ze zákona nebo rozhodnutím soudu pěstounovi.

5.1. Vymezení práv a povinností

Rodičům tedy stále náleží rodičovská odpovědnost, vyživovací povinnost, právo rozhodovat o podstatných záležitostech, včetně podstatných záležitostí týkající se jmění, a v těchto záležitostech též dítě zastupovat, právo na informace o dítěti, právo na osobní styk s dítětem, právo obrátit se na soud, aby zrušil pěstounskou péči, upravil práva a povinnosti nebo aby vydal jiné rozhodnutí dle § 969 ObčZ a dle § 926 ObčZ, právo požadovat dítě zpět do své péče, práva a povinnosti osobní povahy a práva a povinnosti spojená s osobností dítěte dle § 856 ObčZ.

5.1.2. Rodičovská odpovědnost

Rodičům dítěte svěřeného do pěstounské péče stále náleží rodičovská odpovědnost. Rodiče jsou pouze omezeni v té části rodičovské odpovědnosti, která ze zákona nebo rozhodnutím soudu náleží pěstounovi. V rozsahu práv a povinností náležející pěstounovi dojde ale pouze k faktickému omezení rodičů ve výkonu rodičovské odpovědnosti.¹³⁷

Pojem rodičovská odpovědnost v sobě zahrnuje práva a povinnosti vymezená v § 858 ObčZ, jako je péče o dítě a jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, ochrana dítěte, udržování osobního styku s dítětem, zajištění jeho výchovy a vzdělávání, určení místa jeho bydliště, a také jeho zastupování a správu jeho jmění. Tento pojem v sobě ovšem nezahrnuje vyživovací povinnost. Vyživovací povinnost rodičům náleží i v případech, kdy

¹³⁷ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 958 [Postavení pěstounské péče, pěstounská péče na přechodnou dobu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 1131.

jsou rodičovské odpovědnosti zbaveni.¹³⁸ Rodičům stále náleží stále oprávnění a povinnost dítě zastupovat při právních jednáních, ke kterým dítě není právně způsobilé.¹³⁹

Je třeba rozlišovat mezi vykonavatelem a nositelem rodičovské odpovědnosti. Nositelem rodičovské odpovědnosti je každý rodič, bez ohledu na věk, ledaže jí byl zbaven. Nositelem rodičovské odpovědnosti je pouze rodič dítěte, nikoli manžel rodiče. Nositelem není ani poručník, což vyplývá z ustanovení § 928 ObčZ, kde se hovoří pouze o výkonu rodičovské odpovědnosti, a ačkoliv má stejná práva a povinnosti jako rodič.¹⁴⁰ Rodičovskou odpovědnost nelze převést na další osoby, neboť se jedná o jedno z práva a povinností podle § 855 odst. 1 – dle tohoto ustanovení mají rodiče a děti navzájem povinnosti a práva, kterých se nemohou vzdát.¹⁴¹

Rodičům dítěte svěřeného do pěstounské péče tedy stále náleží výkon rodičovské odpovědnosti a jsou též stále jejími nositeli. Naproti tomu výkon rodičovské odpovědnosti může být pozastaven, omezen a v krajním případě může být rodič výkonu rodičovské odpovědnosti zbaven. Dojde-li k omezení výkonu rodičovské odpovědnosti obou rodičů, jmenuje soud dítěti opatrovníka. Pokud jsou rodiče rodičovské odpovědnosti zbaveni nebo je rodičovská odpovědnost obou rodičů pozastavena, bude dítěti jmenován poručník.¹⁴²

5.1.2. Podstatné záležitosti

Rodičům rovněž náleží právo rozhodovat o podstatných záležitostech týkajících se dítěte. Pěstoun není zákonným zástupcem dítěte, je oprávněn zastupovat dítě pouze v běžných záležitostech a pouze v rámci těchto záležitostí může rozhodovat. O podstatných záležitostech mohou nadále rozhodovat pouze rodiče, pěstoun je ale musí o nich informovat, aby si mohli utvořit svůj názor na danou situaci a mohli o ní rozhodnout. Podstatné záležitosti se týkají zejména výchovy dítěte a jeho vzdělání, výběru školy apod.

¹³⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD, Ondřej; JURÁŠ, Marek; BEZOUŠKOVÁ, Lenka; CILEČKOVÁ, Kateřina et al. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 182.

¹³⁹ § 892 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁴⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; PSUTKA, Jindřich; KORNEL, Martin; ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022. Academia iuris, s. 226.

¹⁴¹ ŠÍNOVÁ, Renáta; WESTPHALOVÁ, Lenka; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; HUDKOVÁ, Barbora et al. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, s.40.

¹⁴² § 878 odst. 2-3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Toto se týká i podstatných záležitostí týkajících se jmění dítěte. Pěstoun vykonává pouze běžnou správu jmění dítěte, o podstatných záležitostech týkající se jmění musí informovat rodiče. Ovšem ani rodiče nemohou o nikoli běžných záležitostech týkajících se jmění samostatně rozhodovat – dle § 898 ObčZ potřebují rodiče souhlas soudu k právním jednáním, jež se netýkají běžných záležitostí nebo se nejedná o záležitosti zanedbatelné majetkové hodnoty. Práva a povinnosti rodičů ale mohou být upravena úžeji, ale pouze na základě rozhodnutí soudu, zejména pokud by rodiče neplnili své povinnosti, pobývali neznámo kde nebo pokud mezi pěstounem a rodičem docházelo často k neshodám, jež se týkají podstatných záležitostí dítěte. Soud v takovém případě musí přesně vymezit, která práva a povinnosti náležejí pěstounovi a která rodičům. Podle literatury by dokonce soud mohl pěstounovi svěřit i správu celého jmění dítěte, pokud by rodič nebyl schopen spravovat jmění dítěte nebo by svého postavení zneužíval.¹⁴³

5.1.3. Vyživovací povinnost

Protože svěřením dítěte do pěstounské péče nemá vliv na vyživovací povinnost rodičů k dítěti, mají rodiče k dítěti stále vyživovací povinnost. Legální definice výživného není v občanském zákoníku vymezena. Můžeme ho chápat jako „zabezpečování všech odůvodněných potřeb oprávněného, vždy ve vazbě na schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného a druh vyživovací povinnosti“.¹⁴⁴ Vyživovací povinnost kromě rodičům také stále náleží i vzdálenějším příbuzným dítěte.¹⁴⁵

Samotné trvání pěstounské péče nemá tedy vliv na vyživovací povinnost rodičů. Naopak soud podle § 961 ObčZ stanoví rodičům rozsah výživného s ohledem na jejich možnosti, schopnosti, majetkové poměry a odůvodněné potřeby dítěte. Návrh na stanovení výživného podává krajská pobočka Úřadu práce, která poskytuje příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Krajská pobočka Úřadu může rovněž práce podat návrh na výkon rozhodnutí, jestliže osoba povinná platit výživné neplní svou povinnost.¹⁴⁶

¹⁴³ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 966 [Povinnosti a práva pěstouna]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 1153.

¹⁴⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. § 910 [Vzájemná vyživovací povinnost mezi předky a potomky]. In: tamtéž, s.963.

¹⁴⁵ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 82.

¹⁴⁶ § 19 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Při stanovení výše výživného musí soud zohlednit faktický výkon osobní péče o dítě rodičem. Pokud rodič o dítě alespoň částečně pečuje, musí to soud při určení výše výživného zohlednit. Vyživovací povinnost totiž osoba, která o dítě osobně pečuje, plní již tím, že vykonává osobní péči o dítě, čímž tedy z logiky věci musí uspokojovat potřeby dítěte, například nákupem ošacení, stravováním apod.¹⁴⁷ K tomu se vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu I.ÚS 1764/16-1 ze dne 3.11.2016. V tomto případě byla stěžovateli, otci dítěte, uložena povinnost platit výživné na své dítě, ačkoliv o dítě osobně čím dál více pečoval a měl zájem o svěřeni dítěte do osobní péče. Podle Ústavního soudu musí soud zohlednit rozsah osobní péče o dítě. Pokud tak neučiní a uloží mu vyživovací povinnosti navzdory tomu, že se o dítě fakticky stará, zasáhnou mimo jiné také do jeho majetkových práv. Podle vyjádření Ústavního soudu nelze uloženou vyživovací povinnost „vnímat jinak než jako finanční postih za to, že stěžovatel fakticky vykonával péči o dítě včetně jeho materiálního zabezpečení namísto pěstouna, kterému stát vyplácel příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Tím však vzniká nepřijatelná situace, ve které je biologický rodič buď odrazován od osobní péče o své dítě, které bylo svěřeno pěstounovi placenému státem, anebo finančně postihován za to, že o dítě pečoval.“¹⁴⁸

5.1.4. Právo na osobní styk s dítětem a právo na informace o dítěti

Rodiče mají dále právo na osobní styk s dítětem dle § 960 odst. 2 ObčZ. I právo na styk s dítětem ale může být omezeno z důvodů zvláštního zřetele hodných, zejména v případech, kdy by rodiče mohli ovlivňovat zdravý vývoj dítěte (např. rodiče alkoholici či drogově závislí) nebo by rodiče mohli mít na dítě jiný negativní vliv. V takovém případě může být buď styk zcela omezen nebo se rodič s dítětem může stýkat pouze za asistence orgánu sociálně-právní ochrany dětí či pěstounů. Cílem asistovaného styku s dítětem by mělo být především navázání vztahu rodiče a dítěte nebo ověření toho, zda by osobní styk dítěte s rodičem vůbec fungoval. Nemělo by se jednat o trvalé řešení.¹⁴⁹

¹⁴⁷ ŠMÍD, Ondřej; VACOVÁ, Radka; GREGOROVÁ, Jitka; KÜCHLEROVÁ, Martina; JUŘÁTKOVÁ, Petra; TALANDA, Adam et al. *Výživné*. Praha: Leges, 2017, s.29.

¹⁴⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1764/16-1 ze dne 03.11.2016, bod 25-26.

¹⁴⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 960 [Povinnosti a práva rodičů k dítěti v pěstounské péči]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 1141.

Kromě osobního styku s dítětem mají dle § 960 odst. 2 ObčZ rodiče také právo na to být informováni o dítěti, a to i o běžných záležitostech. Jestliže je v zájmu dítěte, aby toto právo rodičů bylo omezeno nebo zrušeno, může soud rozhodnout o tom, že toto právo rodičům odebere.¹⁵⁰

Podrobnosti ohledně osobního styku rodičů s dítětem jsou dále vymezeny v kapitole práva a povinnosti pěstouna na přechodnou dobu.

5.1.5. Právo obrátit se na soud

Pro případ, že by došlo ke střetu názorů rodiče a pěstouna, mají rodiče i pěstoun oprávnění obrátit se na soud, dojde-li k neshodě v podstatné záležitosti týkající se dítěte mezi rodičem a pěstounem nebo k podstatné změně poměrů, a to na základě ustanovení § 969 ObčZ. V takovém případě mohou navrhnout změnu a práv a povinností či zrušení pěstounské péče nebo mohou soudu navrhnout, aby vydal jiné rozhodnutí.

Rodič nebo pěstoun se mohou na základě § 926 ObčZ obrátit na soud, aby rozhodl místo nich v některé záležitosti, jestliže se nemohou dohodnout o výkonu péče.

Další podrobnosti o těchto ustanoveních jsou uvedeny již v části práce týkající se práv a povinností pěstouna.

5.1.6. Právo požadovat dítě zpět do své osobní péče

Rodiče mají dle § 959 ObčZ právo požadovat své dítě zpět do osobní péče. Pěstounská péče je institut dočasný, proto pokud opadnou překážky, kvůli kterým rodiče nemohou o dítě osobně pečovat, mohou se obrátit na soud, aby jim dítě bylo svěřeno zpět do osobní péče. Svěřit dítě zpět do péče rodičů musí být ale v jeho nejlepším zájmu a předpokladem je, že po dobu, co bylo dítě v pěstounské péči, bylo rozvíjeno pouto mezi rodičem a dítětem.¹⁵¹

¹⁵⁰ CILEČKOVÁ. § 960. In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr et al. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 1929.

¹⁵¹ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 959 [Dočasný charakter pěstounské péče a možnost návratu dítěte k rodičům]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 1138.

5.1.7. Práva a povinnosti dle § 856 ObčZ

Mimo vyživovací povinnost a rodičovskou odpovědnost mají rodiče vůči dítěti práva statusová, práva osobní povahy a práva spojená s osobností dítěte. Práva statusová jsou práva týkající se právního postavení osoby, jež vznikají zároveň s narozením dítěte a zanikají v den, kdy dítě nabude zletilosti. Mezi statusová práva se řadí právo rodičů určit dítěti jeho osobní jméno i příjmení, dát souhlas s osvojením dítěte a další.¹⁵² Osobnostní práva jsou práva vycházející z přirozenosti člověka. Do těchto práv řadíme práva, jejichž účelem je ochrana jednotlivých hodnot jako je život, zdraví a lidská důstojnost. Osobní práva dítěte jsou práva, která se vztahují k jeho rodičům, nemají žádnou majetkovou hodnotu. Je to například povinnost dítěte dbát své rodiče, která je uvedena v § 857 ObčZ. Tato práva jsou stanovena imperfektními normami - nelze je uplatnit u soudu ani u jiného orgánu, nejsou tedy chráněna právní sankcí a nelze si vynutit jejich plnění.¹⁵³

5.2. Omezení práv rodičů dítěte v pěstounské péči

Práva a povinnosti rodičů k dítěti, které je umístěno v pěstounské péči, může soud rodičům omezit, případně jich i zbavit. Děje se tak zejména v případech, kdy rodiče svého postavení zneužívají, například vůči správě jmění dítěte, nejsou schopni obstarávat právní záležitosti dítěte, případně není znám jejich pobyt, nebo neplní řádně své povinnosti. Je třeba zdůraznit, že na prvním místě by měl vždy být nejlepší zájem dítěte a že vždy záleží na konkrétních okolnostech u každého případu.

Pokud dítěti zůstane jeden rodič, jehož výkon rodičovské odpovědnosti nebyl omezen a ani jeho výkonu nebyl zbaven, koncentruje se dle § 878 ObčZ tento výkon ve druhém rodiči, který pak zastupuje dítě sám. Uvedené příklady, které jsou zde nastíněny, se týkají situací, kdy oba rodiče byli rodičovské odpovědnosti zbaveni nebo v jejím výkonu omezeni, tj. výkon rodičovské odpovědnosti se nekoncentruje v druhém z rodičů.

¹⁵²DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA Jiří; ZUKLÍNOVÁ Michaela; ELISCHER, David; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 109.

¹⁵³ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 856. [Osobnostní a osobní práva dítěte]. In: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; ELISCHER, David et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Online. In: Systém ASPI. [2023]. Wolters Kluwer. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2> [cit. 2023-11-18].

Dále je třeba zdůraznit, že k omezení jakýkoliv práv rodičů by mělo docházet jen tehdy, jestliže nelze napravení rodičů dosáhnout mírnějším řešením, a vyžaduje-li to zájem dítěte. Zásah do základních práv rodičů a dítěte musí být v souladu se zákonem a připadá v úvahu jen v případě, jestliže je nezbytný – je tedy přiměřený sledovanému legitimnímu cíli, kterým je v tomto případě ochrana dítěte. Soudy musí nejprve zvážit, zda nelze daného cíle, tedy ochrany práv dítěte, dosáhnout mírnějšími prostředky a zda je tento zásah v souladu s nejlepším zájmem dítěte.¹⁵⁴

5.2.1. Zbavení rodičovské odpovědnosti

Jestliže dítě nemá žádného rodiče, který by měl rodičovskou odpovědnost v celém rozsahu nebo je výkon rodičovské odpovědnosti rodičů pozastaven, jmenuje soud dle § 878 odst. 2 ObčZ dítěti poručníka. Poručník vykonává přiměřeně všechna práva a povinnosti jako rodič, zejména poskytuje ochranu jeho práv a zájmům. Jeho úkolem je ochránit nezletilé nesvéprávné děti, které potřebují zákonného zástupce. Do doby, než je dítěti jmenován poručník, je výkon poručenství ex lege svěřen orgánu sociálně-právní ochrany dětí v postavení veřejného poručníka.¹⁵⁵ Pokud soud dítěti nenalezne jiného vhodného poručníka, jmenuje jím orgán sociálně-právní ochrany dětí.¹⁵⁶

Rozhodnutí poručníka v nikoli běžných záležitostech je vázáno na rozhodnutí soudu. K právnímu jednání, ke kterému poručník potřebuje souhlas soudu se nepřihlíží, pokud daný souhlas soudu schází.¹⁵⁷ Poručník ale, na rozdíl od pěstouna, není povinen o podstatných záležitostech informovat rodiče, jeho rozhodnutí týkající se podstatných záležitostí je dle § 934 odst. 1 ObčZ vázáno na souhlas soudu. Poručník je dle § 934 odst. 2 ObčZ povinen pravidelně informovat pouze soud o vývoji dítěte a o správě jeho jmění, a to alespoň jednou za rok, jestliže soud neurčí jinak. Poručníkova práva a povinnosti jsou jednoznačně širší než práva a povinnosti pěstouna. Poručník je totiž zákonným zástupcem dítěte, náleží mu právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé dle § 892 ObčZ. V tom se liší i jeho postavení od opatrovníka - opatrovník zastupuje dítě jen v omezeném rozsahu, kdežto poručník je vykonavatelem celé rodičovské odpovědnosti.

¹⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 412/2018 ze dne 19.09.2018.

¹⁵⁵ § 929 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁵⁶ § 930 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁵⁷ § 934 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

5.2.1.1. Vzájemný poměr mezi poručníkem a pěstounem

Dojde-li k jmenování poručníka dítěti, nemusí být poručníkovi svěřeno do osobní péče. Pokud se tak ale stane, náleží mu stejné hmotné zabezpečení jako pěstounovi dle § 939 ObčZ. Jestliže dítě není svěřeno do osobní péče poručníka, může být svěřeno do pěstounské péče, případně do ústavní výchovy nebo může být svěřeno do péče jiné osoby.

Může tedy nastat situace, kdy na jedné straně máme pěstouna, který je pověřen výkonem osobní péče o dítě a na straně druhé poručníka, jenž je právním zástupcem dítěte. V rozhodnutí musí soud vymezit, jaká práva a povinnosti náleží pěstounovi a jaká práva a povinnosti náleží poručníkovi. Poručník by měl být zejména pověřen péčí o právní záležitosti dítěte, zastupováním dítěte, hájením jeho zájmů před orgány veřejné moci. Pěstounovi bude náležet osobní péče o dítě, tedy péče o dítě v jeho každodenních záležitostech.

Vyvstává zde otázka, jak se bude řešit vzájemný poměr mezi pěstounem a poručníkem vzhledem k běžným a podstatným záležitostem, které se týkají dítěte. Pokud je dítě v pěstounské péči a zároveň má rodiče, kteří k němu vykonávají rodičovskou odpovědnost, je pěstoun povinen informovat rodiče o podstatných záležitostech, a ti o nich mohou rozhodovat. Pokud ovšem rodiče zemřeli nebo byli zbaveni výkonu rodičovské odpovědnosti, vykonává ji na jejich místě poručník. V zákoně není výslovně upraveno, jaký je tedy poměr mezi poručníkem a pěstounem, zákon neřeší, zda má pěstoun následně informovat o podstatných záležitostech také poručníka. Ačkoliv se v ustanovení § 966 odst. 2 hovoří pouze o povinnosti pěstouna *informovat rodiče*, tak by pěstoun poručníka informovat měl, a to už jen kvůli ochraně dítěte a jeho zájmů, neboť právě z tohoto důvodu by neměly vznikat rozepře mezi pěstounem a poručníkem, a právě neinformování poručníka o podstatné záležitosti (ačkoliv o ní tak či onak rozhodne soud), by mohlo vést ke zbytečným rozepřím mezi pěstounem a poručníkem. Dále je v § 928 odst. 2 ObčZ stanoveno, že poručníku náleží zásadně všechna práva a povinnosti jako rodiči. Z toho vyplývá, že pěstoun by měl o těchto záležitostech informovat poručníka, stejně jako rodiče.¹⁵⁸ Poručník se ale následně obrátí na soud, neboť podle § 934 odst. 1 ObčZ musí být každé rozhodnutí poručníka v

¹⁵⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 966. [Základní povinnosti pěstouna]. In: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; ELISCHER, David et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Online. In: Systém ASPI. [2023]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2>.

nikoli běžné záležitosti schváleno soudem. Konečné rozhodnutí v každém případě bude náležet soudu, který také může dále modifikovat práva a povinnosti pěstouna, eventuálně poručníka.

Blíže neřešná je otázka, jak by se postupovalo v případě neshody mezi pěstounem a poručníkem, zejména to, zda by se mohlo aplikovat ustanovení § 926 ObčZ, které stanoví, že pokud dojde ke střetu názorů rodiče a osoby, které přísluší osobní péče o dítě, může na návrh některé ze zúčastněných rozhodnout soud. Opět se zde hovoří pouze o rodičích, ovšem vzhledem k tomu, že poručníku náleží, dle již zmíněného ustanovení § 928 odst. 2 ObčZ, zásadně všechna práva a povinnosti jako rodiči, tak by analogicky pravděpodobně šlo dovodit, že toto ustanovení se bude vztahovat i na poručníka, za pomoci tohoto ustanovení. Stejně neřešená otázka je i u § 969 ObčZ, podle nějž se pěstoun, rodič a dítě mohou obrátit na soud, aby zrušil pěstounskou péči nebo aby vydal jiné rozhodnutí. Zákon výslovně neřeší, jak se postupuje v případě neshod mezi pěstounem a poručníkem. Jejich práva a povinnosti by měly být vždy v rozhodnutí co nejvíce specifikovány, ovšem ani to nevylučuje možnost vzniku sporu mezi nimi. Soud může také pro řešení určité otázky jmenovat dítěti kolizního opatrovníka, kterému soud v rozhodnutí jeho práva a povinnosti, i ve vztahu k dalším osobám. Opatrovník se může obrátit na soud kdykoli je zapotřebí, aby soud o určité věci rozhodl.¹⁵⁹

Výše uvedené situace se týkají zejména obecných práv a povinností a situací, které mohou při obstarávání péče o dané dítě nastat. Obdobná situace nastává i při správě o jmění nezletilého dítěte. Pěstounovi náleží pouze běžná správa jmění dítěte. O podstatných záležitostech týkajících se jmění má opět povinnost informovat rodiče, kteří mohou o těchto záležitostech rozhodnout. I rodiče ale potřebují souhlas soudu k nakládání s jměním dítěte v neběžných záležitostech.¹⁶⁰

Jestliže je dítěti jmenován poručník, a zároveň je dítě svěřeno do osobní péče pěstouna, musí v takovém případě soud vymezit, komu náleží správa jmění dítěte. Pokud by náležela pěstounovi, měl by o podstatných záležitostech opět informovat poručníka, který se následně obrátí na soud, aby o dané záležitosti vydal souhlas, neboť podle § 934 odst. 1 ObčZ musí být každé rozhodnutí poručníka v nikoli běžné záležitosti schváleno soudem. Zároveň i rodiče potřebují

¹⁵⁹ § 943 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶⁰ § 898 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

dle § 898 odst.1 ObčZ potřebují k nikoli běžným záležitostem, které se týkají jmění dítěte souhlas soudu, proto o podstatných záležitostech týkajících se jmění nemůže rozhodovat ani sám poručník. Poručník je zároveň povinen alespoň jednou za rok předkládat soudu účty ze správy jmění dítěte, pokud jej soud této povinnosti nezprostil.¹⁶¹ Na poručníka pečujícího o jmění dítěte se obdobně vztahují pravidla pro opatrovníka pro správu jmění dítěte. Soud musí zejména vymezit rozsah jmění, které bude poručník spravovat a jakým způsobem může se jměním nakládat.

5.2.1.2. Vzájemný poměr mezi poručníkem, pěstounem a rodičem

I rodičům dítěte, kterému byl jmenován poručník, neboť byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, a které bylo svěřené do pěstounské péče, náleží stále nějaká práva a povinnosti. Rodičům stále zůstávají práva a povinnosti dle § 856 ObčZ, tedy práva a povinnosti osobní povahy a práva a povinnosti spojená s osobností dítěte. Těchto práv může ale soud rodiče zbavit současně se zbavením rodičovské odpovědnosti na základě § 873 ObčZ, přičemž ho ale nemusí zbavit všech práv uvedených v § 856 ObčZ. Soud rozhodne totiž o tom, zda rodiče zbavuje všech nebo jen některých práv uvedených ve zmíněném ustanovení.¹⁶² Podle Zuklínové by pěstoun měl rodiče rovněž nadále informovat o podstatných záležitostech týkajících se dítěte.¹⁶³

Dále mají rodiče dítěte svěřeného do pěstounské péče právo na styk s dítětem. Pokud ale budou rodiče zbaveni rodičovské odpovědnosti, zůstává právo na osobní styk s dítětem rodiči pouze jestliže soud rozhodne o tom, že jej rodiči ponechává.¹⁶⁴ Soud ale musí přihlídnout k nejlepšímu zájmu dítěte. Kromě toho mají rodiče také stále vůči dítěti vyživovací povinnost - pěstounská péče ani zbavení rodičovské odpovědnosti nemají vliv na vyživovací povinnost rodičů k dítěti.

Je otázka, jak by se v případech střetu názorů mezi poručníkem, pěstounem a rodiči aplikovala ustanovení § 926 ObčZ a § 969 ObčZ. Ustanovení

¹⁶¹ § 934 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶² § 873 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 966. [Základní povinnosti pěstouna]. In: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; ELISCHER, David et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Online. In: Systém ASPI. [2023]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2>.

¹⁶⁴ § 872 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

§ 926 ObčZ stanoví, že pokud by došlo ke střetu názorů rodiče a osoby, které byla svěřena péče o dítě a jeho ochrana, včetně péče o jeho jmění, tak by se rodič (případně daná osoba) mohla obrátit na soud, aby rozhodl o výkonu péče. V § 969 ObčZ je stanoveno, že by rodič mohl navrhnout zrušení pěstounské péče nebo navrhnout soudu, aby vydal jiné rozhodnutí. Ustanovení § 969 se ale vztahuje pouze k pěstounské péči, tedy na základě tohoto ustanovení se mohou na soud obrátit pouze pěstoun a rodič dítěte ohledně pěstounské péče. Jestliže by došlo k neshodě mezi poručníkem a rodičem, muselo by se pravděpodobně aplikovat ustanovení § 926 ObčZ.¹⁶⁵

5.2.1.3. Vzájemný poměr mezi poručníkem, pěstounem a opatrovníkem

Vedle poručníka může být dítěti jmenován i opatrovník. V tomto případě má tedy dítě rodiče, kteří byli zbaveni výkonu rodičovské odpovědnosti, poručníka, jemuž byl svěřen výkon rodičovské odpovědnosti, pěstouna, kterému dítě bylo svěřeno do osobní péče a opatrovníka, jenž byl jmenován na základě některého ze zákonných důvodů. Může se jednat například o situaci, kdy hrozí střet zájmů poručníka na straně jedné a dítěte na straně druhé. Tehdy se bude jednat o tzv. kolizního opatrovníka. Postačí, pokud střet zájmů hrozí potencionálně – nemusí k němu vůbec dojít. Rodiče, stejně tak poručník, nemohou dítě zastupovat při uzavření smlouvy, případně jiných právních jednání, kde je jednou stranou nezletilé dítě a druhou stranou rodič, případně poručník. Jedná se například o situaci, kdy chce rodič/poručník s dítětem uzavřít darovací nebo jinou smlouvu.¹⁶⁶

5.2.2. Omezení rodičovské odpovědnosti

Rodiče nemusí být rodičovské odpovědnost zcela zbaveni. Rodičovská odpovědnost nebo její výkon může být pouze omezen - v tom případě jmenuje soud dítěti opatrovníka na základě § 878 odst. 3 ObčZ. Opatrovník bude vykonávat rodičovskou odpovědnost v rozsahu, v jakém byl rodič jejím výkonem omezen. Soud omezí rodičovskou odpovědnost nebo její výkon a zároveň určí

¹⁶⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 926. [Řešení neshody soudem]. In: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; ELISCHER, David et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Online. In: Systém ASPI. [2023]. Wolters Kluwer. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2>. [cit. 2023-11-10].

¹⁶⁶ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 943. [Druhy opatrovnictví]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana. WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 2. vydání*. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 1095.

rozsah omezení v případě, kdy rodič nevykonává rodičovskou odpovědnost řádně a kdy je to nutné z důvodu zajištění zájmu dítěte.¹⁶⁷ Opatrovníkem i poručníkem mohou být jmenovány orgány sociálně-právní ochrany dětí, nemusí se jednat o fyzickou osobu. Opatrovníka soud jmenuje, pokud je to v zájmu dítěte, případně tak stanoví zákon. To, v jakém rozsahu bude opatrovník jmenován, záleží na konkrétním rozsahu omezení rodičovské odpovědnosti rodičů. V rozhodnutí o jmenování opatrovníka musí být ale vždy jasně uvedeno, z jakého důvodu je opatrovník dítěti jmenován, dále zda je omezena doba, po kterou je jmenován a jeho práva a povinnosti - a to i ve vztahu k dalším osobám. Jeho práva a povinnosti se budou odvíjet od toho o jakého opatrovníka se jedná. Opatrovník má povinnost zjistit stanovisko rodiče nebo poručníka, eventuálně i dítěte, a to dříve, než přistoupí k právnímu jednání k němuž byl jmenován.¹⁶⁸

Opatrovník bude dítěti rovněž jmenován v případě, jestliže rodiče nehájí dostatečně zájmy dítěte. Musí se ale jednat o situaci, kdy rodiče poškozují zájmy dítěte, a to jak kvůli neznalosti práv dítěte nebo kvůli nezájmu rodiče o dítě. Úkolem tohoto opatrovníka bude zejména podávat žádosti u příslušných orgánů a zastupovat dítě.¹⁶⁹ Opatrovník může být dítěti jmenován i z dalších důvodů. Může se jednat o kolizního opatrovníka, který bude dítěti jmenován z důvodu hrozícího střetu zájmů mezi rodičem a dítětem, případně mezi dětmi stejných rodičů. Zde bude opatrovník dítě zastupovat v příslušném právním jednání. Další situací, kdy dítěti může být jmenován opatrovník, je v řízení o osvojení, kdy opatrovník může udělit souhlas k osvojení za dítě. Opatrovník může být dítěti jmenován i pro správu jmění.

Také v řízeních soudu ve věci péče o nezletilé dítě bude dítěti jmenován kolizní opatrovník. Podle § 469 ZŘS jmenuje soud dítěti opatrovníka, neboť v řízení před soudem musí být dítěti jmenován opatrovník. Zpravidla se bude jednat o orgán sociálně-právní ochrany dětí. Nemůže se ovšem jednat o ten samý orgán sociálně-právní ochrany dětí, který podal návrh na zahájení řízení.¹⁷⁰

¹⁶⁷ § 870 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶⁸ § 943 - § 946 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka, § 943. [Druhy opatrovnictví]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 1097.

¹⁷⁰ § 469 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Je-li dítěti jmenován opatrovník, musí soud vždy jasně vymezit jeho práva a povinnosti. V případě neshody mezi opatrovníkem, rodičem a pěstounem, pokud je dítě zároveň v pěstounské péči, může opatrovník na soud podat návrh vždy, jestliže je k ochraně zájmů dítěte třeba, aby rozhodl soud nebo jiný orgán.¹⁷¹ Rodiče a opatrovník se také mohou obrátit na soud v případě neshody dle § 926 ObčZ.¹⁷²

5.2.3. Zbavení dalších práv rodičů na základě § 873 ObčZ

Kromě rodičovské odpovědnosti může soud na základě § 873 ObčZ také rodiče zbavit všech nebo jen některých práv spojených s osobností dítěte a povinností a práv osobní povahy. Jedná se o práva vyplývající z § 856 ObčZ, která jsou popsána výše. Tato práva, stejně jako vyživovací povinnost, nejsou součástí rodičovské odpovědnosti, a proto pokud soud nerozhodne o jejich zbavení, náleží tato práva stále rodičům. Jedná se například o právo udělit souhlas s osvojením nebo právo určit jméno a příjmení dítěti. Není nutné, aby soud těchto práv rodiče zbavil současně se zbavením rodičovské odpovědnosti. Soud se musí zabývat tím, zda je nutné k zajištění ochrany dítěte zbavit rodiče i těchto práv a povinností, případně jen některých z nich.¹⁷³ Zejména k zbavení rodiče dání souhlasu k osvojení je třeba vždy přihlížet až jako k poslední možnosti, neboť se jedná o velký zásah do rodičovských práv, zpravidla s nevratnými důsledky.

V oblasti náhradní rodinné péče se rovněž řeší problematika změny jména a příjmení dítěte. Právo podat žádost na změnu jména nebo příjmení má fyzická osoba nebo její zákonní zástupci.¹⁷⁴ Jedná se o statusové právo, které náleží do zmíněné skupiny práv v § 856 ObčZ.¹⁷⁵ Právo změnit příjmení dítěti není součástí rodičovské odpovědnosti, tudíž toto právo stále náleží i rodiči, který byl zbaven rodičovské odpovědnosti. Právo podat návrh na změnu příjmení nemůže podat ani poručník, jestliže rodič nebyl tohoto práva zbaven.¹⁷⁶

¹⁷¹ § 943 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁷² ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 926. [Řešení neshody soudem]. In: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; ELISCHER, David et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Online. In: Systém ASPI. [2023]. Wolters Kluwer. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2>. [cit. 2023-12-06].

¹⁷³ § 873 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁷⁴ § 72 odst.1 zákona č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

¹⁷⁵ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA Jiří; ZUKLÍNOVÁ Michaela; ELISCHER, David; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 109.

¹⁷⁶ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové č.j. 21 Co 172/2017-225 ze dne 27.09.2017.

Úpravu změny příjmení nalezneme v zákoně č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. Ten v § 72 stanoví, že změnu příjmení lze provést na základě žádosti osoby nebo jejich zákonných zástupců. Změna příjmení nebo jména nezletilého dítěte není běžnou záležitostí, o které může pěstoun nebo poručník samostatně rozhodovat. Postup je tedy stejný jako u ostatních podstatných záležitostech týkajících se dítěte. Pokud je dítě v poručnické péči, musí se poručník obrátit na soud, aby mu dal souhlas s podáním žádosti o povolení změny příjmení dítěte. Teprve po schválení soudem se může poručník obrátit na matriční úřad, který o žádosti rozhoduje. V případě nezletilého dítěte se jedná o matriční úřad v místě trvalého bydliště dítěte.¹⁷⁷ Pěstoun není zákonným zástupcem dítěte, proto se on musí nejprve obrátit na rodiče, pokud byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, tak na poručníka, který se, stejně jako v ostatních záležitostech týkajících se podstatných záležitostech dítěte, obrátí na soud, aby vydal souhlas s podáním žádosti o povolení změny příjmení dítěte. Pěstoun sám od sebe nemůže podat návrh na vydání souhlasu s podáním žádosti o povolení změny příjmení dítěte. K tomu rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové: „*především s ohledem na povahu institutu pěstounské péče tak z podstaty věci pěstounům nepřísluší oprávnění žádat o udělení souhlasu k podání žádosti o změnu příjmení nezletilého.*“¹⁷⁸ Jedná-li se o dítě starší 15 let, je třeba, aby byl k žádosti připojen i jeho souhlas.¹⁷⁹

Novelou zákona o matrikách zákonem č. 414/2023 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony došlo k tomu, že již nebude povolena změna příjmení dítěte, jestliže by došlo ke změně příjmení na příjmení poručníka, pěstouna, případně osoby, které bylo dítě svěřeno do péče, nejde-li o jednoho z rodičů.¹⁸⁰ Již tedy není možné, aby poručník či pěstoun žádali o změnu příjmení dítěte tak, aby bylo shodné s jejich příjmením. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 414/2023 Sb., se tato změna navrhuje z toho důvodu, že se

¹⁷⁷ § 74 odst. 1 zákona č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

¹⁷⁸ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové 25 Co 89/2016 ze dne 07.04.2016.

¹⁷⁹ § 76 zákona č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

¹⁸⁰ § 72 zákona č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

„nejedná o trvalý právní vztah mezi poručníkem/pěstounem a dítětem, či dítětem a osobou, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, ale o vztah časově omezený.“¹⁸¹

Změna příjmení nebo jména nebude povolena ani v případě, pokud by změna nebyla v souladu se zájmy a potřebami dítěte dle § 72 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. Pěstoun nebo poručník musí dostatečně odůvodnit, na základě kterých důvodů se změny příjmení domáhají. Samozřejmě záleží na konkrétních okolnostech u každého dítěte. U pěstounské péče na přechodnou dobu nemá z důvodu krátkodobého trvání péče změna příjmení smysl. Pokud by dítě následně bylo osvojeno, měnilo by se mu příjmení znovu; nebo by dítě mohlo být navraceno do své původní rodiny, pak by se mu příjmení mohlo opět měnit. V obou případech by změna příjmení dítěte spíše vedla ke zmatku dítěte a ztrátě jeho identity.

Soud a matriční úřad musí ke každému takovému případu přistupovat individuálně a musí klást důraz na nejlepší zájem dítěte a ostatní rodičovská práva. Jakýkoliv nesprávný, nezákonný nebo svévolný postup nejen soudu, ale i ostatních orgánů, mimo soud zejména orgánu sociálně-právní ochrany dětí, může vést k neoprávněnému zásahu do rodinného života.

5.3. Dítě svěřené do pěstounské péče na přechodnou dobu

Pro správný vývoj dítěte je lepší vyrůstat v rodinném prostředí, než v tom ústavním. Obzvláště pro malé děti je velmi důležité, aby se naučilo navázat citový vztah s dospělou osobou. U dětí umístěných do ústavní péče bylo prokázáno, že u nich dochází k opoždění jejich vývoje. Děti umístěné do ústavní péče vykazují vyšší nemocnost, opožděnost v motorickém vývoji a mají též problém s utvářením citových vazeb a mnoho dalších problémů. Právě z důvodu správného vývoje dítěte je umístění dítěte do péče přechodného pěstouna lepší, ačkoliv umístění dítěte do péče přechodného pěstouna je pouze na určitou dobu. U dětí se totiž nestřídají vychovatelé, jako je tomu v ústavních zařízeních, ale jsou v péči jednoho pěstouna a jeho rodiny, tudíž má dítě možnost navázat citovou vazbu

¹⁸¹ VLÁDA ČR; PS ČR: *Důvodová zpráva k zákonu č. 414/2023 Sb., změna zákona o matrikách, jménu, příjmení a dalších souvisejících zákonů. Ze dne 12.04.2023.* Online. In: Systém Aspi. [2023]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/323915/1/2>. [cit. 2024-02-26], k bodu 153 – k § 72 odst. 4.

právě s pěstounem. Schopnost učit se navázat citové vazby již v raném věku má na správný vývoj dítěte velký vliv.¹⁸²

Podle čl. 20 Úmluvy o právech dítěte musí stát dítěti, které bylo odebráno ze svého rodinného prostředí, ať už dočasně nebo trvale, zvláštní ochranu a pomoc. Dítě má také právo na to, aby mu byla zajištěna náhradní péče.¹⁸³ Podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí má dítě právo žádat o pomoc při ochraně svých práv – a to i bez vědomí rodičů nebo jiných osob, které jsou odpovědné za jeho výchovu – orgány sociálně-právní ochrany dětí, státní orgány, kterým přísluší ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, pověřené osoby, školy a poskytovatele zdravotních služeb právo žádat o pomoc při ochraně svých práv. Ty mají povinnost dítěti pomoc poskytnout.¹⁸⁴ Povinnost pomoci dítěti při ochraně jeho práv se vztahuje i na dítě svěřené do péče pěstounů.

Před samotným svěřením do pěstounské péče má dítě právo vyjádřit svůj názor. Toto právo vyplývá z čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. Na zákonné úrovni je upraveno v ObčZ a obdobně i ZSPOD. Stejně jako v ostatních případech, kdy se rozhoduje věcech, které se týkají dítěte, musí být dítěti poskytnuty potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názory a tyto názory soudu sdělit. Platí zde vyvratitelná právní domněnka, že dítě starší 12 let by mělo být schopno vytvářet si své vlastní názory a tyto názory sdílet. Pokud dítě toho není schopno, vyslechne soud toho, kdo je schopen zájmy dítěte ochránit. Nesmí se ale jednat o osobu, u které by hrozilo, že její zájmy a zájmy dítěte by se dostaly do vzájemné kolize. Soud musí názoru dítěte věnovat patřičnou pozornost.¹⁸⁵ Podle § 8 odst. 2 ZSPOD má dítě, které je schopno vyjadřovat své názory, právo vyjadřovat se při projednávání těch záležitostí, která se ho dotýkají. Při svých činnostech berou orgány sociálně-právní ochrany dětí na dítě ohled, a to s přihlédnutím k jeho věku a vývoji. Děti, které jsou schopny posoudit obsah rozhodnutí, mají právo, aby jim orgán sociálně-právní ochrany dětí sdělil informace, které se týkají jeho osoby. Opět i podle ZSPOD platí domněnka, že u dítěte staršího 12 let se má za to, že je

¹⁸² MPSV. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Online. [2011]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/PPPDpro_nejmensi_deti.pdf/4640eca4-6232-449e-dad0-abcfbcd8d82a. [cit. 2024-03-13]. s. 13.

¹⁸³ MPSV. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. Online. [2016]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>. s. 7.

¹⁸⁴ § 8 zákona č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

¹⁸⁵ § 867 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

schopno vyjádřit svůj názor.¹⁸⁶ Také před svěřením dítěte do pěstounské péče, případně při jejím ukončení, má dítě právo být slyšeno a právo vyjádřit svůj názor.

U každého případu při svěřování dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu musí jak soudy, tak orgány sociálně-právní ochrany dětí postupovat s ohledem na nejlepší zájem dítěte. K tomu slouží mimo jiné také individuální plán ochrany dítěte, které mají za úkol zpracovat obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Účelem individuálního plánu ochrany dítěte je stanovit strategii, která pomůže odstranit důsledky nevhodné nebo nedostatečné péče rodičů.¹⁸⁷ V individuálním plánu musí být stanoven časový horizont, který je nezbytný proto, aby mohl být plán efektivně využíván.

Je-li dítě svěřeno do pěstounské péče nebo do pěstounské péče na přechodnou dobu, má jistá práva a povinnosti. Má právo stýkat se svými rodiči a jinými osobami blízkými, právo být slyšeno nebo právo podat návrh soudu dle již zmíněného § 969 ObčZ v předchozích kapitolách. Podle § 968 ObčZ má i povinnost dle svých možností a schopností pomáhat v rodině pěstouna.

Z § 967 ObčZ vyplývá povinnost pěstouna prohlubovat styk dítěte s rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Právo osob blízkých a příbuzných, ke kterým má dítě citový vztah, na osobní styk s dítětem, vyplývá i z § 927 ObčZ. Kromě toho, že rodiče mají právo na styk s dítětem, má zároveň i dítě právo na styk s rodiči. Tohoto práva se tedy může domáhat jak rodič dítěte, tak samotné dítě. Jak již bylo řečeno, dítě má právo obrátit se o pomoc při ochraně svých práv na orgán sociálně-právní ochrany dětí. Zároveň musí tyto orgány při zajišťování své činnosti s ohledem na vývoj a věk dítěte brát ohled na přání a pocity dítěte, a to tak, aby nedošlo k narušení jeho citového a psychického vývoje.¹⁸⁸ Každá situace je individuální, proto je třeba, aby orgány sociálně-právní ochrany dětí braly ohled na nejlepší zájem dítěte. Prioritně by se měl pěstoun sám snažit dohodnout s rodiči na setkávání - pěstoun i rodiče by měli také brát ohled na samotné dítě. Pěstoun může žádat o asistenci a pomoc orgán sociálně-právní ochrany dětí podle § 47a odst.2 písm. h) ZSPOD. Pokud z nějakého důvodu není možné, aby se dítě s rodičem setkávalo osobně, tak by orgány sociálně-právní

¹⁸⁶ § 8 zákona č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

¹⁸⁷ PĚMOVÁ, Terezie; PTÁČEK, Radek. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Grada Publishing, a.s. 2012, s.103.

¹⁸⁸ § 8 odst.2 zákona č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

ochrany dětí a doprovázející organizace měly pomoci pěstounům a rodičům dítěte nalézt jinou alternativní formu kontaktu.¹⁸⁹ Až v krajním případě by se aktéři měli obrátit na soud. Podle § 969 ObčZ se mohou rodiče, pěstoun, ale i dítě obrátit na soud, dojde-li k neshodě mezi pěstounem a rodičem v podstatné záležitosti, jež se týká dítěte.

Dítě má rovněž právo obrátit se na soud. Ustanovení § 969 ObčZ svědčí i dítěti, kdy i dítě má právo obrátit se na soud, dojde-li k podstatné změně poměrů nebo neshodě mezi pěstounem a rodiči. V samotném řízení před soudem pak bude dítě zastoupeno právě opatrovníkem, kterého jmenuje soud. Zpravidla se bude jednat právě o orgán sociálně-právní ochrany dětí.¹⁹⁰ Toto ustanovení se ovšem týká jen případů, kdy dojde k neshodě mezi rodiči a pěstounem. Jestliže dojde ke sporu mezi pěstounem a dítětem, případně mezi dítětem a rodiči, mohlo by se dítě obrátit na orgán sociálně-právní ochrany dětí dle již zmíněného § 8 ZSPOD.¹⁹¹

Kromě práv se na děti v pěstounské péči vztahují povinnosti. Podle § 968 ObčZ má dítě pomáhat podle svých možností a schopností v domácnosti pěstouna. Jedná se o obdobné ustanovení jako u § 886 ObčZ, kde se dítě má podílet na péči o chod domácnosti. Podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku se jedná o „tradiční ustanovení, které má výchovný charakter“.¹⁹² Rozsah pomoci záleží na konkrétních schopnostech a možnostech dítěte. Pěstoun má ale zároveň právo tuto pomoc od dítěte vyžadovat. Pokud má dítě svěřené do pěstounské péče již svůj vlastní příjem, mělo by přispívat i finančně na úhradu potřeb rodiny. Může se jednat jak o příjem z aktivní činnosti dítěte, tak o příjem pasivní z majetku dítěte.¹⁹³

¹⁸⁹ MPSV. *Realizace kontaktů dítěte v pěstounské péči s rodiči a osobami příbuznými a blízkými*. Online. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Methodika_Realizace+kontakt%C5%AF+d%C3%ADt%C4%9Bte+v+PP+s+rodi%C4%8Di+a+osobami+p%C5%99%C3%ADbuizn%C3%BDmi+a+bl%C3%ADzk%C3%BDmi.pdf/ca9b0aea-78ef-f354-bf65-febc3a2d48c9. [cit. 2023-11-17].

¹⁹⁰ § 469 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁹¹ MATYŠKOVÁ, Linda. *Práva a povinnosti pěstouna na základě § 966 odst. 1 a 2 občanského zákoníku*. Právo a rodina (Wolters Kluwer), č. 4, 2020. Online. In: Systém Aspi. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/278398/1/2>. [cit. 2024-03-08].

¹⁹² POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ze dne 3.2.2012*. Online. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/38253/1/2>. [cit. 2024-02-17], k § 968.

¹⁹³ Obdobné ustanovení nalezneme v zákoně Slovenské republiky č. 36/2005, Z.z., o rodině a o změně a doplnění některých zákonů v § 50 odst.4. Nezletilé dítě žijící v domácnosti s pěstounem je též povinno pomáhat v domácnosti. Jestliže má vlastní příjem, je povinno přispívat na společné potřeby rodiny.

Pěstounství na přechodnou dobu se využívá nejen u dětí kojeneckého, předškolního nebo školního věku, ale také u dospívajících dětí. U dospívajících se ovšem jedná spíše o výjimku. Podle nového výzkumu se nejčastěji do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřují novorozenci. Věk a počet dětí svěřovaných do péče pěstounů na přechodnou dobu se mezi jednotlivými kraji liší.¹⁹⁴

¹⁹⁴ Nadace Sirius. *Pěstounská péče na přechodnou dobu v datech. Výsledky kontinuálního výzkumu PPPD od roku 2009 do roku 2021*. Online. [2023]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Pe%CC%8Cstounska%CC%81_pe%CC%81c%CC%8Ce_na_pr%CC%8Cechodnou_dobu_v_datech.pdf. [cit. 2023-11-16].

6. Průběh pěstounské péče na přechodnou dobu

6.1. Vedení pěstounů na přechodnou dobu v evidenci

Pěstounskou péči na přechodnou dobu mohou vykonávat pouze osoby, které jsou vedeny ve zvláštní evidenci, jejímž vedením je pověřen krajský úřad. Do této evidence smí osoba být zařazena jen na základě podání své vlastní žádosti, která se podává u obecního úřadu s rozšířenou působností. Žádost ovšem obecní úřad zamítne, pokud žádost podává osoba dítěti příbuzná nebo pokud daná osoba nemá obvyklé bydliště na území České republiky.¹⁹⁵ Pokud obecní úřad žádost nezamítne, založí spisovou dokumentaci o žadateli, jejíž obsah je v zákoně stanoven v § 21 odst. 5 ZSPOD. Obecní úřad je povinen následně předat žádost krajskému úřadu.

Splní-li osoba zákonné podmínky, může být zařazena do evidence osob, ve které jsou vedeny osoby, které na základě odborného posouzení mají předpoklady pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. O zařazení do evidence pak rozhoduje krajský úřad. Krajský úřad následně zašle opis rozhodnutí obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Krajský úřad je pověřen vedením seznamu osob zařazených do evidence osob, jež mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Tento seznam je úřad povinen aktualizovat a zasílat obecním úřadům s rozšířenou působností ve svém správním obvodu.¹⁹⁶

Evidence kromě žádosti obsahuje také stejnopis dohody o výkonu pěstounské péče, případně správního rozhodnutí, které může nahradit dohodu o výkonu pěstounské péče. Tato dohoda a správní rozhodnutí jsou popsány v kapitole 4.3.2.1. V evidenci je obsažen také údaj o tom, kolik dětí je daná osoba schopna přijmout a jejich charakteristika. Další údaje, které evidence obsahuje, jsou uvedeny v § 27a odst. 3 ZSPOD. Do evidence se zařadí pouze osoby, u kterých existuje předpoklad, že zvládnou péči o dítě po přechodnou dobu. U těchto osob se provádí odborné posouzení obdobně podle § 27 ZSPOD dle § 27a odst. 4 ZSPOD. U žadatelů o zařazení do evidence osob vhodných vykonávat pěstounskou péči se zkoumá také to, zda jsou schopni pečovat o novorozené dítě,

¹⁹⁵ § 21 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹⁹⁶ § 27a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

nebo o děti vyžadující speciální péči a zda jsou schopni spolupracovat s rodiči dětí.¹⁹⁷

Krajský úřad má oprávnění vyřadit pěstouny z evidence podle § 24c zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Učiní tak zejména vždy, pokud o to požádá sám pěstoun, dále pokud žadatel závažným způsobem poruší své povinnosti sdělovat změny v údajích rozhodných pro zprostředkování pěstounské péče.¹⁹⁸ Krajský úřad také může vyřadit z evidence osoby, které se nezúčastnily přípravy k přijetí dítěte do rodiny, ačkoliv byly k účasti vyzvány.¹⁹⁹ Dalším důvodem, pro který může být osoba v evidenci vyřazena z evidence je zjištění závažných skutečností, pro něž nelze pěstounskou péči zprostředkovat. Takovým důvodem může být to, že pěstoun odmítne převzít do péče dítě na základě nějakého diskriminačního důvodu. Pokud pěstoun na přechodnou dobu odmítne na základě takového důvodu převzít dítě do péče, zakládá to výpovědní důvod pro vypovězení dohody o výkonu pěstounské péče. Podle odborné literatury by výpověď dohody měla vést k zahájení řízení o vyřazení osoby z evidence.²⁰⁰

V určitých případech nemusí být osoba z evidence vyškrtuta, může dojít pouze k přerušení evidence osoby. Opět k tomu může dojít zejména tehdy, kdy o to žadatel sám požádá, přičemž k přerušení dojde po dobu, kterou v evidenci označí. Dále může být vedení v evidenci přerušeno například tehdy, pokud krajský úřad zjistí závažné důvody, kvůli nimž nemůže být pěstounská péče zprostředkována. Vedení v evidenci by ale nemělo být přerušeno kvůli krátkodobé pracovní neschopnosti. Pokud se pěstoun na přechodnou dobu ocitne v situaci, která zakládá jeho pracovní neschopnost, není to automatickým důvodem pro přerušení vedení osoby v evidenci, případně v závažnějších případech k vyřazení z evidence. Takové řešení by mělo nastat až v případě, že se jedná o dlouhodobou pracovní neschopnost, kdy pěstoun po delší dobu není schopen přijmout žádné dítě. V tomto případě má totiž osoba v evidenci nárok na poskytnutí pomoci při zajištění osobní péče o dítě, a to po dobu, kdy je uznána dočasně pracovně neschopnou podle § 47 a odst.2 písm.a bod 1) zákona o sociálně-právní ochraně

¹⁹⁷ § 27 odst. 1 písm. f) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹⁹⁸ § 24c odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹⁹⁹ § 24c odst.1 písm. c) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

²⁰⁰ KRÍSTEK, Adam. § 47c. [Doba trvání dohody, její výpověď a výpovědní důvody]. In: MACELA, Miloslav; HOVORKA, Daniel; KRÍSTEK, Adam; TRUBAČOVÁ, Klára; ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 605.

děti. K přerušení vedení osoby v evidenci by ale nemělo dojít v případě, že se v péči osoby nachází alespoň jedno dítě.²⁰¹

6.2. Předávání dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu

Do pěstounské péče na přechodnou dobu soud svěří nezletilé dítě pokud se ocitlo v situaci, kdy je ohrožen jeho život, vývoj nebo jiný důležitý zájem. ZSPOD vymezuje v § 27a odst. 7 tři důvody, na jejichž základě může soud dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřit. Jedná se o dobu, kdy rodič nemůže o své dítě pečovat ze závažných důvodů nebo dobu, než nabude právní moci rozhodnutí soudu, ve kterém soud rozhodne, že není třeba, aby rodiče dali souhlas k osvojení. Rovněž se jedná o případ, kdy se čeká, než uplyne doba, po které může matka dát souhlas s osvojením nebo doba, během které může rodič souhlas s osvojením odvolat.²⁰² Jedná se tedy o důvody, lze předpokládat, že brzy pominou a dítě bude co nejdříve umístěno zpět do své rodiny, případně osvojeno. Vyloučeno ovšem není ani následné svěření dítěte do péče jiné osoby dle § 953 ObčZ, do dlouhodobé pěstounské péče, do osobní péče poručníka, případně do ústavní výchovy, jestliže se dítě nepodaří vrátit do své rodiny nebo se nepodaří pro dítě nalézt vhodné osvojitele, případně ani osvojení není možné.

Právní úpravu procesního postupu svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu nalezneme v § 452 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Není vyžadováno, aby rodič dal souhlas se svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, stejně jako v případě dlouhodobé pěstounské péče.²⁰³ Soud o svěření dítěte do přechodné pěstounské péče rozhoduje předběžným opatřením. Předběžné opatření se obecně užívá v případech, kdy nelze čekat až na vydání meritorního rozhodnutí ve věci samé.²⁰⁴

Jakmile se sociální pracovníci obecního úřadu obce s rozšířenou působností dozvědí, že se zde nachází dítě, kterému je třeba zajistit péči, zjistí od

²⁰¹ TRUBAČOVÁ, Klára. § 27a. [Zvláštní evidence pěstounů na přechodnou dobu]. In: MACELA, Miloslav; HOVORKA, Daniel; KRÍŠTEK, Adam; TRUBAČOVÁ, Klára; ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 366.

²⁰² § 27a odst. 7 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

²⁰³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; PSUTKA, Jindřich; KORNEL, Martin; ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022. Academia iuris, s.323.

²⁰⁴ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava; ZAHRADNÍKOVÁ, Radka; SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 173.

subjektů, které mají s osobami v evidenci uzavřenou dohodu o výkonu pěstounů péče, zda se zde nachází pěstoun, který by mohl přijmout dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu. Tito pěstouni jsou vedeni v evidenci, která je popsána výše. Nejprve se celá situace projedná s pěstouny, kteří mohou ze závažných důvodů dítě odmítnout. Obecní úřad obce s rozšířenou působností je rovněž povinen projednat situaci s rodiči dítěte nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte a poučit je o jejich právech a povinnostech. Následně by měla být nařízena případová konference, jejímž účelem je projednat a zhodnotit situaci. Případová konference ovšem nemusí být uspořádána, jestliže by to bylo neúčelné nebo nemožné. Obecní úřad obce s rozšířenou působností pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče též založí spisovou dokumentaci dítěti, pokud byl podán návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče. Následně probíhá řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu.²⁰⁵

Návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu může podat výlučně orgán sociálně-právní ochrany dětí, který jako jediný je legitimován k podání návrhu na nařízení předběžného opatření. Kromě obecných náležitostí, jména dítěte a vyličení situace, která odůvodňuje nařízení předběžného opatření, musí návrh podle § 454 ZŘS obsahovat i označení pěstouna, jemuž má být dítě předáno. Právě z tohoto důvodu musí krajský úřad vést již zmíněný seznam pěstounů zařazených do evidence, tento seznam pravidelně aktualizovat a předávat ho obecním úřadům obcí s rozšířenou působností ve svém správním obvodu, a to právě proto, aby mohly orgány v návrhu osobu pěstouna ihned označit.²⁰⁶

Konkrétní pěstoun je vybírán s ohledem nejen na fyzický a duševní stav, ale také s ohledem na rozumovou vyspělost dítěte. Pěstouni na přechodnou dobu jsou posuzováni již před zařazením do evidence, proto musí orgány sociálně-právní ochrany dětí a soud zajistit, aby se skutečně jednalo o osobu, která bude schopna se o dané dítě postarat. Krajské úřady mohou spolupracovat, proto,

²⁰⁵ MACELA, Miloslav. MPSV. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. Online. [2013]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/umistovani_deti_PPPD.pdf/fb58f7da-a93c-6ef2-0602-40b7d7ee536d. [cit. 2024-02-18]. s. 6-9.

²⁰⁶ TRUBAČOVÁ, Klára. § 27a. [Zvláštní evidence pěstounů na přechodnou dobu]. In: MACELA, Miloslav; HOVORKA, Daniel; KŘÍŠTEK, Adam; TRUBAČOVÁ, Klára; ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 366.

pokud obvodu krajského úřadu nepodaří nalézt vhodného pěstouna, může se krajský úřad obrátit i na pěstouna z jiného kraje.²⁰⁷

V některých případech může pěstoun o dítě pečovat již předtím, než soud rozhodne o návrhu obecního úřadu úřadu obce s rozšířenou působností na nařízení předběžného opatření. Po dobu, než soud o návrhu rozhodne, může pěstoun na žádost úřadu zajistit dítěti neodkladnou péči.²⁰⁸ V pěstounské péči na přechodnou dobu nedochází ke zprostředkování jako je tomu u osvojení nebo zprostředkované pěstounské péče dle § 24 ZSPOD. Sociální pracovník totiž rovnou podává návrh na svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu.²⁰⁹

Při svěřování dítěte do péče přechodného pěstouna rozhoduje soud usnesením, které musí být dle § 456 ZŘS vydáno bezodkladně, a to do 24 hodin. Pokud soud rozhodne až po této době, musí v odůvodnění uvést, proč nebylo možné rozhodnout o návrhu dříve. V ustanovení není výslovně stanoveno, zda soud může či nemůže nařídit ústní jednání. Vzhledem k tomu, že soud ale rozhoduje urychleně (usnesení má být vydáno bezodkladně), lze předpokládat, že ústní jednání nařídit nestihne. Podle odborné literatury není ale ústní jednání ani vyloučeno. Jestliže soud ústní jednání nenařídí, vychází z listinných důkazů a spisu a informací, které mu poskytl orgán sociálně-právní ochrany dětí, který podal návrh na nařízení předběžného opatření.²¹⁰ Pokud soud neurčí jinak, od kdy je rozhodnutí vykonatelné, je vykonatelné vydáním dle § 457 ZŘS. Den jeho vykonatelnosti je velmi důležitý pro určení trvání předběžného opatření, které nesmí překročit délku tří měsíců ode dne jeho vykonatelnosti podle § 459 ZŘS. Předběžné opatření může být prodlouženo, pokud bylo před uplynutím doby zahájeno řízení ve věci samé, zároveň ale nesmí překročit dobu šesti měsíců ode dne jeho vykonatelnosti. Prodlouženo může být opakovaně i poté, ale pouze na nezbytně nutnou dobu za splnění dalších podmínek. Opět ale nesmí překročit délku tří měsíců, přičemž po uplynutí jednoho roku již zaniknou jeho účinky.²¹¹ Předběžným opatřením může být velmi zasaženo do ústavně zaručeného práva na

²⁰⁷ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 91.

²⁰⁸ § 27a odst. 10 zákona č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

²⁰⁹ RPP.CZ. *Metodika MPSV k PPPD březen 2013*. Online. [2013]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>. [cit. 2024-02-21].

²¹⁰ JIRSA, Jaromír. § 456. [Lhůta pro rozhodnutí]. In: JIRSA, Jaromír; DERÉOVÁ, Alena; DOLEŽAL, Marek; HAVLÍČEK, Karel; CHARVÁT, Pavel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář*. Online. In: Systém ASPI. [2016]. Wolters Kluwer. Havlíček Brain Team. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/15687/1/2>. [cit. 2024-02-07].

²¹¹ § 460 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

rodinný život, proto jsou v zákoně stanoveny přísnější podmínky na prodloužení předběžného opatření a doba, po kterou může být prodlouženo. Po nařízení předběžného opatření může být dítě předáno do péče pěstouna, jestliže o něj nepečoval již dříve podle § 27a odst. 10 ZSPOD, jak již bylo zmíněno. U novorozenců může předání proběhnout ještě v porodnici.²¹²

Poté, co je vydáno předběžné opatření, je soud povinen ihned po provedení jeho výkonu předat věc příslušnému soudu, kterým je obecný soud nezletilého dítěte.²¹³ Ten dále dle § 468 odst. 3 ZŘS bez návrhu zahájí řízení o péči nezletilého dítěte. Účelem je ochrana nezletilého dítěte, aby jeho poměry nezůstaly upraveny pouze předběžným opatřením, které představuje velký zásah do poměrů dítěte. Z důvodu ochrany jeho práv je třeba, aby bylo zahájeno řádné řízení a aby proběhlo dokazování.²¹⁴ Dítěti musí soud v řízení před soudem jmenovat opatrovníka, zpravidla se bude jednat o orgán sociálně-právní ochrany dětí. Vyloučen je ale ten orgán, který podal návrh na zahájení řízení.²¹⁵ Úkolem soudu je vést rodiče k nalezení *smírného řešení*. Za tím účelem jim může soud nařídit účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání, případně na rodinné nebo jiné terapii. K těmto opatřením si dle § 474 ZŘS soud může vyžádat úsudek orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Ve věci samé rozhodne soud rozsudkem, a to co s největším urychlením do šesti měsíců. Pokud soud vydá rozhodnutí až po uplynutí této lhůty, musí v odůvodnění uvést skutečnosti, pro které nebylo možné vydat rozhodnutí dříve.²¹⁶

Po svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu musí soud alespoň každé tři měsíce přezkoumávat, zda stále trvají důvody pro které bylo dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřeno. Se soudy musí opět především spolupracovat příslušné orgány sociálně-právní ochrany dětí, které soudu musí na vyžádání předložit zprávy, právě pro přezkoumávání důvodů, zda důvody pro trvání pěstounské péče na přechodnou dobu neopadly.²¹⁷

²¹² MPSV. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Online. [2011]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/PPPDpro_nejmensi_deti.pdf/4640cca4-6232-449e-dad0-abcfbcd8d82a. [cit. 2024-02-18]. s. 36.

²¹³ § 453 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

²¹⁴ TRÁVNÍKOVÁ. § 468. [Zahájení řízení]. In: JIRSA, Jaromír; DERÉOVÁ, Alena; DOLEŽAL, Marek; HAVLÍČEK, Karel; CHARVÁT, Pavel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář*. Online. In: Systém ASPI. [2016]. Wolters Kluwer. Havlíček Brain Team. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/15687/1/2..> [cit. 2024-02-07].

²¹⁵ § 469 odst. 1-2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

²¹⁶ § 471 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

²¹⁷ § 27a odst. 8 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

6.3. Doba trvání pěstounské péče na přechodnou dobu

Podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí může být dítě svěřeno péči pěstounům na přechodnou dobu maximálně na dobu jednoho roku. To ovšem neplatí, pokud byly do péče pěstouna svěřeny sourozenci prvního dítěte. Pak se doba jednoho roku počítá od doby, kdy došlo ke svěřeni posledního sourozence. Toto opatření je zde platí z důvodu zachování vazeb mezi sourozenci, aby nedocházelo k tomu, že by se museli po určité době opět rozdělit.

Ačkoliv z podstaty samotné pěstounské péče na přechodnou dobu vyplývá, že se jedná o dočasné opatření a zákon jasně vymezuje její dobu trvání, může nastat situace, kdy je třeba, aby dítě bylo v péči pěstouna po dobu delší než je v zákoně uvedena doba jednoho roku. Dítě může být dítě opakovaně svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu témuž pěstounovi, jestliže jsou stále splněny podmínky pro to, aby dítě bylo svěřeno do péče přechodného pěstouna a je-li to v zájmu dítěte.²¹⁸ Může se jednat o situaci, kdy je předpokládáno, že důvody, kvůli kterým se rodič nemůže o dítě momentálně starat, brzy opadnou, případně by další přesun dítěte do péče jiné osoby mohlo dítěti způsobit újmu. K tomu se vymezil Ústavní soud v nálezu sp.zn. II. 2344/18 ze dne 31. prosince 2018. Ústavní soud zde zdůraznil, že i na ustanovení § 27a odst. 9 zákona č. 359/1999 Sb., zákona o sociálně-právní ochraně dětí, je nutno nahlížet a interpretovat jej skrze nejlepší zájem dítěte. Ve výjimečných případech může být v nejlepším zájmu dítěte zůstat u pěstouna na přechodnou dobu i po dobu delší jednoho roku.²¹⁹ Soudy musí vždy přihlížet k nejlepšímu zájmu daného dítěte a také zohlednit vazby, které má dítě s pěstounem na přechodnou dobu a jeho postoji vůči celé situaci. Lze tedy konstatovat, že za určitých okolností může být dítě v péči jednoho pěstouna na přechodnou dobu i po dobu delší, než je v zákoně uvedená doba jednoho roku.

6.4. Ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče obecně zaniká nejpozději dosažením svéprávnosti dítěte. Plné svéprávnosti dosáhne osoba nabytím zletilosti, tj. dovršením věku 18. let. Před dovršením tohoto věku je možné nabýt svéprávnost pouze uzavřením

²¹⁸ TRUBAČOVÁ, Klára. § 27a. [Zvláštní evidence pěstounů na přechodnou dobu]. In: MACELA, Miloslav; HOVORKA, Daniel; KŘÍŠTEK, Adam; TRUBAČOVÁ, Klára; ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 368.

²¹⁹ Nález Ústavního soudu sp.zn. II. ÚS 2344/18 ze dne 31.12. 2018, bod 34.

manželství nebo přiznáním svéprávnosti dle § 30 odst. 2 ObčZ. Nedosáhne-li tedy dítě svéprávnosti dříve, než mu bude 18 let, tak pěstounská péče zaniká nejpozději nabytím zletilosti.²²⁰ Dále pěstounská péče zaniká smrtí pěstouna nebo dítěte, zánikem společné pěstounské péče manželů nebo rozhodnutím soudu o zrušení pěstounské péče. V něm zde soud zároveň rozhodne buď o navrácení do původní rodiny, nebo o svěřeni dítěte do péče jiné osoby, dlouhodobé pěstounské péče, ústavní výchovy nebo o osvojení dítěte.²²¹ Ke zrušení pěstounské péče může dojít jak na návrh pěstouna, rodiče, tak i na návrh dítěte dle § 969 ObčZ.²²²

Jestliže je dítě svěřeno do péče přechodného pěstouna, je snahou orgánů sociálně-právní ochrany dětí nalézt mu co nejrychleji dlouhodobé řešení pro jeho situaci. Ideálním případem pro dítě je situace, kdy odpadnou překážky na straně rodičů, kvůli nimž nemohou své dítě vychovávat a dítě se tak vrátí do své biologické rodiny. Podle § 959 odst. 2 ObčZ může rodič požadovat své dítě zpět do své péče. Soud zde, stejně jako v případě svěřeni dítěte do pěstounské péče, rozhodne rozsudkem. Při rozhodování musí ale mít na zřeteli nejlepší zájem dítěte. Ne vždy je v nejlepším zájmu dítěte vrátit se do své biologické rodiny, ačkoliv to zákon preferuje. Proto je na nejlepší zájem dítěte kladen velký důraz a měl by být vždy zkoumán individuálně u každého případu. K tomu se vyslovil i Evropský soud pro lidská práva – viz již zmíněný případ Bronda proti Itálii. Dalším důležitým aspektem, který musí být také sledován je, zda má dítě k rodině citové pouto. To by mělo být rozvíjeno po celou dobu trvání pěstounské péče, neboť pokud soud nestanoví něco jiného, je povinností pěstouna umožnit dítěti styky s rodiči a jinými osobami blízkými. Zvláštní důraz je na to kladen obzvlášť během pěstounské péče na přechodnou dobu, která je zamýšlena jen jako překlenovací období před nalezením dlouhodobého řešení pro dítě.²²³

Návrat dítěte do vlastní rodiny je třeba provádět postupně, se zřetelem na čas, po který dítě pobývalo u pěstounů na přechodnou dobu. Ohled se musí brát

²²⁰ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA Jiří; ZUKLÍNOVÁ Michaela; ELISCHER, David; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 158.

²²¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; PSUTKA, Jindřich; KORNEL, Martin; ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022. Academia iuris, s.324.

²²² Obdobnou právní úpravu ukončení pěstounské péče nalezneme v zákoně slovenské republiky č. 36/2005 Z.z., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v § 52 a násl. Se souhlasem dítěte a pěstouna může ale soud prodloužit pěstounskou péči až na jeden rok po dosažení plnoletosti dle § 52 odst. 5 tohoto zákona.

²²³ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Portál, 2016, s. 163.

také na jeho věk, rozumovou vyspělost a psychický stav. Je důležité, aby nedošlo k náhlému odříznutí dítěte od pěstounů na přechodnou dobu. Rodičům musí být vysvětlen význam spolupráce s pěstouny a osobního styku s pěstouny pro dítě. U dítěte by se mohly vyskytnout psychické problémy, pokud by během krátké doby došlo k dalšímu přerušení citového pouta, které navázalo s pěstouny. V ideálním případě by měli rodiče nejprve navštěvovat dítě u pěstounů na přechodnou dobu a postupně o něj přebírat péči. Výjimkou není ani to, že rodiče u pěstounů pár nocí přespí, aby si dítě na něj zvyklo i během noční péče (zejména u novorozence). U starších dětí je důležité, aby s ním všechny strany komunikovaly, zejména pak to, že o přechodu rozhoduje soud, nikoli pěstoun nebo rodiče. Děti mají i v tomto případě právo na to, aby byly slyšeny, ne vždy jde ale vyhovět jejich požadavkům.²²⁴ Jestliže si rodiče na určitou dobu převezmou dítě, aby si ho vzali například na procházku, měli by s pěstouny sepsat prohlášení o tom, že přebírají dítě, uvést v něm konkrétní den a čas přebírání a také čas návratu.²²⁵ Návrh na zrušení pěstounské péče a navrácení dítěte do své rodiny mohou dle § 969 ObčZ podat i rodiče dítěte. O zrušení pěstounské péče může rozhodnout pouze soud, a to rozsudkem.²²⁶ V případě, že soud zruší pěstounskou péči, je pěstoun povinen o dítě pečovat až do doby, než se rozhodnutí soudu stane vykonatelným. Sám nemůže předat dítě do péče osobě, která má o dítě zájem.²²⁷

Pokud si rodiče dítěte nemohou nebo nechtějí dítě převzít zpět do péče, hledá se jiné dlouhodobé řešení. Podle čl. 20 Úmluvy o právech dítěte má dítě, které dočasně nebo trvale nemůže být ve svém rodinném prostředí, právo na zvláštní ochranu a pomoc. Je povinností státu zajistit dětem, jež nemají svou rodinu, která by se o ně mohla postarat, náhradní péči. Úmluva upřednostňuje náhradní rodinnou péči, až pouze v nutných případech může být dítě umístěno do vhodného zařízení pro péče o děti, tedy do ústavní výchovy.²²⁸ Pokud dítě nelze umístit do biologické rodiny, stát se nejprve snaží pro dítě vyhledat pro dítě dlouhodobé pěstouny nebo osvojitele. Stát aktivně vyhledává děti, které potřebují

²²⁴ Tamtéž, s. 165.

²²⁵ BUBLEOVÁ, Věduna; FRANTÍKOVÁ, Jana; VYSKOČIL, Filip; VÁVROVÁ, Alena; POKORNÁ, Pavla. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. s. 22.

²²⁶ § 466 písm. n) ve spojení s § 471 odst.1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

²²⁷ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 959. [Dočasný charakter pěstounské péče a možnost návratu dítěte k rodičům]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2020, s. 1139.

²²⁸ MPSV. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. Online. [2016]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rfp/vyboru/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>. s. 7.

zajistit dlouhodobou pěstounskou péčí a stejně tak osoby, které jsou vhodné k tomu, aby se staly osvojiteli nebo pěstouny. Tento proces se nazývá zprostředkování, kterým jsou pověřeny orgány sociálně-právní ochrany dětí.²²⁹

Zprostředkování pak probíhá na žádost osoby, která chce dítě osvojit nebo přijmout do pěstounské péče. Žádost o zařazení do evidence se podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Zprostředkování se ovšem neprovádí, jestliže žádost podala osoba, se kterou má dítě příbuzenský poměr nebo osoba blízká dítěti nebo jeho rodině.²³⁰ Důvod pro odmítnutí přijetí žádosti nemůže být to, že žadatel podá žádost na jiném formuláři, než který lze nalézt na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí. Žadatelé mají právo na to, aby jejich žádost byla přijata a následně jim bylo doručeno písemné vyřízení jejich žádosti.²³¹ Krajský úřad vede evidenci dětí a evidenci žadatelů, kteří jsou vhodní k tomu, aby se stali osvojiteli nebo pěstouny. Jeho povinností je vyhledávat pro děti žadatele nejen ze své vlastní evidence, ale i z evidencí žadatelů, které jsou vedeny jinými krajskými úřady.²³² Zprostředkování probíhá tak, že pro konkrétní dítě jsou vyhledávani vhodní osvojitelé nebo pěstouni, nikdy ne naopak.²³³

Jakmile krajský úřad vybere pro dítě vhodného uchazeče ze seznamu žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny, učiní krajský úřad písemné oznámení tomuto žadateli o této skutečnosti. Žadatel je vybírán s přihlédnutím k odbornému posouzení dítěte a žadatele, vyhodnocení situace dítěte a rodiny dítěte a k opatření individuálního plánu ochrany dítěte. Žadatel má pak právo seznámit se s dítětem a pěstoun na přechodnou dobu mu musí umožnit setkání s dítětem. Jestliže má žadatel o dítě zájem, má pak oprávnění podat do 30 dnů od doručení písemného oznámení krajského úřadu žádost o svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů nebo pěstounů. Tato lhůta může být o dalších 30 dnů prodloužena, jestliže to odůvodňují okolnosti.²³⁴

Seznamování budoucích pěstounů nebo osvojitelů by mělo probíhat postupně, a to s ohledem na dítě. Vždy záleží na okolnostech, u každého dítěte

²²⁹ § 19a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

²³⁰ § 20 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

²³¹ BUBLEOVÁ, Věduna; FRANTÍKOVÁ, Jana; VYSKOČIL, Filip; VÁVROVÁ, Alena; POKORNÁ, Pavla. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 25.

²³² § 24 odst.1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

²³³ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 14.

²³⁴ § 24 zákona č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

bude předávání probíhat trochu jinak. Přebírající rodina nejprve spíše pozoruje, jak se dítě chová, jaké má zvyky, a jakým způsobem se o něj pěstouni na přechodnou dobu starají. Teprve postupně by měl přebírat péči o dítě, většinou se tak děje v domácnosti samotných pěstounů. Seznamování často probíhá též za přítomnosti pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí.²³⁵

V některých případech se stává, že dítě nebude ani osvojeno, ani svěřeno do pěstounské péče pěstounům. Důvody mohou být různé - pro dítě se nenalezne vhodný osvojitel, dítě nemůže být osvojeno (nejsou splněny zákonem dané podmínky) nebo se dítěti nepodaří vhodná pěstounská rodina, případně jsou splněny podmínky pro svěřenectví, a dítě tedy bude svěřeno do péče jiné osoby. V krajním případě bude dítě svěřeno do ústavní výchovy, jestliže se nepodaří ho umístit do některé z forem náhradní rodinné péče.

Další formou náhradní rodinné péče, kam tedy může být dítě umístěno, je tzv. svěřenectví, který se v mnoha ohledech podobá pěstounství. Tento institut se ovšem nepoužije, pokud není možné rodičům nebo ostatním příbuzným nařídit vyživovací povinnost. Má ovšem stejně jako ostatní formy náhradní rodinné péče přednost před ústavní výchovou.

Pokud se nepodaří nalézt pro dítě vhodnou rodinu, zbývá poslední možnost, a to ústavní výchova. Ústavní výchovu lze ji nařídit nejdéle na dobu tří let, přičemž důvody jejího trvání musí být každé tři měsíce přezkoumávány soudem a lze ji opakovaně prodloužit. Ústavní výchova trvá do nabytí zletilosti - výjimečně ji může soud z důležitých důvodů prodloužit až do 19. roku věku dle § 974 ObčZ.

Při předávání dítěte do jiné formy náhradní rodinné péče soud zruší pěstounskou péči a rozhodne o svěřeni dítěte do některé z forem náhradní rodinné péče.²³⁶ Samostatnou otázkou je pak postup soudů, který v této problematice není jednotný. V některých případech může být totiž pro dítě lepší rychlejší soudní proces, zejména pokud byl vztah s budoucími osvojiteli, pěstouny nebo i rodiči

²³⁵ MPSV. *Pěstounství je profese*. Online. [2015]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Pestounstvi_profese_archiv.pdf/05050b43-98a8-c396-7195-c2134e972f47. [cit. 2024-02-20]. s. 28-30.

²³⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; PSUTKA, Jindřich; KORNEL, Martin; ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022. Academia iuris., s. 324.

dostatečně rozvíjen.²³⁷ Naopak někdy je pro dítě lepší, aby tento proces nebyl uspíšen, aby dítě a všechny ostatní zúčastněné osoby mohly být na předání dostatečně připraveny. Opět platí, že nejlepší zájem dítěte je předním hlediskem. Průběh předávání by bylo možné urychlit skrz předběžnou vykonatelnost, kdy soud rozhodne o svěření dítěte do péče jiné osoby.²³⁸ Předběžnou vykonatelnost soud ovšem nenařídí, jestliže nehrozí dítěti značná nebo těžko napravitelná újma.²³⁹ Je pak tedy otázkou, jestli dítěti může vzniknout újma tím, že dítě bude ještě nějakou dobu v péči přechodného pěstouna nebo tím, že dojde k příliš rychlému předání dítěte do péče jiné osoby. Situaci nejspíše nelze dopředu stanovit, vždy se musí postupovat individuálně, s přihlédnutím k zájmům dítěte, k celému procesu předávání, k tomu, jak se dítě po celou dobu chová apod.²⁴⁰

Po rozhodnutí soudu a předání dítěte z pěstounské péče následuje vyhodnocení a supervize pěstounské péče na přechodnou dobu u konkrétního pěstouna. Hodnotí se celý průběh pěstounské péče na přechodnou dobu. Pěstounům na přechodnou dobu by se měl také ponechat určitý čas na odpočinek. Celoroční péče o svěřené dítě a následné předávání mohou být velmi psychicky náročné, proto by se pěstounům měl nechávat určitý čas na zotavení. Jestliže má pěstoun zájem o delší odpočinek, může být po určitý čas přerušeno jeho vedení v evidenci osob, které jsou vhodné k tomu stát se pěstouny na přechodnou dobu.²⁴¹ Po provedení vyhodnocení průběhu pěstounské péče na přechodnou dobu se též sepíše zpráva, která se následně přiloží do spisové dokumentace pěstounů.²⁴²

Podle nového výzkumu, který probíhal v letech 2019 - 2021, se většinu dětí z pěstounské péče na přechodnou dobu podaří umístit do některé z forem

²³⁷ RADVANOVA, Senta; ZUKLINOVA, Michaela; MILLEROVA, Markéta; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; SCHÖN, Monika at al. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1 vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, s. 133-134.

²³⁸ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 959. [Dočasný charakter pěstounské péče a možnost návratu k rodičům]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2 vydání. Praha: C.H.Beck, s. 1139.

²³⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; PSUTKA, Jindřich; KORNEL, Martin; ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022. Academia iuris. s. 346.

²⁴⁰ RADVANOVA, Senta; ZUKLINOVA, Michaela; MILLEROVA, Markéta; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; SCHÖN, Monika at al. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1 vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, s. 133-135.

²⁴¹ MACELA, Miloslav. MPSV. *Informace o postupech spojených s umisťováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. Online. [2013]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/umistovani_deti_PPPD.pdf/fb58f7da-a93c-6ef2-0602-40b7d7ee536d. [cit. 2024-02-18]. s. 14.

²⁴² RPP.CZ: *Metodika MPSV k PPPD březen 2013*. Online. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013/>. [cit. 2024-02-21].

náhradní rodinné péče nebo zpět do své rodiny. Pouze 4 % dětí odešlo za dobu výzkumu do ústavní péče, přičemž se jednalo především o starší děti. Nejvíce dětí je osvojeno, jedná se ale spíše o děti do dvou let věku. Do dlouhodobé pěstounské péče odešla až třetina dětí. Velké procento dětí se také podařilo vrátit do své původní rodiny, část z nich se vrátila k rodičům, část byla svěřena do péče příbuzným osobám. Téměř polovina dětí byla v péči přechodného pěstouna pouze šest měsíců a naprostá většina odešla z péče přechodného pěstouna do jednoho roku. Přibližně 16 % dětí bylo v pěstounské péči déle než je zákonem stanovený jeden rok.²⁴³ Z toho lze dovodit, že pěstounská péče na přechodnou dobu plní svůj účel, skutečně se daří urychleně dítě umístit zpět do své rodiny nebo se daří dětem nalézt dlouhodobé řešení v náhradní rodině a jen malá část dětí je umístěna do ústavní péče. Rovněž vcelku malé procento dětí je v pěstounské péči na přechodnou dobu déle než jeden rok.

²⁴³ Nadace Sirius: *Pěstounská péče na přechodnou dobu v datech. Výsledky kontinuálního výzkumu PPPD od roku 2009 do roku 2021*. 2023. Online. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Pe%CC%8Cstounska%CC%81_pe%CC%81c%CC%8Ce_na_pr%CC%8Cechodnou_dobu_v_datech.pdf. [cit. 2023-11-16]. s. 14-16.

7. Závěr

Do pěstounské péče může být dítě svěřeno, jestliže o něj nemohou pečovat rodiče ani poručník, má-li dítě poručníka. Pěstounská péče je obecně konstruována jako péče dočasná a subsidiární k péči rodičů. Rodiče dítěte mohou dítě požadovat zpět do své péče. V momentě, kdy odpadnou překážky, kvůli kterým rodiče nemohli o dítě pečovat, mělo by být vráceno zpět do péče rodičů. I zde ale soudy musí přihlídnout k nejlepšímu zájmu dítěte. V některých případech není bohužel v jeho nejlepším zájmu vrátit se zpět do své rodiny.

Jako zvláštní forma pěstounské péče vznikla pěstounská péče na přechodnou dobu. Tato forma náhradní rodinné péče byla do našeho právního řádu zavedena jako alternativa k péči ústavní. Cílem bylo, aby děti, které se náhle ocitly bez péče rodičů, nebyly umístěny do ústavního zařízení, ale do rodinného prostředí. Takové prostředí má na vývoj dítěte prokazatelně pozitivnější vliv a současně je z ekonomického pohledu pro stát výhodnější oproti ústavní výchově. Pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonávají proškolení pěstouni, kteří jsou vedeni ve zvláštní evidenci, jejímž vedením jsou pověřeny krajské úřady.

Pěstounská péče na přechodnou dobu má omezenou dobu trvání, ze zákona může trvat maximálně po dobu jednoho roku. V určitých případech může soud tuto dobu prodloužit, jestliže je takový postup v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Zároveň musí soud každé tři měsíce zkoumat, zda trvají důvody pro nařízení pěstounské péče na přechodnou dobu. Tato omezená doba trvání pěstounské péče na přechodnou dobu nutí orgány sociálně-právní ochrany dětí urychleně hledat pro dítě jiné dlouhodobé řešení, které může spočívat v návratu do péče rodiny dítěte, zprostředkování osvojení či svěření dítěte do jiné formy náhradní péče. Většinu dětí se skutečně daří vrátit do své rodiny, případně se jim daří nalézt vhodného osvojitele, nebo jej umístit do některé z forem náhradní rodinné péče. Pouze malé procento dětí je dáno do ústavních zařízení, ve kterých je vykonávána ústavní výchova. Z tohoto pohledu plní pěstounská péče na přechodnou dobu jistě svůj účel.

Práce přechodného pěstouna je velmi psychicky náročná. Dítě, které přijímají, může mít různé psychické, zdravotní nebo jiné problémy. Pěstoun musí být rovněž schopen komunikovat s rodinou dítěte, i to může být pro přechodného pěstouna vyčerpávající. Zároveň musí být připraven kdykoliv dítě vrátit do péče

jeho rodiny nebo do některé z forem náhradní péče o dítě. S tím vším se musí být pěstoun schopen vyrovnat. Jeho práce, vzhledem k časové a psychické náročnosti, není dle mého názoru ani dostatečně finančně ohodnocena. Přesto panují ve společnosti názory, že pěstouni vykonávají svou práci pouze pro peníze. To může být jeden z důvodů, proč je pěstounů na přechodnou dobu stále relativně málo. Děti jsou pořád svěřovány do ústavní péče, počet pěstounů na přechodnou dobu dostatečně nepokrývá potřeby státu.

Problém přechodné pěstounské péče spatřuji především v informovanosti společnosti o pěstounské péči na přechodnou dobu a celkově o náhradní rodinné péče jako takové. Ze své osobní zkušenosti vím, že lidé mnohdy neznají rozdíly mezi jednotlivými formami náhradní rodinné péče. Někteří ani neví, že je rozdíl mezi přechodnou pěstounskou péčí a tou klasickou. Mnoho lidí si nesprávně představuje, že v pěstounské péči má dítě zůstat až do nabytí zletilosti. Zákon ale naopak konstruuje pěstounskou péči jako péči dočasnou a klade důraz na návrat dítěte do péče rodiny. Pravdou ovšem zůstává, že v praxi mnohdy děti v péči pěstouna zůstanou až do nabytí zletilosti.

Lidé si rovněž často nedovedou představit, co práce pěstouna na přechodnou dobu obnáší, jaká má práva a povinnosti a co všechno musí osoba splnit předtím, než se vůbec může stát přechodným pěstounem. Z tohoto důvodu bylo stanoveným cílem této práce zejména nastínění práv a povinností pěstouna.

Cílem této práce bylo tedy nastínit právní úpravu pěstounské péče, s důrazem na pěstounskou péči na přechodnou dobu a rozebrat právní úpravu práv a povinností pěstounů. Tuto právní úpravu lze obecně hodnotit jako adekvátní vzhledem k potřebám pěstounů a charakteru pěstounské péče jako takové. Pěstoun je především pověřen osobní péčí o dítě a může rozhodovat pouze v běžných záležitostech, které se týkají dítěte. V tomto rozsahu také spravuje jeho jmění. Je povinen umožnit rodičům a jiným osobám dítěti blízkými osobní setkání, mají-li o to zájem. Jeho povinnosti je rovněž poskytovat rodičům informace o dítěti.

Zákon pak dostatečně řeší i případy, kdy dojde k neshodám mezi rodiči a pěstouny. Pěstounova práva a povinnosti mohou být na základě rozhodnutí soudu rozšířena, jestliže mezi nimi často dochází k neshodám nebo se rodiče dítěte dostatečně neangažují. Soud pak dbá zejména na nejlepší zájem dítěte, čímž se minimalizuje dopad takových situací na vývoj dítěte.

Dalším cílem bylo rozebrat práva a povinnosti rodičů dítěte svěřeného do pěstounské péče a do pěstounské péče na přechodnou dobu. Rodičům dítěte svěřeného do péče pěstouna stále zůstává rodičovská odpovědnost, vyživovací povinnost a právo rozhodovat o podstatných záležitostech. Mají právo požadovat dítě zpět do své péče. Náleží jim i právo na osobní styk s dítětem, kdy pěstoun musí tento styk umožnit.

Do této kapitoly, která se věnuje právům a povinnostem rodičů, byly zařazeny i případy, kdy může dojít k omezení nebo úplnému zbavení některých práv rodičů. Jedná se zejména o případy, kdy rodiče byli omezeni ve výkonu rodičovské odpovědnosti nebo kdy došlo k úplnému zbavení rodičovské odpovědnosti rodičů. V tomto případě soud jmenuje dítěti opatrovníka, eventuálně poručníka. Tato otázka je již trochu problematičtější, neboť zejména vzájemný poměr mezi pěstounem a poručníkem není v zákoně výslovně řešen. V rámci předposlední kapitoly je pak zahrnuto i postavení dítěte svěřeného do pěstounské péče. Zajímavostí je, že dítě má rovněž právo iniciovat řízení před soudem a navrhnout soudu, aby upravil změnu práv a povinností mezi rodiči a pěstounem. Dítě může rovněž navrhnout soudu, aby pěstounskou péči zrušil. Dítě má také právo na styk s rodiči a dalšími osobami blízkými.

Cizojazyčné resumé

This thesis deals with temporary foster care. Its main focus is on the position of the foster parent for a temporary period, in particular on his rights and obligations, which are entrusted to him during the upbringing of the child. The work also focuses on the rights and obligations of the parents of a child placed in foster care for a temporary period.

Foster care is one of the forms of substitute family care in the Czech Republic. Its legal regulation can be found in Act No. 89/2012 Coll., Civil Code and Act No. 359/199 Coll., Act on Social-Legal Protection of Children. Like other forms of substitute family care, it takes precedence over institutional education. Its other features include subsidiarity to parental care. Once the obstacles preventing the child from being in his own family are removed, he should be returned to the care of his parents.

A child can be placed in the care of a foster parent if the child's parents cannot or do not want to care for the child, and the guardian cannot care for the child neither if a guardian has been appointed for the child. A child can only be entrusted by the court to a foster carer. Parents are not required to give their consent to entrusting a child to the care of a foster parent.

A special form of foster care is temporary foster care. It was incorporated into the Czech legal system only in 2006. Since then, it has undergone many changes.

The duration of temporary foster care is set for a maximum period of one year. However, it can also be extended if it is in the best interest of the child. Foster care for a temporary period is carried out by trained foster carers. People need to undergo a special selection process for them to be listed in records for temporary foster care. Its purpose is to replace the child's family environment until another, long-term solution is found for them. It is an alternative to institutional care.

This form of substitute care is used in cases where the parents cannot or do not want to take care of the child, or there is a delay until the conditions for granting consent to the adoption of the child are met. Therefore, the general

assumption is that the child will soon return to its original family or will be adopted. However, it is also not excluded that the child is placed in long-term foster care, entrusted to the personal care of a guardian, or entrusted to the care of another person in accordance with § 953 of Act No. 89/2012 Coll., Civil Code. These are other forms of substitute family care that have priority over institutional care. Only in extreme cases can a child be placed in institutional education carried out in institutional facilities.

Both the youngest children and teenagers are placed in foster care for a temporary period. Most of the children are usually placed back within their families or get adopted. Only a small portion of children statistically end up in institutional care.

Seznam použitých pramenů

Odborná literatura

- SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, 77 s. ISBN 978-80-7418-218-1.
- RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; MILLEROVÁ, Markéta; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; SCHÖN, Monika et al. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, 213 s. ISBN 978-80-7400-578-7.
- DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA Jiří; ZUKLÍNOVÁ Michaela; ELISCHER, David; FRINTA, Ondřej; FRINTOVÁ, Dita. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 196 s. ISBN 978-80-7478-937-3.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; PSUTKA, Jindřich; KORNEL, Martin; ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rodinné právo*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022. Academia iuris. 412 s. ISBN 978-80-7400-877-1.
- TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 168 s. ISBN 978-80-7552-864-3.
- ŠMÍD, Ondřej; VACOVÁ, Radka; GREGOROVÁ, Jitka; KÜCHLEROVÁ, Martina; JUŘÁTKOVÁ, Petra; TALANDA, Adam et al. *Výživné*. Praha: Leges, 2017, 284 s. ISBN 978-80-7502-196-0.
- ŠÍNOVÁ, Renáta; WESTPHALOVÁ, Lenka; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; HUDKOVÁ, Barbora et al. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016, 352 s. ISBN 978-80-7502-179-3.
- PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Portál, 2016, 256 s. ISBN 978-80-262-1020-7.
- ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD, Ondřej; JURÁŠ, Marek; BEZOUŠKOVÁ, Lenka; CILEČKOVÁ, Kateřina et al. *Aktuální problémy rodinněprávní*

regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého. Praha:Leges, 2013, 304 s. ISBN 978-80-87576-74-8.

- NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana; VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník: Rodinné právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s. 2017, 208 s. ISBN 978-80-271-0431-4.
- WIPPLINGEROVÁ, Miloslava; ZAHRADNÍKOVÁ, Radka; SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní soudní řízení*. 1 vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 236 s. ISBN 978-80-7478-683-9.
- PEMOVÁ, Terezie; PTÁČEK, Radek. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Grada Publishing, a.s. 2012, 193 s. ISBN 978-80-247-4317-2.
- BUBLEOVÁ, Věduna; FRANTÍKOVÁ, Jana; VYSKOČIL, Filip; VÁVROVÁ, Alena; POKORNÁ, Pavla. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-19-7.

Komentáře

- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; WESTPHALOVÁ, Lenka; HULMÁK, Milan; KORNEL, Martin et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2 vydání. Praha: C.H.Beck, 2020, 1250 s. ISBN 978-80-7400-795-8.
- MACELA, Miloslav; HOVORKA, Daniel; KŘÍŠTEK, Adam; TRUBAČOVÁ, Klára; ZÁRASOVÁ, Zuzana. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. 2 vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-481-4.
- MELZER, Filip; TĚGL, Petr et al. *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, 2064 s. ISBN 978-80-7502-004-8.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; ELISCHER, David et al. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Online. In: Systém ASPI. [2023]. Wolters Kluwer. ASPI_ID

KO89_b2012CZ. Dostupné z:
<https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11562/1/2>. ISSN 2336-517X.

- JIRSA, Jaromír; DERÉOVÁ, Alena; DOLEŽAL, Marek; HAVLÍČEK, Karel; CHARVÁT, Pavel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář*. Online. In: Systém ASPI. [2016]. Wolters Kluwer. Havlíček Brain Team. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z:
<https://www.aspi.cz/products/lawText/13/15687/1/2>. ISSN 2336-517X.

Elektronické zdroje

- MATYŠKOVÁ, Linda. *Práva a povinnosti pěstouna na základě § 966 odst. 1 a 2 občanského zákoníku*. Právo a rodina (Wolters Kluwer), č. 4. Online. [2020]. In: Systém Aspi. Dostupné z:
<https://www.aspi.cz/products/lawText/7/278398/1/2>.
- MACELA, Miloslav. *Analýza financování systému péče o ohrožené děti v České republice*. Online. [2018]. Dostupné z:
<https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2018/10/ANALYZA-FINANCOVANI-FINAL-2.pdf>
- MACELA, Miloslav. MPSV. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*. Online. [2013]. Dostupné z:
https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/umistovani_deti_PPPD.pdf/fb58f7da-a93c-6ef2-0602-40b7d7ee536d.
- KŘÍSTEK, Adam. *Postavení pěstouna při realizaci povinností a práv nevyplyvajících ze zákona, ale z rozhodnutí soudu*. Právo a rodina (Wolters Kluwer), č. 1. Online. In: Systém Aspi. [2020]. Dostupné z:
<https://www.aspi.cz/products/lawText/7/273112/1/2>.
- MACELA, Miloslav. *Neodkladná péče o dítě zajišťovaná pěstouny na přechodnou dobu*. Právo a rodina (Wolters Kluwer), č. 6. Online. In: Systém Aspi. [2023]. Dostupné z:
<https://www.aspi.cz/products/lawText/7/318527/1/2>.

- MPSV. Tisková zpráva. *Pěstounů na přechodnou dobu přibývá, v loňském roce se postarali o téměř 250 dětí.* Online. [2014]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/pestounu-na-prechodnou-dobu-pribyva-v-loňském-roce-se-postarali-o-temer-250-deti?inheritRedirect=true>
- MPSV. ČEVELA, Rostislav. *Doporučený postup pro posudkové lékaře a posuzující krajské lékaře.* Online. [2013]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/postup_2013_47924-72.pdf/f2e14f0e1-34ef-c644-da9d-1b24fd2311ba
- HŮLOVÁ, Eliška. CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII. *Evropský výbor kritizuje českou praxi kojeneckých ústavů: skončí už jednou provždy?* Online. [2021]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/evropsky-vybor-kritizuje-ceskou-praxi-kojeneckych-ustavu-skonci-uz-jednou-provzdy>.
- POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ze dne 3.2.2012.* Online. In: Systém Aspi. [2012]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/38253/1/2>
- Dobrá rodina. *Přechodná pěstounská péče zblízka aneb co byste měli vědět, než se rozhodnete stát přechodnými pěstouny.* Online. [2023]. Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/wp-content/uploads/pppd-zblizka-pro-zajemce-dobra-rodina-2023.pdf>.
- Nadace Sirius. *Pěstounská péče na přechodnou dobu v datech. Výsledky kontinuálního výzkumu PPPD od roku 2009 do roku 2021.* Online. [2023]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/vyzkumy/Pe%CC%8Csto unska%CC%81_pe%CC%81c%CC%8Ce_na_pr%CC%8Cechodnou_dobu_v_datech.pdf. ISBN 978-80-906468-9-6
- MPSV. *Formy náhradní rodinné péče.* Online. [2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>.
- MPSV. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravujícím práva a povinnosti podle § 47a odst. 2 zákona č.*

- 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění. Online. [2013]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/informace_dohody.pdf/d46b6072-7a41-22fc-4a5e-1f2eea0b29d4.
- MPSV. *Realizace kontaktů dítěte v pěstounské péči s rodiči a osobami příbuznými a blízkými.* Online. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Methodika_Realizace+kontakt%C5%AF+d%C3%ADt%C4%9Bte+v+PP+s+rodi%C4%8Di+a+osobami+p%C5%99%C3%ADbuizn%C3%BDmi+a+bl%C3%ADzk%C3%BDmi.pdf/ca9b0aea-78ef-f354-bf65-febc3a2d48c9.
 - MPSV. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti.* Online. [2011]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/PPPDpro_nejmensi_deti.pdf/4640eca4-6232-449e-dad0-abcfbcd8d82a.
 - MPSV. *Pěstounství je profese.* Online. [2015]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Pestounstvi_profese_archiv.pdf/05050b43-98a8-c396-7195-c2134e972f47. 40 s. ISBN - 978-80-7421-115-7.
 - MPSV. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty.* Online. [2016]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>.
 - VLÁDA ČR; POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR: *Důvodová zpráva k zákonu č. 414/2023 Sb., změna zákona o matrikách, jménu, příjmení a dalších souvisejících zákonů. Ze dne 12.04.2023.* Online. In: Systém Aspi. [2023]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/323915/1/2>.
 - RPP.CZ. *Metodika MPSV k PPPD březen 2013.* Online. [2013]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/metodika-mpsv-k-pppd-brezen-2013>
 - DVOŘÁČKOVÁ, Sylva; VÍTKOVÁ Alena. *Doprovázení pěstounů na přechodnou dobu. Praxe v České republice a inspirace ze zahraničí.* Online. [2019]. Dostupné z:

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1999 Sb., Ústava České republiky
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování
- Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
- Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině
- Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
- Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provádění některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, a o změně a doplnění dalších zákonů
- Zákon č. 134/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů
- Zákon č. 401/2012 Sb., zákon, kterým se mění zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zahraníční zdroje

- Zákon Slovenské republiky č. 305/2005 Z.z., o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon Slovenské republiky č. 36/2005 Z.z., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- ÚPSVR. *Profesionálne rodiny*. Online. [2023]. Dostupné z: https://www.upsvr.gov.sk/socialne-veci-a-rodina/rodina/opatrenia-socialno-pravnej-ochrany-deti-a-socialnej-kurately/socialno-pravna-ochrana-deti/professionalne-rodiny.html?page_id=12846

Soudní rozhodnutí

- Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3146/21 - 2 ze dne 13.09.2022
- Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2344/18 ze dne 31.12. 2018
- Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1764/16-1 ze dne 03.11.2016
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 412/2018 ze dne 19.09.2018
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové 25 Co 89/2016 ze dne 07.04.2016
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové č.j. 21 Co 172/2017-225 ze dne 27.09.2017
- ESLP: Jonavovic proti Švédsku, č. stížnosti: 10592/12 ze dne 22.10.2015
- ESLP: Bronda proti Itálii, č. stížnosti: 22430/93 ze dne 09.06.1998